

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMISKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
Tautsaimniecības katedra

MAZO UN VIDĒJO UZŅĒMUMU ATTĪSTĪBA

BAKALAURA DARBS

Autors: Dmitrijs Kotke

Studenta apliecības Nr.: dk07048

Darba vadītājs: Dr. Ekon. Edgars Kasalis

RĪGA 2012

Anotācija

Darba temats ir mazo un vidējo uzņēmumu attīstība. Darbā ir aprakstīta šo uzņēmumu attīstības problēmas un to risinājumi. Bakalaura darba mērķis ir izpētīt Latvijas uzņēmējdarbības sektoru, tā izmaiņas un mazu un vidēju uzņēmumu īpatsvaru tajā, kā arī, to attīstības iespējas Latvijā.

Bakalaura darbs sastāv no trim nodaļām. Pirmajā nodaļā autors izskata uzņēmējdarbības pamatjautājumus un MVU būtību. Otrā nodaļa ir veltīta uzņēmējdarbības sektora analīzei un pētījumiem, kur autors izskata izraisītas problēmas uzņēmējdarbības attīstībā. Trešā nodaļā autors izskata MVU dažādas attīstības programmas, kā tie sekmē uzņēmējdarbību, kādas pastāv līdz šim neatrisinātas problēmas un kādas pastāv iespējas problēmu risināšanai. Darba apjoms: 78 lapas, tajā ir ietverti 4 attēli un 12 tabulas un 55 bibliogrāfiskā satura vienības. Atslēgvārdi: uzņēmējdarbības vide, MVU attīstība, kreditēšanas programma, biznesa inkubatori, atbalsta fonds.

Annotation

Subject of the bachelor is small and medium enterprise development. The bachelor describes the problems and their solutions. The bachelor purpose is to explore Latvian company problems and proposes possible solutions, also their development possibilities in Latvia.

Bachelor consists of the three parts. In a first part author shows a basic questions of the business as well as small and medium enterprises role in this sector. Second part is dedicated to analyze the business sector as a result author shows business development problems solutions. In a third part author reviews development programs problems of the small and medium enterprises and how these programs can help business to succeed solve problems and help to succeed.

Bachelor consists of 78 text pages, 4 images and 12 tables. Bachelor is in Latvian language. Key words: business environment, small and medium enterprise development, financing opportunities, businessin cubators, financial funds.

Saturs

lpp.	
Ievads.....	4
1. Uzņēmējdarbības raksturojums.....	7
1.1. Uzņēmējdarbības definējums un formas.....	7
1.2. Uzņēmējdarbības vide.....	14
1.3. MVU būtība un nozīme tautsaimniecībā.....	16
2. Latvijas uzņēmējdarbības sektora analīze.....	22
2.1. Uzņēmējdarbības statistisku datu analīze.....	22
2.2. MVU attīstību traucējošie aspekti.....	33
2.3. Nodokļu sloga ietekme uz MVU sektoru.....	35
3. MVU attīstības programmas.....	39
3.1. MVU attīstības pasākumi.....	39
3.2. Uzņēmējdarbības finansiālā atbalsta fondi.....	52
3.3. Uzņēmējdarbības inkubatori.....	57
3.4. MVU darbinieku personāla apmācības programmas.....	64
Secinājumi un priekšlikumi.....	69
Izmantotā literatūra un avoti.....	73

Ievads

Ekonomika ir īpaša mūsdienu dzīves sfēra. Tajā tiek veidots sabiedrības ekonomiskais potenciāls un valsts stāvoklis starptautiskajā tirgū. Viens no svarīgākām mūsdienu ekonomikas sekmējošiem sektoriem ir uzņēmējdarbības sektors. Uzņēmējdarbība spēj attīstīt un stimulēt tirgu, tā veic pētījumus, atrod jaunās idejas un izveido jaunus produktus tautsaimniecības vajadzību apmierināšanai. Uzņēmējdarbība ietekme sabiedrības saimniecisku dzīvi, izmantojot darbu, finanšu, intelektuālus un informatīvus resursus. Mūsdienās uzņēmējdarbība pilda sociālas funkcijas, kā preču un pakalpojumu un darba vietu piedāvājums, risinot bezdarba problēmas un citas sociālas problēmas. Pie tam, uzņēmējdarbība veido pamata ienākumu valsts budžetā ar nodokļu nomaksāšanas palīdzību.

Diezgan lielu īpatsvaru uzņēmējdarbības sektorā, sastāda mazu un vidēju uzņēmumu sektors. Tieši šis sektors sekmē sabiedrības aktivitāti valsts ekonomiskajos procesos, palīdz samazināt bezdarbu un ļauj realizēt savas idejas jebkuram sabiedrības indivīdam.

Notikuša 2008. gada un 2009. gada beigās ekonomikas lejupslīde, noveda pie uzņēmējdarbības sektora sabrukuma sākumu. Uzņēmējdarbība pārstāja attīstību un sāka cīņu par izdzīvošanu, īpaši tas skara mazu un vidējo uzņēmumu sektoru, kā arī uzņēmējdarbības veidus, kuriem ir ierobežoti resursi situācijas stabilizācijai.

Nesaņemot valsts atbalstu un paliekot pie nepopulāriem lēmumiem, pat pie stabilas ekonomiskas situācijas, vienmēr pastāv risks atgriezties pie lejupslīdes stāvokļa. Lejupslīdes riska mazināšanai, ir svarīgi nodrošināt stabili uzņēmējdarbības vidi un veicināt uzņēmējdarbības attīstību un motivēt sabiedrību izveidot uzņēmumus.

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt Latvijas uzņēmējdarbības sektoru, tā izmaiņas un mazu un vidēju uzņēmumu īpatsvaru tajā, kā arī, to attīstības iespējas Latvijā.

Tā kā ekonomiska situācija nav vienmēr stabila, normāla uzņēmējdarbība nav pastāvīga – tā mainās un attīstās, lai sekmēt sociālu problēmu risināšanu un stimulēt valsts ekonomisko izaugsmi un konkurētspēju pasaules tirgū.

Bakalaura darbā tiks apskatīti teorētiskie uzņēmējdarbības aspekti, izanalizēti dažādu valsts ekonomikas radītāji, uzņēmējdarbības sektoru izmaiņas un sakarības.

Darba mērķa sasniegšanai ir izvirzīti šādi uzdevumi:

— Apskatīt uzņēmējdarbības definējumu, formas, struktūras un būtības, izanalizēt tās lomu tautsaimniecībā

— Izpētīt Latvijas ekonomikas, ar uzņēmējdarbību saistošus faktoros, tādus, kā Latvijas nodokļu sistēmu, uzņēmējdarbības spēju nodarbināt iedzīvotājus un uzņēmējdarbības spēju ietekmēt Latvijas ekonomikas procesus.

— Izpētīt uzņēmējdarbības sektoru un tas attīstības noteicošos faktoros, tādus kā Latvijas nodokļu sistēma un valsts valdības spēja palīdzēt un atbalstīt sektora attīstību.

— Izvērtēt Latvijas valsts valdības uzņēmējdarbības attīstības plāna izpildi.

— Noformulēt secinājumus un izstrādāt priekšlikumus Latvijas nodokļu politikas uzlabošanai.

Darba mērķa sasniegšanai ir veidota un pakārtota darba struktūra:

— Uzņēmējdarbības teorijas pamati, mazo un vidējo uzņēmumu definējums, to iespējas un problēmas – tiek apskatīts uzņēmējdarbības jēdziens, definējums, un apskatīti uzņēmējdarbības attīstības problēmas, tā nepieciešamība un valsts loma uzņēmējdarbības attīstības procesos.

— Uzņēmējdarbības procesu un ekonomikas faktoru analīze – tiek veikta Latvijas ekonomikas dažu faktoru analīze, uzņēmējdarbības sektora aktivitāte un statistika, uzņēmējdarbības attīstības stratēģiju analīze un tās sektora izmaiņas, kā arī valsts loma un darbības notiekošos procesos.

— Kopsavilkuma daļā tiek nodefinētas attīstības iespējas uzņēmējdarbības sektorā, tās tālākas iespējas, valsts valdības loma un darbības uzņēmējdarbības sekmēšanai, tiek nodefinēta uzņēmēju uzvedība savas uzņēmējdarbības uzlabošanai un attīstībai. Tiek apkopoti bakalaura darba analīzes rezultāti un izstrādāti priekšlikumi uzņēmējdarbības attīstības sekmēšanai.

Lai pētījuma rezultāti būtu pilnīgāki, pētījuma periods tiek izvēlēts no 2006. līdz 2011. gadiem, apskatot pēdēja gada svarīgākas izmaiņas. Izvēlētais periods ļaus apskatīt Latvijas Republikas ekonomikas un uzņēmējdarbības izmaiņas, sākot ar Latvijas ekonomikas uzplaukuma stāvokli, apskatot ekonomisko lejupslīdi un pašreizējo ekonomisko stāvokli.

Pētījuma priekšmets ir Latvijas uzņēmējdarbības sektors. Savā darbā autors dod priekšroku mazu un vidēju uzņēmumu (turpmāk – MVU) sektora izpētei.

Lai realizētu darba uzdevumus, tiek pielietotas monogrāfiskā, jeb aprakstošā un salīdzinošā analīze, statistiskā un grafiskā metodes. Darbā ir izmantota speciālā ekonomiskā literatūra, periodiskās preses materiāli, Latvijas Republikas CSP (Centrālās statistikas pārvaldes), Finanšu ministrijas dati, Pasaules Bankas dati, Latvijas likumi, elektroniskie mācību materiāli un

internets, kā arī tiek izmantoti dati, kas saņemti konsultācijas laikā ar uzņēmējiem un ar uzņēmējdarbību saistošām profesiju pārstāvjiem.

1. UZŅĒMĒJDARBĪBAS RAKSTUROJUMS

1.1. Uzņēmējdarbības definējums un formas

Cilvēka dzīvei, tā materiālai bagātībai, ir jāapmierina viņa daudzpusīgās vajadzības, un tam ir nepieciešami līdzekļi — nauda.

Naudu var nopelnīt strādājot algotu darbu, vai veicot saimniecisku darbību, atrodot patērētāju, kā privātpersona caur pašnodarbinātību vai patentu palīdzību, vai reģistrējoties, kā juridiskā persona, ar to veidojot uzņēmumu, pievienojoties pie uzņēmējdarbības sektora, vai pievienojot savu kapitālu jau nodibinātai sabiedrībai, pie nosacījuma, kā indivīds uzskata, ka nav apveltīts ar, t.s., uzņēmēj spējam, t.i. nespēj būt savas uzņēmējdarbības organizētājs. Ja indivīds uzskata, kā viņam ir visas uzņēmēja nepieciešamās zināšanas, tad viņš izlemj, kāda tipa uzņēmums viņam būtu vispiemērotākais. Šī izvēle ir atkarīga no indivīdam pieejamiem resursiem, uzņēmējdarbības veida, dibinātāju skaita un esošās likumdošanas.

Uzņēmējdarbība ir mērķtiecīga, apzināta darbība, ar kuru cilvēks apmierina noteiktas vajadzības, tātad, saimniekošanas galvenais mērķis ir savu vajadzību apmierināšana.

Bez indivīdu vajadzību apmierināšanas, pastāv vēl viens uzņēmējdarbības mērķis - peļņas gūšana. Realizējot personīgās intereses, uzņēmējs apmierina sabiedrības vajadzības ar piedāvājuma palīdzību.

Tātad, uzņēmējdarbība ir ilgstoša pašiniciatīvas ierosināta saimnieciskā darbība, kas vērsta uz peļņas gūšanas nolūku. Uzņēmējs organizē un apvieno visus nepieciešamos ražošanas faktorus, uzņemas savas darbības riskus un kā atalgojumu, saņem peļņu.

Pēc īpašuma formām, uzņēmumi var būt valsts un municipālie uzņēmumi, privātie uzņēmumi un uzņēmumi, kas pieder sabiedriskām organizācijām.¹

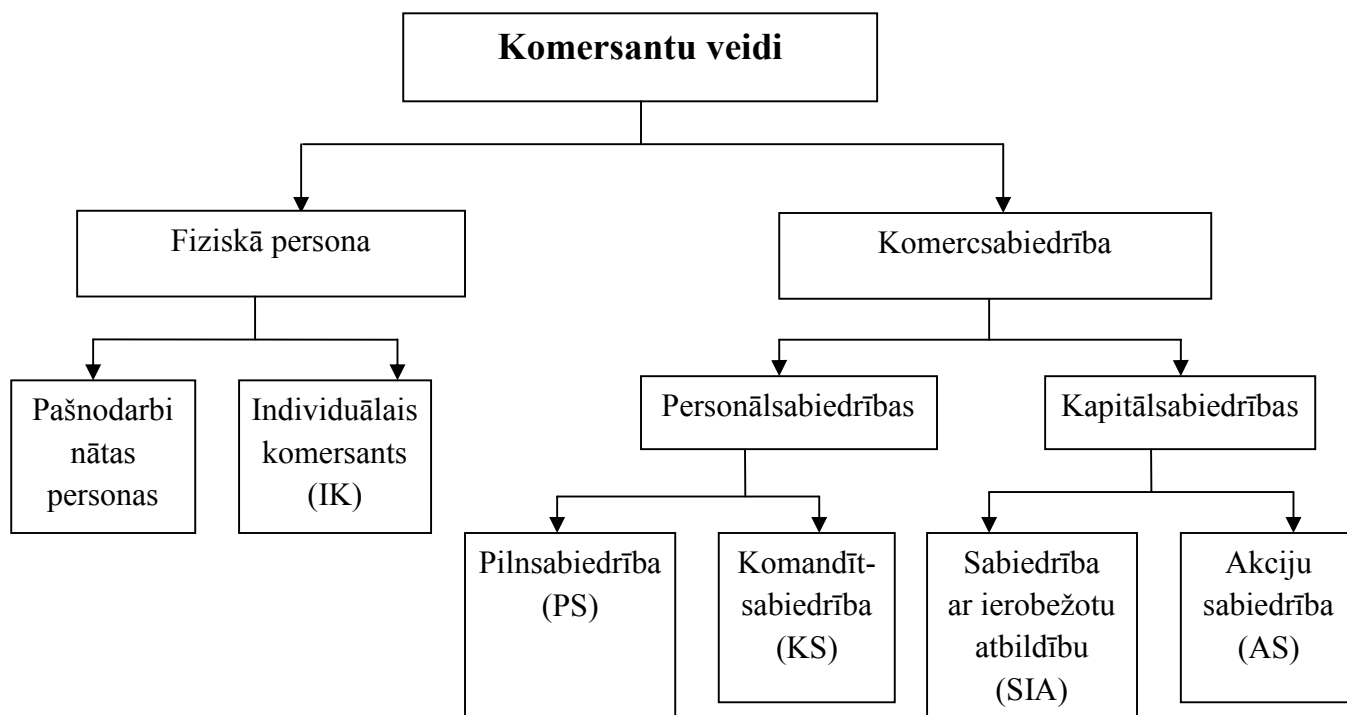
Uzņēmējdarbības formas, pēc savās būtības, iedalās 2 veidos – fizisku personu darbības, kas bāzējas uz noteiktas personas individuālām darbībām, t.s., pašnodarbinātas personas un individuālie komersanti, un juridisku personu darbības, kas bāzējas uz darbību, kas tiek regulēta ar likumdošanu, vai juridiskiem aspektiem – dažāda veida komercsabiedrības².

¹ Keršys M. Uzņēmējdarbības finansēšanas modeļi un instrumenti, Rīga: 2010 – 160.lpp

² Горфинкель В.Я. Коллектив авторов. Экономика предприятия. Учебник для вузов. Москва: Юнити-Дана, 2007, 66 стр.

Latvijas Komerclikumā paredzēts komersantu veidu iedalījums ir attēlots attēlā 1.1.³ Pamatā uzņēmējdarbības formas ir līdzīgas daudzās Eiropas valstīs, piemēram, Sabiedrība ar ierobežotu atbildību, Akciju sabiedrība ir sastopami arī Vācijā, Lietuvā, Igaunijā, Krievijā un daudzās citās valstīs. Šā uzņēmējdarbības veida saturs ir līdzīgs visās valstīs, kur tas tiek pielietots.

Daudzās valstīs ir sastopami arī citas uzņēmējdarbības formas kā, piemēram, Vācijā pastāv pilsonisko tiesību sabiedrība (Gesellschaft bürgerlichen Rechts - GbR), kas ir divu sabiedrību apvienība – fizisku un juridisku personu, kas, pamatojoties uz uzņēmuma līgumu, abpusēji apņemas sasniegt kopīgu mērķi uzņēmuma līgumā noteiktajā veidā un īstenot darbības, par kurām ir šī vienošanās. Līdz ar to juridiski tā ir personālsabiedrība. Vācijā ir arī Atvērta sabiedrība (offene Handelsgesellschaft - OHG vai oHG)- tā ir personālsabiedrības forma, kurā ir apvienojušās divas vai vairākas fiziskas un/vai juridiskas personas, lai nodarbotos ar uzņēmējdarbību.⁴

1.1. attēls. **Komerksabiedrību veidi**

³ Komerclikums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 29.decembris, nr. 158/160 – [atsauce 15.05.2012.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=5490>.

⁴ Vācijas uzņēmējdarbības vide un uzņēmējdarbības formas – [atsauce 16.05.2012.]. Pieejams: <http://www.aizbraukt.lv/valstis/vacija/raksts-par-vaciju/vacijas-unemejdarbibas-vide-un-uznemejdarbibas-formas/>.

Sabiedrība ar ierobežotu atbildību (angl. Limited Liability Company) ir viens no vizizplātītākiem uzņēmējdarbības veidiem. Sabiedrība ar ierobežotu atbildību (SIA) ir slēgta sabiedrība, kuras daļas nav publiskās apgrozības objekts. Šā uzņēmējdarbības veida priekšrocības un trūkumus var ilustrēt ar tabulu:

1.1.tabula

Sabiedrības ar ierobežotu atbildību priekšrocības un trūkumi⁵

Priekšrocības	Trūkumi
Dalībnieki neriskē ar savu personisko mantu, jo ir ierobežota atbildība	Ja ir vairāki īpašnieki, viņu rīcības brīvība ir daļēji ierobežota
Apvienojoties, ir vieglāk uzsākt uzņēmējdarbību	Sarežģītāka grāmatvedības kārtošana un uzskaitē (neiztikt bez profesionāla grāmatveža pakalpojumiem)
Dalībnieks var piedalīties tikai ar savu kapitālu – nav obligāti jāpiedalās sabiedrības darbības organizēšanā	Ir nepieciešams minimālais sākuma kapitāls

Uzņēmējdarbības teorija nosaka, kā cilvēks, kas ir nolēmis veikt uzņēmējdarbību, uzņemas risku, jo projekts galu galā var neizdoties. Izvēloties savas darbības veikšanai sabiedrību ar ierobežotu atbildību, viņš nav atbildīgs ar visu savu mantu, atšķirība no individuāla komersanta. Savukārt, apvienojoties uzņēmējiem kopā, ir vieglāk savākt nepieciešamu kapitālu, nekā realizējot projektu vienam. Vēl, kā pozitīvo momentu, var nosaukt, ka dalībnieks var pārstāvēt uzņēmumu atsevišķi, ja tādas tiesības tam ir piešķirtas.

Viens no galvenajiem trūkumiem ir ilga un sarežģīta reģistrācijas procedūra, kas aizņem vairāk laika, salīdzinoši ar individuāla komersanta formas veidu.

Ja individuālais komersants var grāmatvedību vest pats, tad sabiedrības ar ierobežotu atbildību dalībniekiem, neiztikt bez profesionāla grāmatveža pakalpojumiem, jo pastāv daudz uzskaites, nav tik vienkāršākas deklarāciju aizpildīšanas un nodošanas procedūras, līdz ar to aiziet arī papildus finansu līdzekļi, grāmatvedības uzskaites uzturēšanai.

⁵ Sabiedrība ar ierobežotu atbildību. Rīga: Definējums, 2011 – [atsauce: 12.05.2011]. Pieejams: <http://www.seb.lv/lv/corporate/special-offers/esi-atpazistams/celvedis/3/sia/>

Akciju sabiedrība ir sarežģītāka uzņēmējdarbības forma, kas ir pielietojama lieliem uzņēmumiem, kuru apgrozījums un darbība ļauj kotēties biržās, ar to, padarot uzņēmuma valdību lielu un pašu uzņēmumu grūti pārvaldāmo. Akciju sabiedrība ļauj apvienot lielu kapitālu, līdz ar to uzņēmumi, kas ir attiecināmi pie šīs grupas ir lieli un spēcīgi.⁶ Akciju sabiedrības dibinātājs var būt fiziska vai juridiska persona, kura ir parakstījusi sabiedrības dibināšanas līgumu un statūtus vai kuras vārdā šie dokumenti ir parakstīti. Sabiedrību var dibināt viena vai vairākas personas.

Akciju sabiedrības dalībnieks ir persona, kurai sabiedrībā pieder viena vai vairākas daļas. Dalībniekiem ir ierobežota atbildība, tas ir – viņš atbild ar sabiedrībā ieguldītā īpašumā daļu, bet neatbild ar savu personisku mantu.

Akciju sabiedrības peļņas sadale dividendēs notiek pēc pārskata gada beigām, valde apstiprina gada pārskatu un iesniedz to revidentam, kurš dod atzinumu. Pēc atzinuma saņemšanas valde sasauca dalībnieku sapulci. Valde sagatavo un iesniedz dalībnieku sapulcei priekšlikumu par peļņas izlietojumu. Priekšlikumā norāda tādas lietas kā:

- sabiedrības tīras peļņas apmērus, lai katrs dalībnieks zinātu cik sastāda uzņēmuma tīra peļņa.
- obligātajās rezerves izdarāmos atskaitījumus, kas nepieciešami iespējamu zaudējumu segšanai.
- citas rezerves, kas ir domātas priekš citiem neparedzētājiem riskiem
- dividendes izmaksājamo tīrās peļņas lielumu, kā priekšlikums peļņas sadalījumam
- kā arī tīras peļņas izlietojumu citiem mērķiem, kā priekšlikums atlikušas peļņas sadalījums uzņēmuma attīstībai.

Dividendes var izmaksāt no tīras peļņas daļu, kura paliek pāri pēc atskaitījumiem obligātajā rezervē. Tās izmaksā dalībniekam proporcionāli viņam piederošo daļu nominālvērtību summai. Dividendes izmaksā tikai naudā vienu reizi gadā, pamatojoties uz lēmumu par peļņas sadali.

Akciju sabiedrības formai ir savi stingrie noteikumi, pēc autora domām, nevar šo formu tik burtiski salīdzināt, pieņemsim, ar sabiedrību ar ierobežotu atbildību vai individuālu komersantu. Šeit sabiedrība ar ierobežotu atbildību ir viena no svarīgajām sastāvdaļām. Proti, akciju sabiedrības peļņa sava vairākumā ir lielāka, nekā iepriekš minētam uzņēmējdarbības formām.

⁶ Akciju sabiedrība. Rīga: Definējums, 2011 – [atsauce: 12.05.2011]. Pieejams: <http://www.jpv.edu.lv/attachments/article/253/Uznemejdarbibas%20pamati.pdf>

Galvenā akciju sabiedrības priekšrocība ir aktīvu apvienošana, tas veido lielāku varu un spēku un tā rezultāta sabiedrība sasniedz savus mērķus daudz ātrāk. Bet pastāv negatīvais moments, ka, pievienojoties akciju sabiedrībai, personiska sabiedrība, faktiski zaudē savu ‘neatkarību’, bet tās īpašnieks, faktiski, kļūst par sabiedrības līdzdalībnieku.

Individuālais komersants ir tiesību subjekts, kas izveidots vienas fiziskas personas īpašuma⁷ organizēšanai, lai veiktu komercdarbību ar mērķi gūt peļņu.

Individuālajam komersantam ir pilna atbildība, tas ir par savām saistībām viņš atbild ar visu savu mantu, tajā skaitā ar savu personisko īpašumu.

Individuālie uzņēmumi parasti ir mazi uzņēmumi, kas darbojas tirdzniecības un pakalpojumu sfērā, kur nav nepieciešami lieli ieguldījumi.⁸

Ja fiziskas personas ienākums no saimnieciskas darbības pārsniedz pieļauto normatīvu, tai ir pienākums pieteikt sevi ierakstīšanai uzņēmumu reģistrā.

Salīdzinājumā ar citām minētām uzņēmējdarbības formām individuālajam komersantam ir vairākas priekšrocības un trūkumi, kas ir attēloti tabulā:

1.2. tabula

Individuāla komersanta priekšrocības un trūkumi

Priekšrocības	Trūkumi
Vienkārša dibināšana un vienkārša reģistrācija	Liels risks, jo ir pilna materiālā atbildība
Nav noteikts minimālais pamatkapitāls	Grūti nodalīt personisko naudu no uzņēmuma naudas
Vienkāršota grāmatvedības uzskaitē un pārskats - ir iespējams šīs funkcijas veikt bez profesionālā grāmatveža zināšanām	Ierobežotas paplašināšanās iespējas
Spēcīga motivācija, jo uzņēmums pieder vienam cilvēkam (arīdzan SIA var piederēt vienam cilvēkam)	Ierobežoti finansu resursi, jo parasti šo uzņēmumu ienākumi ir nelieli
Īpašnieks vienpersoniski pieņem lēmumus (vienas personas SIA arī ir šāda iespēja)	Ierobežots uzņēmēja cilvēcisko iespēju potenciāls
Darbības konfidencialitāte	Vadītājam ir problemātiski doties atvaļinājumā, izmantot brīvdienas, apmeklēt kursus un seminārus
Salīdzinoši viegla uzņēmuma pārdošanas procedūra	Vāja konkurētspēja

⁷Individuālais komersants. Rīga: Defīnējums, 2011 – [atsauce: 12.05.2011]. Pieejams: <http://www.jpvc.edu.lv/attachments/article/253/Uzņēmējdarbības%20pamati.pdf>.

⁸Turpat.

Vienkārša reģistrācijas un dibināšanas procedūras ir viens no galvenajiem faktoriem, kas ļauj ietaupīt laiku dokumentācijas un pārējas formalitātes kārtēšanas brīžos. Nav noteikts pamatkapitāls, kas palīdz ātrāk un bez liekiem finansiāliem apgrūtinājumiem uzsākt saimniecisku darbību, ka arī vienkāršota grāmatvedība palīdz ietaupīt laiku un finanses, jo individuālais komersants to var veikt patstāvīgi. Spēcīga motivācija pilnvērtīgi īstenot savas idejas, jo mazāk sabiedrotu jo arī mazākas ir domstarpības.

Tomēr, individuālam komersantam, pastāv liels risks zaudēt savu personisku mantu, likvidācijas procesā. Pastāv arī ierobežotas paplašināšanas iespējas pēc likumdošanas, ar kuru pārsniegšanu, jāveic pārreģistrēšanu.

Kā individuāls saimnieciskās darbības veicējs, var tikt uzskatīts arī pašnodarbināta persona. Tā ir persona, kura veic saimniecisko darbību un ir reģistrēta kā pašnodarbināta persona. Saimnieciskā darbība var būt jebkura patstāvīga darbība par atlīdzību. Par pašnodarbināto personu izdevīgi ir reģistrēties tādā gadījumā, ja darbības joma ir saistīta ar pakalpojumu sniegšanu. Tā ir, piemēram,⁹ zinātniskā, literārā, pasniedzēja, aktiera, režisora, ārsta, zvērināta advokāta, zvērināta revidenta, zvērināta notāra, zvērināta mērnika, zvērināta taksatora, mākslinieka, komponista, mūziķa, konsultanta, inženiera vai arhitekta darbība. Ja uzņēmējdarbība saistīta ar, piemēram, preču tirdzniecību, tad pašnodarbinātās personas statuss nav izdevīgs. Pašnodarbinātās personas statusu var saņemt personas, kas ir sasniegušas 18 gadu vecumu. Darbību var veikt no mājām vai atrodoties pie klienta. Vēl viena pašnodarbinātās personas priekšrocība ir tāda, ka var noteikt savu darba grafiku, darba ražību un klientu loku.

Darbojoties kā pašnodarbināta persona, ir svarīgi kārtot grāmatvedību¹⁰, protams, tā nav tik sarežģīta kā, piemēram, sabiedrībai ar ierobežotu atbildību vai akcijas sabiedrībai. Grāmatvedību var kārtot vienkāršā ieraksta sistēmā. Tas ir kases princips – viss tiek uzskaitīts reālajā naudā (nauda saņemta, nauda samaksāta). Vienkāršā ieraksta sistēma nedod iespēju pārskatīt debitoru un kreditoru atlikumus. Runājot par pašnodarbinātās personas grāmatvedības kārtēšanas jautājumiem, jāsaņem, ka ir cilvēki, kuri tiek galā saviem spēkiem, ja ir apguvuši kursus par grāmatvedības kārtēšanu. Ērtāk, protams, uzticēt to profesionālam grāmatvedim. Ja uzņēmējs nav pārliecināts par savām zināšanām, labāk izmantot profesionāla grāmatveža pakalpojumus.

Autors secina, ka, izvēloties sev vajadzīgo darbības formu, ir jāizvērtē, pirmkārt, savi mērķi, nodarbošanās veids, ar kuru uzņēmējs plāno veikt savu peļņu un, pieņemot lēmumu

⁹Pašnodarbināta persona. Rīga: Definējums, 2011 – [atsauce: 12.05.2011]. Pieejams: <http://innovate.lv/uzsac-biznesu/pasnodarbinata-persona-tas-ir-viegli/>.

¹⁰ Turpat.

izskatīt visas agrāk pieminētas priekšrocības un trūkumus, kā arī jāizvērtē izvirzītajam mērķim finansiālas iespējas, cik liela mēra un kāda apjomā vajadzēs uzkrāt sākuma kapitālu, un izplānot kapitāla pareizais izlietojums.

1.2. Uzņēmējdarbības vide

Jebkuru uzņēmējdarbību ietekmē vide, kurā tā darbojas. Uzņēmējdarbības vide pastāv kā iekšēja un ārēja vide, kuru individuāls uzņēmums nevar kontrolēt, bet tās faktori būtiski ietekmē uzņēmuma darbību. Uzņēmējdarbības ārējā vide (makrovide) satur visus ārējos spēkus un organizācijas, ar kurām uzņēmums sastopas savā ikdienas un stratēģiskajā darbībā.

Ārējo vidi veido 6 galvenie faktori¹¹:

- ekonomiskie
- sociālie, kultūras un demogrāfiskie
- tehnoloģiskie
- politiskie
- tiesiskie
- institucionālie un informatīvie

Vides ekonomiskus faktoros veido inflācija, kas regulē cenu kāpumu, no kā izriet iedzīvotāju pirktspēja, dzīves līmenis, kas parāda iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Sociālie, kultūras un demogrāfiskie faktori ir atkarīgi no piederības pie reliģijas, dažāda veida paražas, kas regulē noteiktu cilvēku slāni, cilvēku reliģiskās normas, demogrāfiskie pēc cilvēku dzimstības un mirstības radītājiem, dzīves atrašanas vietas u.tml. Tehnoloģiskie faktori parāda valsts attīstību, tehnoloģiskā sapratnē un ražīguma iespējas. Pie politiskiem faktoriem var tikt attiecināti valsts ārēja politika, attiecības ar citām valstīm politiskā līmenī un pasaules līmeņu sapratnē. Tiesiskie faktori parāda attiecības starp uzņēmumiem un valdību, likumdošanu, kas sekmē uzņēmējdarbības attīstību. Par institucionāliem un informatīviem, valstī ir nepieciešamas iestādes, kuras ne tikai ražo kaut kāda veida produkciju, bet arī atbalsta reklāmas un mārketinga vidi, nodarbojas ar finanšu risinājumiem, piemēram, tādas iestādes, ka bankas un apdrošināšanas kompānijas.

¹¹ Uzņēmējdarbības ārēja vide. Rīga: Definējums, 2011 – [atsauce: 12.05.2011]. Pieejams: <http://www.jpvc.edu.lv/attachments/article/253/Uznemejdarbibas%20pamati.pdf>

Autors secina, ka visi šie faktori ir būtiski un veido loģisko ķēdi. No ārējas vides ir atkarīga valsts iekšēja un ārēja uzņēmējdarbības attīstība, šie faktori ietekmē valsts konkurētspēju pasaules tirgū.

Uzņēmējdarbības ārējai videi ir jābūt tādai, lai tā veicinātu, nevis bremsētu uzņēmējdarbības attīstību. Valstij ir jānodrošina visiem tirgus dalībniekiem vienādi pastāvēšanas un attīstības apstākļi.

Uzņēmējdarbības iekšēja vide (mikrovide) ir uzņēmuma iekšēja vide, kas notiek konkrētu uzņēmējdarbības lēmumu pieņemšanā. Iekšējo vidi veido tie faktori, kurus uzņēmējs ir spējīgs ietekmēt vai mainīt:

- uzņēmuma mērķis
- darbinieki
- uzņēmuma struktūra
- tehnoloģija
- uzņēmuma kultūra

Uzņēmuma mērķis ir viens no galvenajām prioritātēm, ja uzņēmums uzstāda mērķi un tiecas pie tā, tad lielā mēra no tā ir atkarīga šā uzņēmuma attīstība. Uzņēmuma vadītājiem ir uzstādīts konkrēts mērķis, kas ir jāpilda.

Darbinieki veido uzņēmējdarbības pamata rezultātus. Darbinieki jeb darbaspēks ļauj ātrāk un efektīvāk paveikt uzņēmuma uzstādītus mērķus. Uzņēmuma struktūra ir darba dalīšana starp darbiniekiem, speciālas struktūrvienības, kas ir izveidotas, lai katrs efektīvākai mērķa sasniegšanai nodarbotos ar savas kompetences darbu un netraucētu pārējiem darbiniekiem. No uzņēmuma struktūras ir atkarīga kopumā panākums, ko uzņēmuma vadītāji sākotnēji ir iecerējuši. Liela mēra, tehnoloģija sekmē turpmāko un tagadējo uzņēmuma darbību. Nedrīkst teikt, ka modernākas iekārtas nes labākus un efektīvākus rezultātus, bet lielā mēra saimnieciskas darbības attīstība ir atkarīga no esoša tehnoloģijas vecuma.¹²

Uzņēmuma kultūra ir uzņēmuma ‘valoda’, kas ir svarīga starp saviem un potenciāliem klientiem, kuri veidos uzņēmuma peļņu. Uzņēmuma vadītājiem ir jāņem vērā, kurā darbības sfērā tie darbojas, lai valoda, žestikulācija būtu piemērotas, lai tas varētu sekmēt darbībai, nevis to iznīcināt.

¹² Нордстрем К., Риддерстрале Й. „Бизнес в стиле фанк”, Санкт – Петербург: Стокгольмская школа экономики, 2002, 60.стр.

Autors secina, kā iekšēja uzņēmuma vide, lielā mērā, nosaka uzņēmuma nākotni, to sekmes. Viss ir atkarīgs no uzņēmuma vadītājiem, cik tie spēj noteikt savu mērķi un virzīties uz priekšu, no pareizas struktūras un esošiem darbiniekiem ir atkarīgi iekšējie uzņēmuma panākumi, kvalificēti un motivēti darbinieki ar savam idejām un mērķtiecību virzīs uzņēmumu uz augšu un pataisīs to par konkurētspējīgāko, kā arī to var izvirzīt pasaules tirgū, bet ne tikai no viņiem ir atkarīga šī ķēde, pirmām kārtām, no uzņēmuma vadītājiem, vai tie spēs pareizi pieiet un organizēt tos minētus punktus, un cik liela mēra viņi spēs pareizi pie tā pieiet.

1.3. MVU būtība un nozīme tautsaimniecībā

Uzņēmējdarbība¹³ ir jebkuras valsts tautsaimniecības pamats. Tās aktivitāte un veiksmē nosaka dzīves līmeni. Katra sekmīga peļņu nesoša uzņēmuma izveidošana dod sabiedrībai vismaz četrus pozitīvus labumus:

- maksājot darba algu, nodrošina tautsaimniecības pirktspēju
- uzņēmums nodrošina ar darba vietām zināmu skaitu iedzīvotāju, līdz ar to samazina bezdarba līmeni;
- uzņēmums maksā nodokļus, līdz ar to palielina valsts budžeta ieņēmumu daļu;
- palielinās iekšzemes kopprodukts, līdz ar to ceļas valsts iedzīvotāju dzīves līmenis.

Uzņēmējdarbība ietekmē tādu valsts sociāli nozīmīgu procesu kā nodarbinātība.

Augsts bezdarbs, kas izraisa strauju dzīves līmeņa krišanu, var izraisīt valstī arī sociālo un politisko krīzi ar smagām sekām, tāpēc bezdarbs mūsdienās tiek uzskatīts par nopietnu ekonomikas problēmu. Bezdarbs negatīvi ietekmē ne tikai valsts ekonomiku un cilvēku dzīves līmeni, bet arī katra indivīda morālo stāvokli un spēju nākotnē iekļauties darbaspēka resursos, kas var ietekmēt kopējās valsts ekonomikas attīstību. Pastāv vairāki iemesli, kāpēc bezdarbs tiek uzskatīts par sociālu un ekonomisku problēmu: resursu zudums, nenodarbināto cilvēku ekonomiskās grūtības, personības degradācija u.c. Nelielā apjomā bezdarbam ir jābūt normāla tirgus apstākļos. Kāds vienmēr sev meklēs piemērotāku darbu, kāds centīsies stāties darba attiecībās pirmo reizi u.t.t. Jebkurā momentā kādas darba vietas ir brīvas un ir cilvēki, kas tās meklē un arī tādi, kas necenšas atrast darbu.

¹³Vedļa, A. (2000) Uzņēmējdarbības kurss. R.: Petrovskis&Co, 46.-52. lpp.; 259.-275. lpp.

Uzņēmējdarbība tiešā veidā ietekmē tautsaimniecības pirkjspēju. Cilvēki saņemot, piemēram, darba algu, veicot darbaspēka pakalpojumus darba devējam, vai saņemot peļņu savā uzņēmumā, stimulē savu pirkjspēju tirgū. Iegādājoties preces vai veicot norēķinus par pakalpojumiem veidojas apgrozījums, savā starpā indivīdi un uzņēmumi, apmainoties ar precēm vai pakalpojumiem, viens otram veido ienākumus, no tas peļņas uzņēmēji valsts budžetā iemaksa nodokļus, tādējādi mazinot valsts budžeta deficītu. Attiecīgi veidojoties mazākam deficītam valsts budžetā, valstij ir lielākas iespējas izstrādāt mēroga attīstības plānus, ar to sekmējot stabilāko makroekonomisko stāvokli valstī. Stabilākais makroekonomiskais stāvoklis spēj padarīt valsts par konkurētspējīgāko pasaules tirgū.

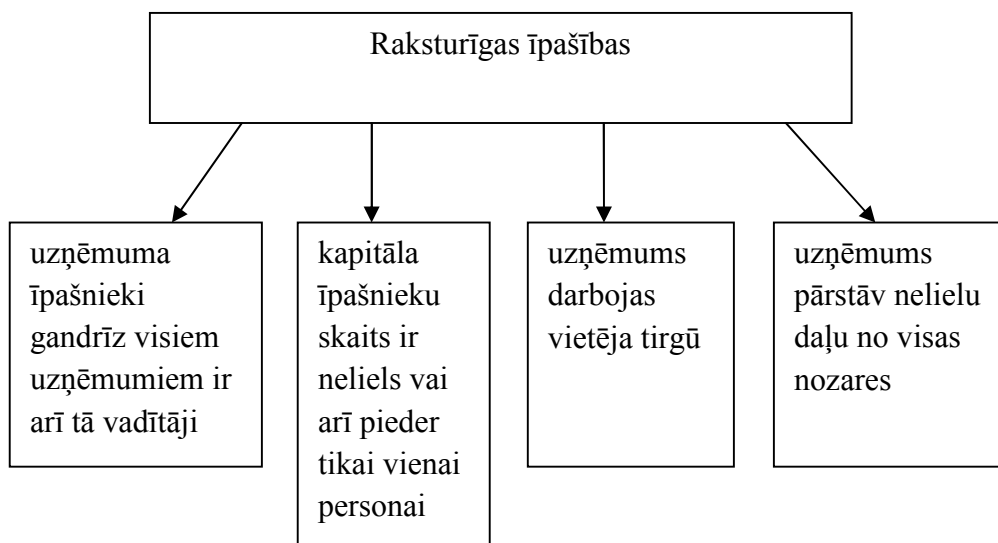
Mazie un vidējie uzņēmumi ir tirgus ekonomikas svarīgākie elementi un dinamiskākā, elastīgākā, uzņēmējdarbības realizācijas forma. To dibināšana un attīstība ir normālas ekonomiskās vides nepieciešams nosacījums, kas veicina preču ražotāju un pakalpojumu uzņēmumu konkurences rašanos.¹⁴

Balstoties uz uzņēmējdarbības teoriju, ir noteicams, ka uzņēmumus, kuros ir nodarbināti mazāk nekā 250 darbinieki un kas nav atkarīgi no lielākiem uzņēmumiem, klasificē kā mazus un vidējus uzņēmumus (MVU). Turklāt to gada apgrozījums nedrīkst pārsniegt 50 miljonus eiro, un gada kopsavilkuma bilance nedrīkst pārsniegt 43 miljonus eiro. Šī definīcija ir ļoti būtiska, nosakot uzņēmumus, kuri drīkst izmantot dažādu attīstības programmu sniegtās priekšrocības, kas paredzētas MVU, un gūt labumu no konkrētām politikas nostādņēm, piemēram, īpašiem konkurences noteikumiem, attiecībā uz MVU. Pamatojoties uz MVU izmēru, tos var iedalīt trīs kategorijās:

- mikrouzņēmumos, kuros ir mazāk nekā 10 darbinieki,
- mazos uzņēmumos ir no 10 līdz 49 darbiniekiem,
- vidējos uzņēmumos ir no 50 līdz 249 darbiniekiem.¹⁵

¹⁴ Гражданкина Е.В. „Экономика малого предприятия”, М.: ГроссМедиа, 2008, 96.стр.

¹⁵ Lūse L. Nosauc vārdā problēmas, kas kavē mazo un vidējo uzņēmumu attīstību . Komersanta Vēstnesis, 2007, Nr. 9 – [atsauce 20.05.2012]. Pieejams: http://www.kvestnesis.lv/body_print.php?id=153670

1.2.att. MVU raksturīgas īpašības

Globālā aspektā, pēc autora domām, valstīm ir jāatbalsta mazo un vidējo komercdarbības attīstību, jo rezultātā tiek veidotas jaunas darba vietas, valsts iedzīvotāji gūst ienākumus un pati valsts iegūst ienākumus no nodokļu maksātājiem. Jebkurā valstī, jebkurš indivīds ir spējīgs uzsākt uzņēmējdarbību, bet ir grūti izdarīt ja uzreiz sākt liela uzņēmuma izveidošanu. Lielākai pasaules iedzīvotāju daļai nav tādas materiālas iespējas, kā šķērsli, kam ir svarīga nozīme, var minēt arī psiholoģisku spiedienu, ja pat indivīdam ir nepieciešamie līdzekļi, tad atvērot uzreiz, pieņemsim, lielu uzņēmumu tas riskē pazaudēt absolūti visu ieguldītu naudu, ja ideja neizdosies, vai jā nav konkrēta mērķa konkrētai idejai. Tāpēc, pēc autora domām, ir jāsāk no mazas vai vidējas uzņēmējdarbības struktūras, un valstīm ir vairāk jāuzņemas iniciatīvu to atbalstam. Atbalsts ir vajadzīgs, lai mazie un vidējie uzņēmumi attīstās ātrāk un augtu, veidotu peļņu un maksātu nodokļus valsts kasē. Piemēram, šodien ir ļoti aktuāla tēma, ka valsts valdības, konsolidējot budžetu, pirmām kārtām, domā par valsts makroekonomisku stāvokli un tautsaimniecības atbalstu, nevis uzņēmējdarbības attīstību, pie tām, pārsvarā, nenotiek nodokļu optimizācija, atstājot uzņēmējus pašus risināt problēmas un pielāgoties situācijai, tas var sekmēt lielāku IKP zaudējumu, jo ja mēs saskaitām kopā mazos un vidējos uzņēmumus, pārsvarā pasaulē tie sastādīs lielāku daļu nekā lieli uzņēmumi, koncerni u. tml. Uzņēmējdarbībā pastāv arī nerakstītais likums, ka jo vairāk ieguldīt uzņēmumā, jo straujāk to varēs arī attīstīt, ja persona ir ieinteresēta tikai labuma gūšana no uzņēmuma bez jebkāda ieguldījuma, tad attiecīgi atdeve no uzņēmuma būs minimāla un pastāv iespēja, ka ar laiku uzņēmums nobruks. Pēc autora domām,

attīstot mazos un vidējos uzņēmumus pastāv iespēja, ka pēc laika no tiem veidosies lielie uzņēmumi, šādas ķēdes veiksmīga veidošana nozīme pasaules valsts straujāku ekonomisko attīstību. Ir jāsāk no mazas uzņēmējdarbības attīstības, lai sasniegtu augsti attīstītu valsts līmeni.

Kā bija apskatīts, MVU nozīme mūsu sabiedrībā ir kļuvusi aizvien lielāka, jo tie sniedz darba iespējas un ir galvenie vietēja un reģionāla mēroga labklājības nodrošinātāji. Tādēļ Eiropas Mazās uzņēmējdarbības akts piedāvā pirmoreiz izveidot visaptverošu politikas sistēmu ES un tās dalībvalstīs.¹⁶ Mazās uzņēmējdarbības akts balstās uz pārliecību, ka uzņēmējdarbība un uzņēmēji ir pelnījuši atzinību un atbalstu; viņi ir mūsu sabiedrības mugurkauls. MVU atbalstīšanai ir jāklūst par vispārēju politiku. Lai to panāktu, politikas veidošanā neatgriezeniski jānostiprina princips "Vispirms domāt par mazākajiem", lai noteikumi pārstāvētu vairākumu cilvēku, uz kuriem tie attiecas. Lai MVU uzplauktu, tiem vajadzīga palīdzība. Ja uzņēmumu izveidi un izaugsmi kavē nevajadzīgi šķēršļi, tie ir jānovērš, ka piemēru var minēt nodokļu atvieglojumu uzņēmējdarbības uzsākšanai. Ja MVU attīstību kavē neveiksmes tirgū, arī tās ir jānovērš. Eiropas Mazās uzņēmējdarbības akts rosina veidot ES un dalībvalstu partnerību.¹⁷

Pēc autora domām, principa „Vispirms domāt par mazākajiem” ievērošana ar laiku dos pozitīvus rezultātus. Mazākajiem uzņēmumiem salīdzinoši grūti attīstīties un tāpēc tiem ir vajadzīgs valsts atbalsts, bet vērsot savus spēkus uz kādu noteikto uzņēmuma sektora atbalstīšanu, nevajag aizmirst par pārējiem uzņēmumiem, atbalstīšanas programmām vajadzētu būt sabalansētam.

Desmit vispārējiem principiem ir jākalpo par politikas vadlīnijām gan ES, gan valstu līmenī. Viens no principiem, piemēram, ir radīt vidi, kurā uzņēmēji un ģimenes uzņēmumi var attīstīties un uzņēmējdarbība. Kā vēl vienu piemēru var pieminēt principu, kas izpaužas godīgu uzņēmēju, kas ir bankrotējuši, nodrošināšanā, lai tie ātri varētu izmantot otro iespēju. Palīdzēt MVU izmantot iespējas, ko dod vienotais tirgus, veicināt MVU prasmju uzlabošanu un visa veida inovācijas, ļaut MVU vides problēmas pārvērst par iespējām, rosināt un atbalstīt MVU, lai tie izmantotu tirgus izaugsmes priekšrocības un citi principi ir ietverti Eiropas Mazās uzņēmējdarbības aktā.¹⁸

¹⁶ Small and medium-sized enterprises – [atsauce 20.06.2011]. Pieejams: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/index_en.htm

¹⁷ Hofš K. G. „Biznesa ekonomika. 2. izdevums”, R.: SIA „Jāņa Rozes apgāde”, 2010, 603. lpp.

¹⁸ Komisijas paziņojums padomei, Eiropas parlamentam, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un reģionu komitejai. Briselē, 25.6.2008, COM(2008) 394 galīgā redakcija, 4.lpp.

To īstenošanu praksē nodrošina mērķtiecīga jaunu līdzekļu pakete, kurā ir ietverti četri tiesību aktu projektu priekšlikumi. Turklāt visas dalībvalstis ir aicinātas izmantot priekšrocības, ko sniedz ES labā prakse.¹⁹

Pašlaik ir nepieciešama stingra politiska apņemšanās augstākajā līmenī, lai gūtu īstus sasniegumus.

Termiņa vidus pārskats par pasaules mūsdienīgu MVU politiku²⁰ rādīja, ka valsts valdības ir daudz paveikušas, lai izveidotu MVU labvēlīgāku uzņēmējdarbības vidi. Dažādas komisijas ir patiesi centusies mazināt birokrātiju MVU un vēl vairāk pievērsusies MVU lielākajās atbalsta programmās. Valstis ir ievērojami uzlabojušas MVU uzņēmējdarbības vidi, ņemot par paraugu labākās prakses apmaiņu Eiropas Mazo uzņēmumu hartas kontekstā, kuru apstiprināja Eiropadomes sanāksmē Feirā 2000. gadā, un īstenojot dažādus secinājumus, piemēram, par vienas pieturas aģentūru izveidošanu uzņēmumu reģistrācijai, laika saīsināšanu un izmaksu samazināšanu, kas vajadzīgi uzņēmuma izveidošanai.

Lai gan iedvesmojošs progress ir panākts, arī turpmāk, valsts valdībām jāīsteno nozīmīgi pasākumi, lai atraisītu pilnu MVU potenciālu. Vienotā tirgus pārskats izvirza vajadzību pēc turpmākām iniciatīvām, kas vienoto tirgu labāk piemērotu mūsdienu MVU vajadzībām, lai sasniegtu labākus rezultātus un iegūtu vairāk priekšrocību. Pēdējais, bet ne mazāk svarīgais ir sabiedriskā uzklauššana un apspriešana tīmeklī, ko veica, SBA sagatavošanai, un tā apstiprināja, ka vajadzīga spēcīga politiska iniciatīva, kas pilnībā atraisīs Eiropas MVU potenciālu. Eiropas SBA pamatā ir pārlicība, ka labākās iespējamās sistēmas izveide MVU apstākļiem pirmām kārtām un visvairāk ir atkarīga no tā, vai sabiedrība atzīst uzņēmējus. Vispārīgā sabiedrības attieksme var likt cilvēkiem sava uzņēmuma veidošanas iespēju apsvērt kā pievilcīgu un atzīt, ka MVU dod ievērojamu ieguldījumu nodarbinātības un ekonomiskās labklājības izaugsmē. Politiskajiem vadītājiem un plašsaziņas līdzekļiem jāapsveic uzņēmēji un ar tiem saistītā gatavība uzņemties risku un tiem jāsaņem administratīvs atbalsts.

Izglītības sistēma un īpaši skolu mācību plāns nepievērš pietiekošu uzmanību uzņēmējdarbībai un nesniedz uzņēmējam vajadzīgās pamat prasmes. Bērni, jau izglītību sākot, var iemācīties augstu vērtēt uzņēmējdarbību.

¹⁹ Mazo uzņēmumu izvirzīšana prioritāšu augšgalā – [atsauce – 23.05.2012.]. Pieejams: http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/_getdocument.cfm?doc_id=4575.

²⁰ Mazo un vidējo uzņēmumu būtiskā nozīme, lai veicinātu lielāku izaugsmi un vairāk darbavietu. Termiņa vidus pārskats. Mūsdienīgās MVU politikas pārskats, COM(2007) 592, galīgā redakcija, 4.10.2007 – [atsauce 20.06.2011]. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0592:FIN:LV:HTML>.

Labāk jāizmanto uzņēmējdarbības potenciāls. Uzņēmējdarbībā ilgstoši pastāv dzimumu noteiktas atšķirības, kā rezultātā sieviešu - uzņēmēju ir mazāk. Turklāt paliek neizmantots imigrantu uzņēmējdarbības potenciāls.

Skatoties uz situāciju kopumā var uzsvērt, ka MVU ir būtiska stipra loma tautsaimniecībā, tādēļ pasaules mērogā ir jāskata problēmas, kuras traucē vieglākai piekļuvei kredītiem. Ir nepieciešama MVU garantijas fonda izveidošana, kā arī pašreizējās finansēšanas shēmas izvērtēšana ir darbība, kas sekmēs uzņēmējdarbības attīstību. Birokrātijas samazināšana attiecībā pret MVU spētu atbrīvot laiku citu lietderīgu projektu īstenošanai.

2. LATVIJAS UZŅĒMĒJDARBĪBAS SEKTORA ANALĪZE

2.1. Uzņēmējdarbības statistisko datu analīze

Latvijas uzņēmējdarbības sektora problēma ir nepietiekamais atbalsts no valsts puses uzņēmējdarbības veicināšanai. Statistiskie dati, kas tiek analizēti apakšnodaļas gaitā, liecina, ka uzņēmumi nevar nodrošināt iedzīvotājus ar pietiekamu darba vietu skaitu, valsts iedzīvotājiem nav iespējas iegūt pietiekami labi apmaksājamās darba vietas, vai vispār nevar iesaistīties darba attiecībās, jo uzņēmuma izmaksas tiek vērstas uz nodokļu nomaksāšanu un administratīvo slogu. Ar to ir izskaidrojama iedzīvotāju zemais dzīves līmenis.

Latvijas uzņēmējdarbības attīstības programmas atsauces uz Latvijas Nacionālu attīstības plānu, Stratēģiskas attīstības plānu un komercdarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programmu. Pēc attīstības plāniem, valdība liek uzsvāru uz iedzīvotāju dzīves kvalitātes pieaugumu un uzņēmējdarbības regulējošās administratīvās procedūras pilnveidošanu. Latvijas Stratēģiskas attīstības plāns paredz mērķtiecīga valsts atbalsta komersantu konkurētspējas uzlabošanai un uzņēmējdarbības uzsākšanai sniegšanu, bet prioritārs paliek valsts dzīves kvalitātes saglabāšana Latvijas iedzīvotājiem.²¹

Līdz 2006. gadam Latvijas uzņēmējdarbības attīstību paredzēja Latvijas uzņēmumu attīstības programma, bet, sākot ar 2007. gadu, Komercdarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programma, kas paredzēta līdz 2013. gadam.

Latvijas uzņēmumu attīstības programmas no 2004. līdz 2006. gadam mērķi bija palielināt uzņēmējdarbības aktivitāti, stiprināt uzņēmumu konkurētspēju un attīstību un veicināt uzņēmumu radīto pievienoto vērtības pieaugumu. To bija paredzēts sasniegt, radot labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi, nodrošinot finanšu atbalsta pakalpojumu pieejamību, attīstot cilvēkresursus un sekmējot jaunu uzņēmējdarbības rašanos, sniedzot nepieciešamās konsultācijas.²²

Kā redzams, galvenais uzsvārs uzņēmumu attīstības programmā, tika likts uz jaunu uzņēmumu rašanos sekmēšanu, radot labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi. Izejot no Latvijas nodokļu politikas apskata, laika posmā no 2004. Līdz 2006. gadam, netika paaugstināts neviens no ar

²¹ Latvijas Nacionālais attīstības plāns. MK noteikumi Nr. 564, 04.07.2000, Rīga: Ministru kabinets [atsauce 20.05.2012]. Pieejams: polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file44075.doc.

²² Latvijas Republikas Finanšu Ministrija. Latvijas attīstības plāns 2004. – 2006. gadam. Rīga: 2003. Pieejams: http://www.esfondi.lv/upload/05-saistosie_dokumenti/spd_lv_04122003.pdf.

uzņēmējdarbību saistītiem nodokļiem, izņemot valsts sociālas iemaksas no darba devēja puses pensionāriem, bet tika atcelts uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojums maziem uzņēmumiem.²³

Uzņēmējdarbībai ir atvēlēta lielāka daļa no IKP sastāva, un attīstot uzņēmējdarbību un investējot tajā, tiek palielināts arī valsts IKP un ar to tiek uzlabots dzīves kvalitātes līmenis valstī.

2.1. tabula

Iekšzemes kopprodukts pa Latvijas rajoniem²⁴

Rajons	2005			2006		
	Pavisam, tūkst. latu	Pavisam, īpatsvars procentos	Uz vienu iedz., latos	Pavisam, tūkst. latu	Pavisam, īpatsvars procentos	Uz vienu iedz., latos
Cēsu rajons	139589	1.5	2429	168727	1.5	2964
Daugavpils rajons	44287	0.5	1098	22535	0.2	566
Jelgavas rajons	65407	0.7	1765	80149	0.7	2166
Rīgas rajons	600926	6.6	3875	931085	8.3	5856
Valmieras rajons	171589	1.9	2915	216410	2.0	3698
Ventspils rajons	27829	0.3	1980	38328	0.4	2744

Statistikas dati par IKP, kas ir pieejami par 2005. un 2006. gadiem rada, ka Cēsu, Rīgas un Valmieras rajonos ir visattīstītākais uzņēmējdarbības sektors. Ka arī uz vienu iedzīvotāju šajos novados IKP ir augstāks nekā, piemēram, Daugavpils un Jelgavas rajonos, kas liecina par to, ka šajos rajonos dzīves līmenis ir zemāks.

Var redzēt, ka apskatāmajā periodā IKP īpatsvars ievērojami palielinās tikai Rīgas rajonā, pārējos rajonos īpatsvars vai paliek nemainīgs, vai samazinās, vai arī ja paaugstinājās, tad uz nenozīmīgu procenta daļu. Tas liecina par to, ka Rīgas rajona uzņēmējdarbības sektors sastāda ievērojami lielu IKP daļu.

²³ Lībermanis G. "Makroekonomika: teorija un Latvijas attīstības problēmas-II", Rīga, "Kamene", 1998., 264 lpp.

²⁴ Statistiskās datubāze. Rīga: Iekšzemes kopprodukts statistiskajos reģionos, republikas pilsētās un rajonos – [atsauce 20.05.2012]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/DATABASE/ekfin/lkgad%C4%93jie%20statistikas%20dati/Iek%C5%A1zemes%20kopproduks/Iek%C5%A1zemes%20kopprodukts.asp>.

Aktīvo un likvidēto uzņēmumu skaits Latvijas pilsētās uz 2010.gadu²⁵

Rajons	Aktīvi uzņēmumi	Likvidēti uzņēmumi
Daugavpils	3665	2521
Jelgava	3524	1498
Rīga	75101	42458
Valmiera	1630	728
Ventspils	2488	1083

Salīdzinot aktīvo un likvidēto uzņēmumu skaitu, var secināt, ka vairāk labvēlīgā vide uzņēmējdarbībai salīdzinot ar pārējām pilsētām ir Jelgavā. Tur ir vismazākais likvidēto uzņēmumu īpatsvars.

Daugavpili var uzskatīt par mazāk piemērotāko uzņēmējdarbības attīstībai, jo statistikas dati liecina, ka šajā rajonā likvidēto uzņēmumu skaits sastāv vairāk nekā pusi no aktīvo uzņēmumu skaita, šajā pilsētā ir vismazāk aktīvo uzņēmumu uz 1 iedzīvotāju.

Rīgā ir vislielākais kā aktīvo, tā arī likvidēto uzņēmumu skaits, kas ir pašsaprotams, jo Rīga un Rīgas rajons ir vispiemērotākais uzņēmējdarbības attīstībai. Uzņēmumu starpā Rīgā pastāv asa konkurencē, un ar to ir izskaidrojami liels likvidēto uzņēmumu skaits.

Uzņēmumu peļņa pa gadiem (skaitļi noapaļoti līdz milj.)²⁶

Finanšu gads	Uzņēmumu skaits	Neto apgrozījums (Ls)	Peļņa pirms nodokļiem (Ls)	Peļņa pēc nodokļiem (Ls)
2005	50,618	21,56 mljrd.	620 milj.	711 milj.
2006	56,980	27,817 mljrd.	1,442 mljrd.	1,391 mljrd.
2007	61,244	33,753 mljrd.	1,875 mljrd.	1,634 mljrd.
2008	72,859	35,608 mljrd.	466 milj.	152 milj.
2009	72,203	25,553 mljrd.	-700 milj.	-973 milj.
2010	74,409	27,662 mljrd.	111 milj.	-144 milj.

²⁵Statistiskas datubāze. Rīga: Aktīvo un likvidēto uzņēmumu skaits Latvijas pilsētās – [atsauce 19.05.2012]. Pieejams: <http://www.lursoft.lv/press/2010/03/24/Visvairak-likvideto-uznemumu-Daugavpili>.

²⁶Statistiskas datubāze. Rīga: Uzņēmumu peļņa pa gadiem – [atsauce 20.05.2012]. Pieejams: <http://www.lursoft.lv/lursoft-statistika/Uzņemumu-peļna-pa-gadiem&id=1>.

Tabulas pirmajā kolonnā ir norādīts finansu gads, otrajā - uzņēmumu skaits, kuri iesnieguši atbilstošā gada pārskatus, kuros ir apgrozījuma, peļņas pirms nodokļiem vai peļņas pēc nodokļiem rādītāji, trešajā - uzņēmumu kopējais gada neto apgrozījums, kas norādīts atbilstošā gada pārskata beigās, ceturtajā - uzņēmumu kopējā peļņa pirms ārkārtas posteņiem un nodokļiem, kas norādīta atbilstošā gada pārskata beigās, piektajā - uzņēmumu kopējā peļņa pēc nodokļiem.

No 2.2. tabulas statistikas datiem autors secina, ka neskatoties uz to, ka uzņēmumu skaits perioda no 2005. gada līdz 2010. gadam pieaug, bet pamatojoties uz iesniegto gada pārskatu datiem, uzņēmumu peļņa pēc nodokļiem samazinās. Dati rāda, ka uzņēmumu apgrozījums strauji nekrīt, bet neatkarīgi no apgrozījuma esamības, ir redzams, ka tīra uzņēmumu peļņa pēc nodokļiem strauji samazinās periodā no 2008.gada līdz 2009. gadam.

Strauju izmaiņu uzņēmumu peļņā var pamatot ar iestājušo ekonomikas lejupslīdi, kā rezultātā tika arī mainīta valsts fiskāla politika attiecībā uz uzņēmējdarbības vīdi.

Analizējot statistikas datus par uzņēmumu peļņu, var arī secināt, ka apskatāmajā periodā uzņēmumu skaits, kas iesniedz gada pārskatus palielinās, bet kopēja uzņēmumu apgrozībā nav īpašu izmaiņu. Tas ir saistīts ar tiem apstākļiem, ka atverot uzņēmumus ekonomiskas lejupslīdes laikā, uzņēmējiem ir bieži spiesti likvidēt savus uzņēmumus, vai apvienoties ar citiem uzņēmumiem, jo nevar izdzīvot, tā kā valsts priekšnosacījumi jaunu uzņēmumu dibināšanai un pastāvēšanai nav labvēlīgi.

2.4. tabula

Jaundibināto MVU izvietojums pa Latvijas rajoniem²⁷

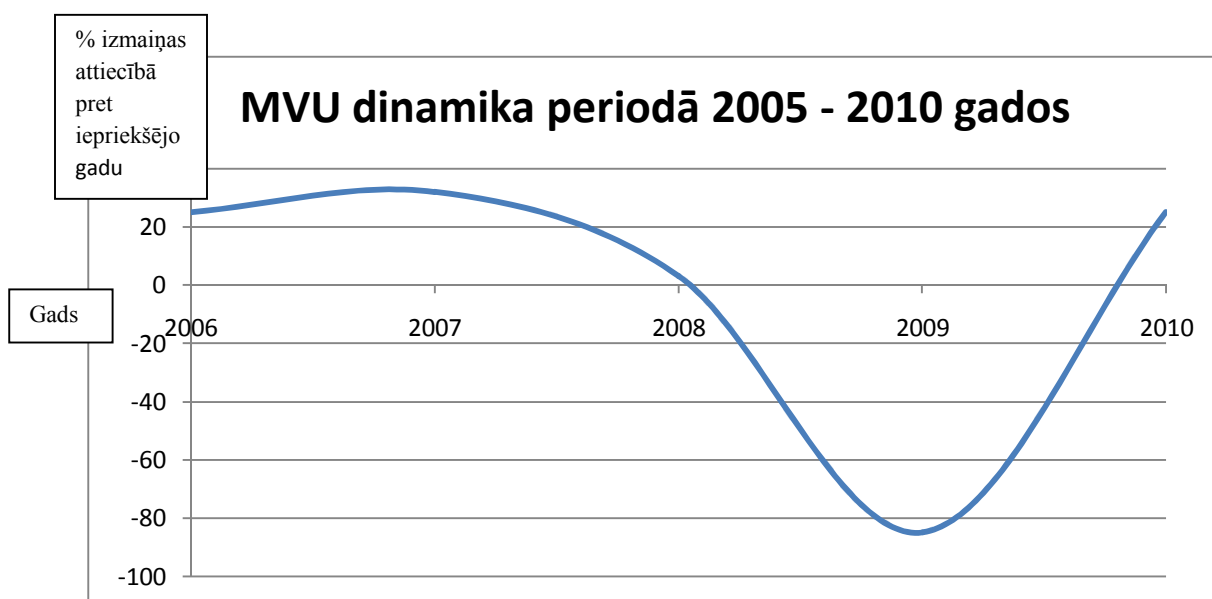
Rajons	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7
Cēsu rajons	89	195	263	188	168	185
Daugavpils rajons	287	348	436	382	305	394
Jelgavas rajons	304	421	500	388	297	374
Rīgas rajons	7605	9426	9632	7442	6235	9549
Valmieras rajons	187	227	245	222	160	214

²⁷ Statistiskās datubāze. Rīga: Jaundibināto MVU izvietojums pa Latvijas rajoniem – [atsauce 12.05.2011]. Pieejams: <http://www.lursoft.lv/lursoft-statistika/Uznmumu-registresanas-un-likvidesanas-dinamika-Latvijas-rajonos&id=209>.

Ventspils rajons	185	195	224	186	156	176
Kopā	8657	10812	11300	8808	7321	10892

Kopumā, Latvijas MVU aktivitāte parāda Latvijā notiekošo ekonomikas stāvokli – lielā izaugsme 2006. - 2007. gadā un straujš samazinājums sākot ar 2008. gadu. Tomēr, 2010. gadā MVU aktivitāte parāda tendenci situācijas uzlabošanai.

Visaktīvākais un visattīstāmākais Latvijas reģions, visa laika posmā, bija Rīgas rajons, tā kā tur ir visi priekšnoteikumi ekonomikas attīstībai, kā arī Rīgas rajonā ir attīstīta infrastruktūra un teicams cilvēkresursu kapitāls, kvalificēts darbaspēks. Rīgas rajona bija pārdzīvots vislielākais MVU aktivitātes kritums, kopā ar ekonomikas lejupslīdi. Mazāk attīstītais 2005. gadā reģions bija Cēsu rajons, bet, sākoties Latvijas ekonomikas izaugsmei, Cēsu rajona aktivitāte bija lielāka par Ventspils un Valmieras rajonu aktivitāti, bet, strauja izaugsme nebija par labu, ekonomikas lejupslīdei sākoties - no šiem trim reģioniem, Cēsu rajonam ir vislielākais aktivitātes samazinājums. Vismazāko MVU kritumu, pārdzīvoja Valmieras rajons. Daugavpils un Jelgavas rajoni bija samērā attīstīti, un, Daugavpils rajona aktivitātes samazinājums, nebija īpaši liels, bet, Jelgavas rajons pārdzīvoja diezgan stipru kritumu, bet, viņa kopējais kāpums, 2010. gadā bija arī, samērā liels. Kopumā, no visiem analizētiem reģioniem, 2010. gadā kāpums ir visiem, kas var būt vērtējams, kā tendence MVU sektora stabilizācijai.

2.1.att. MVU dinamika Latvijā

Apskatot aktīvu MVU dinamiku kopumā, autors secina, ka periodā no 2006. līdz 2007. gadam mazo un vidējo uzņēmumu skaits nav būtiski izmainījies, pieaugums notika par 3%, proti, šajā periodā var secināt par uzņēmējdarbības lēnu, bet stabilo darbību kopumā. Sākot no 2008. gada līdz 2009. gada beigām, redzams, ka uzņēmējdarbībā ir notikušas būtiskas pārmaiņas. 2008. gadā ir notikusi ekonomikas lejupslīde. Lielas konkurences ietekmē ir spējuši izdzīvot tie uzņēmumi, kas tirgū bija nostiprināti visvairāk, daļa no MVU atradās citu uzņēmumu pakļautībā, kas iespējams bija lielāki, ar lielāku ietekmi tirgū, rezultātā zem tās ietekmes mazāk konkurētspējīgie MVU tika likvidēti vai pārpirkti. Ekonomiskas lejupslīdes rezultātā pamatīgi ciešot uzņēmējdarbībai, proti, MVU darbībai, valsts budžetā nepietiekamo nodokļu iemaksas rezultātā veidojas deficīts, kas tika segts ar izdevumu samazināšanu, tai skaitā, arī uz MVU sektora atbalstu.

2010. gada tendence uzņēmējdarbība tomēr, mēs redzam, ka pamazām, bet uzlabojas, pastāv visas iespējas atgriezties uz sākotnējo 2005.-2006. gadu līmeni, tādējādi 2010. gadā atkal izveidojas jaunie uzņēmumi, līdz ar to cilvēkiem tiek pavērušas iespējas uz jaunām darba vietām.

Runājot par MVU sektora stabilitāti, jāatceras, ka stabilitāti rada ne tikai aktīvu uzņēmumu skaits kopumā, bet arī uzņēmumu aktivitāte pēc reģistrēšanas un likvidēšanas.

Jau reģistrēto un likvidēto uzņēmumu analīzei, autors paņēma datus no 2006. līdz 2010. gadam, kas ir attēloti 2.5. tabulā.

2.5.tabula

Jaundibināto un likvidēto MVU skaits²⁸

Stautss	2006	2007	2008	2009	2010
Reģistrētie	13404	14208	11347	9228	13421
Likvidētie	3274	11186	4764	5716	8835

2008.gadā likvidēti 4764 uzņēmumi. Jāatzīmē, ka tas ir krietni mazāk nekā gadu iepriekš, taču 2007.gadā, pamatojoties uz Komerclikuma spēkā stāšanās kārtības likuma 19.panta ceturto daļu, tika izslēgti visi darbību izbeigušie uzņēmumi.²⁹

²⁸ Statistiskas datubāze. Rīga: Jaundibināto un likvidēto MVU skaits– [atsauce 12.05.2012]. Pieejams: <http://www.lursoft.lv/lursoft-statistika/Uzņemumu-registrēšanas-un-likvidēšanas-dinamika-Latvijas-rajonos&id=209>

²⁹ Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs. Gada publiskais pārskats, 2008. – [atsauce 22.05.2012.]. Pieejams: <http://www.ur.gov.lv/faili/Saliktie%20publiskie/Gada%20pārskats%202008.pdf>.

Pēc apkopotiem datiem, autors var secināt, ka 2007. gada likvidētu uzņēmumu skaits attiecībā pret jaunu pierēģistrētu MVU skaitu, ir ievērojami liels, kritums ir par aptuveni 87%, jo turpinājās nepārēģistrēto uzņēmumu likvidācija saskaņā ar Komerclikuma spēkā stāšanās kārtības likumu. Savukārt 2009. gada atkal ir noticis likvidētu MVU skaita pieaugums, kas ir saistīts ar ekonomikas lejupslīdi. Rezultāta palikuši tie uzņēmumi, kas spējuši izdzīvot lielajā konkurencē, bet 2010. gadā tendence turpinājās, jo jaunie uzņēmēji vēl nespēj pielāgoties ekonomikas stāvoklim, bet, mazu uzņēmumu likumdošanas atbalsts bija rādījies tika 2010. gada beigās. Valsts ekonomiska attīstība pārstāja virzīties uz leju, bet ilgā periodā, ekonomikas situācija nemainījās uz pozitīvu pusi.

Analizējot uzņēmēju prioritātes, redzams, ka vispopulārākā uzņēmējdarbības forma ir SIA, kurā, neskatoties uz lielu likvidētu uzņēmumu skaitu, palika visvairāk aktīvu uzņēmumu.

Sākoties ekonomikas lejupslīdei, notika liela pašvaldību uzņēmumu skaita likvidācija, budžeta izdevumu samazinājuma nolūkos un ģimenes uzņēmumu likvidācija, jo, ekonomikas lejupslīdi stiprāk ietekmēja tieši personīgas sabiedrības, nevis komercsabiedrības, tomēr, individuālo komersantu skaits, kas, faktiski, arī var skaitīties, kā personīga sabiedrība, nepārdzīvoja lielu kritumu.

2.6. tabula

Aktīvu un likvidētu MVU sadalījums pēc darbības formām par 2010.gadu³⁰

Uzņēmējdarbības forma	Aktīvi	Likvidēti/pārtrauca darbību
Sabiedrība ar ierobežotu atbildību	111546	61869
Individuālais komersants	13458	3632
Pašvaldības uzņēmums	11	1102
Ģimenes uzņēmums	9	90

Likvidējoties lielai daļai MVU, cilvēkus masveidā sākuši atlaist, likvidējot esošas darba vietas, tādējādi valstī veidojas liels bezdarbs, sākot ar 2008. gadu pakāpenisku pieaugumu un turpinoties ar strauju pieaugumu 2009. gadā. MVU sektora aktivitātes stabilizācijai ir pozitīvuma tendences, valsts valdība cenšas atrisināt bezdarba problēmu. Valdībai problēmas risināšanai

³⁰Reģistrēto un likvidēto Uzņēmumu reģistra un Komercreģistra subjektu sadalījums pēc to uzņēmējdarbības – [atsauce 12.05.2011.]. Pieejams: <http://www.lursoft.lv/lursoft-statistika/Registreto-un-likvideto-Uzņēmumu-registra-un-Komercregistra-subjektu-sadalijums-pec-to-uznemejdarbibas-formas&id=21>.

vajadzētu palīdzēt uzņēmējdarbības attīstībai, lai sekmētu valsts ekonomikas izaugsmi, pielietojot dažādas attīstības programmas, kas tiek izskatītas turpmāk darbā.

2.7.tabula

Darba meklētāju un nodarbināto īpatsvars starp ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem

Latvijā³¹

Gads	Darba meklētāju īpatsvars	Nodarbināto īpatsvars
2005	9.0	57.0
2006	6.8	60.1
2007	6.0	62.0
2008	7.5	62.6
2009	16.9	55.2
2010	18.7	53.1

Neskatoties, uz lielu darba meklētāju skaitu 2010. gadā, kopumā, tika nodarbināts samēra liels daudzums no kopēja iedzīvotāju skaita, bet, tomēr, 2010. gadā skaitlis ir mazākais, sākot no 2005. gada, bet, salīdzinājuma ar strauju 2009. gada samazinājumu, parādās tendence situācijas uzlabojumam.

Kopumā lielākais nodarbināto skaita īpatsvars bija 2008. gadā, pēc tam, sākoties 2008.gada beigās ekonomiskai lejupslīdei, nodarbināto skaits verami samazinājās. To sekmēja darbinieku skaita samazināšana vairākos uzņēmumos, lai mazinātu uzņēmuma izmaksas.

Kopumā, nodarbināto skaita izmaiņas – darbinieku atlaišana, pieveda pie tā, ka darbinieku darba algas dažos uzņēmējdarbības sektoros verami izmainījās, bet to izmaiņu tendence nav pastāvīga.

³¹ Statistiska datubāze. Rīga: Ekonomiska aktivitāte, 2011 – [atsauce: 12.05.2011]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>.

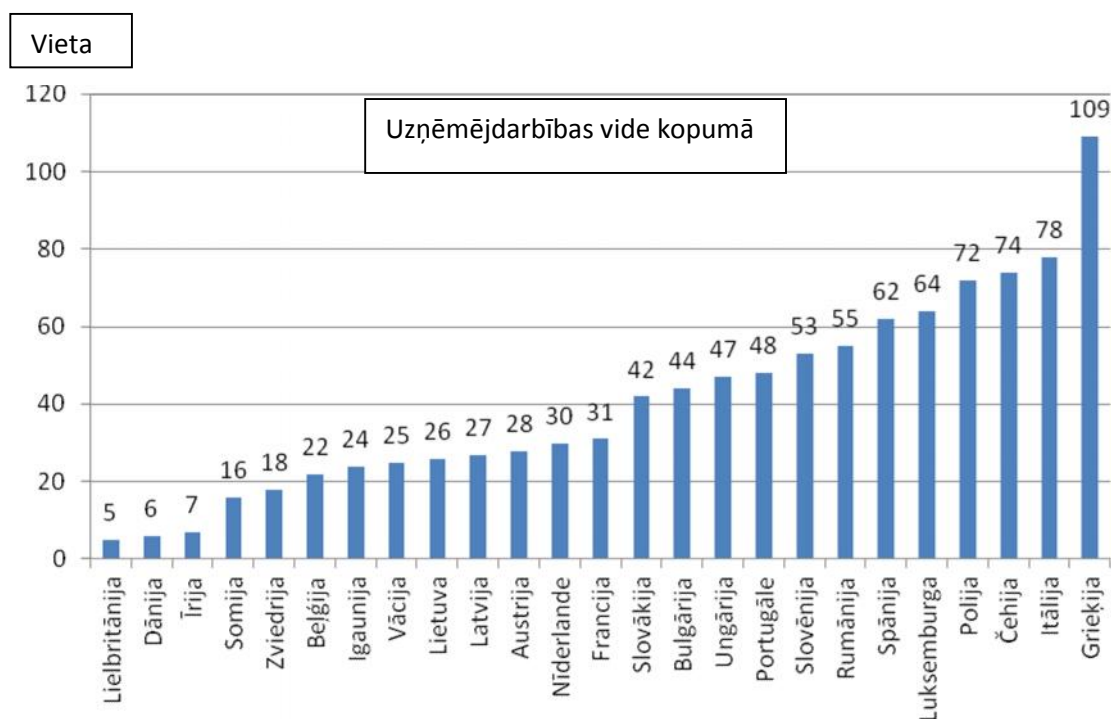
Bruto darba algas sadalījums pa MVU sektoriem (latos)³²

Segments	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	330	425	606	695	570	616
Veselība un sociāla aprūpe	236	302	410	489	434	411
Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	299	362	383	451	463	327
Būvniecība	334	414	599	677	561	576
Transports un uzglabāšana	303	374	503	623	605	579
Finanšu un apdrošināšanas darbības	815	928	1107	1279	1162	1082
Izglītība	239	295	396	489	437	389

Daži sektori pārdzīvoja samēra lielu darba algas samazinājumu, piemēram, tādi kā finanšu un apdrošināšanas sektors, būvniecības sektors, izglītības sektors. Dažos sektoros algas samazinājums notiek līdz šim. Izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojuma sektora no 2008. gada uz 2009. gadu ir vērojama darba algas palielināšana, bet nākamajā 2010.gadā strauja samazināšana. Pēc autora domām, ja dažos sektoros darba algas samazinājums nav pārāk nozīmīgs, tad apskatot situāciju šajā jautājumā kopumā darba algas samazinājums ietekmēja uzņēmējdarbību. Uzņēmumi cenšas ietaupīt finanšu resursus, mēģinot pildīt tādas pašas kvantitātes un kvalitātes darbu ar mazāko darbinieku resursiem, kuriem tiek maksātas zemākas algas.

³² statistiskas datubāze. Rīga: strādājošo mēneša vidējā darba samaksa pa darbības veidiem - [atsauce: 12.05.2011]. pieejams: <http://data.csb.gov.lv/dialog/saveshow.asp>.

Sākot ar iestāšanos ES, Latvija aizņēma samērā augstas vietas Pasaules Bankas reitingos un, 2010. gada sākumā pacēlās līdz 27. vietai pasaulē un 10. vietai starp Eiropas Savienības dalībvalstīm, tomēr atpaliekot no tuvākiem kaimiņiem – Lietuvas un Igaunijas. Pasaules Bankas apskatā ir izpētīti regulējumi 10 jomās, kas skar visus uzņēmējdarbības svarīgus posmus: uzņēmējdarbības uzsākšanu, būvniecības saskaņošanu, darbinieku nodarbināšanu, īpašuma reģistrēšanu, kredītu reģistrus, investoru aizsardzību, nodokļu maksāšanu, importa un eksporta procedūras, līgumsaistību izpildi un uzņēmējdarbības izbeigšanu.

2.2.att. Latvijas un citu ES valstu salīdzinošās vietas Doing Business 2010.gadā³³

Pasaules Bankas pārskats parāda Latvijas valsts uzņēmējdarbības vides attīstību salīdzinājumā ar citiem ES dalībvalstīm. Pārskats rada, ka Latvija izpētītos regulējuma jomās ir salīdzinoši attīstīta, bet ir valstis, kur regulējums šajā jomā ir labvēlīgāks, tāpēc Latvijai jāattīsta atsevišķi jautājumi attiecībā uz uzņēmējdarbības vides regulējumu, kam var pielietot attīstītāko kaimiņvalsts pieredzi.

Latvijā, uz 2010. gada sākumu, palika dažas, ar uzņēmējdarbību saistītas problēmas, kā jaunas uzņēmējdarbības uzsākšanas sarežģītība, investoru tiesību slikta aizsardzība un nodokļu nemaksāšana.

³³ Par Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plānu 2010.gadam. MK rīkojums Nr. 164, 24.03.2010., Rīga: Ministru kabinets [atsauce 15.05.2011.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=207148&from=off>.

Uzņēmējdarbības uzsākšanas sarežģītību varētu atvieglot citas reģistrācijas iespējas nekā tikai Uzņēmumā Reģistrā, piemēram, elektroniska reģistrācija. Citu iespēju rašana reģistrēt uzņēmumu var padarīt uzņēmējdarbības uzsākšanu vairāk pievilcīgu jaunajiem uzņēmējiem Latvijā un arī citās valstīs, ko sekmēs uzņēmējdarbības kopējo pozitīvu attīstību.

Investoru tiesību aizsardzība ir svarīgs jautājums, jo no aizsardzības līmeņa ir atkarīga, piemēram, ārvalstu uzņēmēja griba investēt savus naudas līdzekļus kādā uzņēmējdarbībā Latvijā. Likumdošanai šajā jautājumā vajag būt izstrādātai tā, lai Latvija kļūtu pievilcīgāka ārzemes investoriem, bet neaizmirstot arī par vietējiem uzņēmējiem, kam arī jābūt aizsargātiem un nerastos diskriminējošas situācijas, lai ārvalstu uzņēmējiem nerastos labākas iespējas pelnīt nauda Latvijas teritorijā, tādēļ ir arī jāparedz to darbību ierobežošanu attiecīgajos apmēros.

2.9.tabula

Latvijas novērtējums pa jomām un izmaiņas³⁴

Latvija	DB 2010 (no 183 valstīm)	DB 2009 (no 181 valsts)	Izmaiņas
Kopējā vieta	27	29	+ 2
Uzņēmējdarbības uzsākšana	51	35	-16
Būvniecības atļaujas	78	78	0
Kreditēšanas iespējas	4	12	+8
Īpašuma reģistrācija	58	79	+21
Investoru tiesību aizsardzība	57	53	-4
Nodokļu maksāšana	45	37	-8
Ārējā tirdzniecība	22	17	-5
Līgumu izpilde	15	2	-13

³⁴Doing Business. Economy profile: Latvia – [atsauce 20.05.2011]. Pieejams: <http://doingbusiness.org/~media/FDPKM/Doing%20Business/Documents/Profiles/Country/LVA.pdf>.

Uzņēmējdarbības izbeigšana	88	89	+1
----------------------------	----	----	----

Kaut arī Latvijā pastāv uzņēmējdarbības problēmas, jāatzīst, ka kreditēšanas iespējas jomā Latvija, 2010. gada sākumā, skaitījās 4 labāka starp 183 valstīm.

Uzņēmējdarbības izbeigšanas procedūru indekss Latvijā paaugstinājās par 1. vietu, bet, Latvijas vieta pasaules reitingā, joprojām ir samērā zema, bet būvniecības atļauju izsniegšana palika tajā pašā līmenī, samērā zemā 78. vietā.

Pamatojoties uz uzņēmējdarbības sektora analīzi, autors secina, ka visprogresīvākais Latvijā ir Rīgas rajons, salīdzinājuma ar citiem rajoniem. Valstij jāpievērš lielāko uzmanību pārējo rajonu attīstības iespējām, lai situācija ar laiku izlīdzinātos, lai uzņēmējdarbība attīstītos ne tikai viena reģionā, lai veidotos darbavietas, lai pārējie reģioni aktīvāk piedalītos valsts IKP paaugstināšanā.

2.2. MVU attīstību traucējošie aspekti

Viena no galvenajām problēmām, kas kavē MVU attīstību Latvijā, kā norādīts ziņojumā, ir uzņēmējdarbības vide. MVU sektora konkurētspēja nevar attīstīties bez uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides, to lielā mērā nosaka tas, cik konkurētspējīga ir valsts nodokļu politika, kāda ir kapitāla tirgus, infrastruktūras³⁵, izglītības sistēmas un valsts atbalsta efektivitāte, cik sakārtota un stabila ir uzņēmējdarbības likumdošana. No uzņēmēju aptauju rezultātiem un MVU intereses pārstāvošo nevalstisko organizāciju sanāksmju diskusijām var secināt, ka daudzi no šiem faktoriem Latvijā nav labvēlīgi uzņēmējdarbības attīstībai.

Pieeja finansējumam ir otra lielākā problēma, ar ko saskaras ES mazie un vidējie uzņēmumi. Investori un bankas bieži atsakās finansēt jaunu MVU darbības uzsākšanu ar to saistīto risku dēļ. Turklāt uzņēmējiem dažkārt nav pietiekama izpratne par investoru vai banku interesēm, tādēļ tiem jo grūtāk ir atrast vajadzīgo finansiālo atbalstu. Pieeja apgrozāmajam un kapitāla finansējumam ir nozīmīgs šķērslis uzņēmējdarbības aktivitātes un konkurētspējas palielināšanai MVU, kā arī uzņēmējdarbības uzsācēju vidū. Garantiju un investīciju fondi šobrīd

³⁵ Lūse L. Nosauc vārdā problēmas, kas kavē mazo un vidējo uzņēmumu attīstību. Komersanta Vēstnesis, 2007, Nr. 9 – [atsauce 20.05.2012]. Pieejams: http://www.kvestnesis.lv/body_print.php?id=153670.

vēl nav pietiekami attīstīti. Problēmas ārējā finansējuma pieejamībā ir vairāk izteiktas ārpus Rīgas, finanšu pieejamības problēmai vispār ir izteikta teritoriālā dimensija.³⁶

Bez tā, MVU attīstību kavē nepietiekamie cilvēkresursi. MVU bieži sastopas ar problēmām personāla izvēlē: potenciālajiem darbiniekiem ir nepietiekamas uzņēmējdarbības vadības prasmes, vadības, uzņēmējdarbības un tehniskās zināšanas, lai izstrādātu kvalitatīvus, augstvērtīgus biznesa plānus, nepietiekama līmeņa zināšanas par finanšu, naudas plūsmas vadību un uzņēmējdarbības organizācijas kultūru, strādājot globālās ekonomikas apstākļos. Vairākumā tautsaimniecības nozaru novērojams augsti kvalificēta darbaspēka trūkums.

Attīstību kavē arī MVU salīdzinoši zemas konkurētspējas līmenis, tas ir saistīts ar to, ka jaundibinātiem uzņēmumiem rādās grūtības izturēt konkurenci starp jau pastāvošiem, vairāk attīstītiem uzņēmumiem. Aktuāla problēma ir arī tā, ka Latvijas uzņēmumiem, strādājot ar ES kvalitātes direktīvām, pietrūkst informācijas par produktu standartiem un jaunām ražošanas metodēm. Latvijā nav pieejami produktu kvalitātes novērtēšanas instrumenti.

Arī reģionālās atšķirības ir būtisks MVU attīstības kavēklis. Pēdējos desmit gados ir vērojamas negatīvas tendences Latvijas sociālekonomiskajā attīstībā - Latvijas ekonomisko centru strauja attīstība un tajā pašā laikā stagnācija vai pat regress pārējās teritorijas attīstībā. Tas ir radījis atšķirību palielināšanos starp pilsētām un lauku teritorijām, kā arī starp valsts centrālo daļu un perifēriju. Taču integrēta lauku teritoriju attīstība, t.sk. nelauksaimnieciskās uzņēmējdarbības attīstība, ir nepieciešams priekšnosacījums līdzsvarotai valsts attīstībai.³⁷

Attīstību kavē arī valsts un nevalstisko organizāciju administratīvā kapacitāte MVU politikas izstrādei un īstenošanai, kas ir maza, ja tāda vispār pastāv.³⁸ Arī ES strukturālo fondu apguve šobrīd ir nepietiekama. Galvenie iemesli tam ir nepietiekamās valsts budžeta finansējuma iespējas, cilvēkresursu trūkums un augstā kadru mainība, nepietiekamā politikas izstrādātāju un īstenotāju kompetence un kvalifikācija, kā arī esošo un potenciālo speciālistu apmācību trūkums.

³⁶Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija. Atbalsta programmas – [atsauce 25.05.2012.]. Pieejams: <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=30253&lng=lv>.

³⁷Lūse L. Nosauc vārdā problēmas, kas kavē mazo un vidējo uzņēmumu attīstību. Komersanta Vēstnesis, 2007, Nr. 9 – [atsauce 20.05.2012]. Pieejams: http://www.kvestnesis.lv/body_print.php?id=153670.

³⁸Eiropas kopienu komisija. Komisijas dienestu darba dokuments. Brisele, 25.6.2008. 19.lpp.

2.3. Nodokļu sloga ietekme uz MVU sektoru

Pašlaik aktuāls jautājums par nodokļa sloga atvieglošanu MVU. Mazie un vidējie uzņēmumi pēc autora domām nespēj strādāt un attīstīties uz pilnu atdevi jo nodokļu slogs nav optimizēts. Nodokļa slogu varētu atvieglot, piemēram, ļaujot darba devēja sociālo nodokli daļēji pārnest uz darba ņēmēja atbildību. Ka arī veicot starp uzņēmumiem darījumus samazināt PVN slodzi, kas atļaus turēt mazākas cenas uz pakalpojumiem un precēm, tādējādi samazinot jebkura uzņēmuma izmaksas. Šāda gadījumā uzņēmumam paliek vairāk savai attīstībai. Likumdevējam jāizstrādā normas, kas varētu atslogot MVU saimniecisko darbību pie attiecīgiem priekšnosacījumiem. Piemēram, ja uzņēmums nesasniedz noteikto ienākumu lielumu, tad tam dot iespēju maksāt mazāko nodokli, vai novirzīt savus ienākumus uzņēmuma attīstībai. Kā vēl viena iespēja var izskatīt progresīva nodokļa ieviešanu.

Uzņēmēji cenšas mākslīgi noslēpt uzņēmuma peļņu, apiet nodokļus, tādējādi ietaupot līdzekļus. Statistiskie dati liecina, ka Latvija ir ievērojamais ēnu ekonomikas īpatsvars. Rīgā 2009. gada tā sastādīja 38.8% un 2010. gadā pacēlās līdz 41.9%. Izmaiņas ēnu ekonomika ir vērojamas Vidzemes reģionā, kad 2010. gada salīdzinājuma ar 2009. gadu tas paaugstinājās uz 9% un 2010. gada sastādīja 39% Kurzemes, Zemgales un Latgales reģionos ēnas ekonomikas līmenis paliek gandrīz nemainīgs – aptuveni 27%, 29% un 25%. Ēnu ekonomikas rezultātā valsts budžetā veidojas lielāks deficīts. Paaugstinot nodokļus, tiek gaidīts, ka uzņēmumi maksās lielākus nodokļus un ar to valsts budžeta palielināsies, bet lielākie nodokļi vairākiem MVU rāda finansiālas grūtības. Tas sekmē uzņēmumu attīstības kavēšanu kopumā.³⁹

Kā piemēru autors pieminēs notikumu, ka ar 2010. gada 1. septembri stājas spēkā mikrouzņēmuma nodokļa likums, kas nosaka mikrouzņēmuma statusu un mikrouzņēmuma nodokli. Šī ir jauna iespēja mazajiem uzņēmumiem un pašnodarbinātajiem. Likums paredz uzņēmumiem, kuru apgrozījums gadā nepārsniedz 70 000Ls un nodarbināto skaits nav lielāks par 5 cilvēkiem, tiesības maksāt vienu nodokli - 9% no apgrozījuma. Tā tiek atvieglots nodokļu slogs un grāmatvedības kārtošana. Izmaiņas likumdošanā šobrīd stimulē jaunus uzņēmumus maksāt nodokļus.⁴⁰

³⁹ Бекряшев А.К., Белозеров И.П. Теневая экономика и экономическая преступность – [atsauce 15.05.2011]. Pieejams: <http://www.vipstudent.ru/index.php?q=lib&r=25&id=1195396215>

⁴⁰ Baltijas Starptautiskā Ekonomikas Politikas Studiju Centrs. Ēnu ekonomika Latvijā pērn pieaugusi – [atsauce 20.05.2012.]. Pieejams: <http://scenariji.lv/2011/09/enu-ekonomika-latvija-pern-pieaugusi/>

Šis likumprojekts ir atbilde vienai no Eiropas Savienībā aktuālajām idejām – veicināt mazo un vidējo uzņēmumu veidošanos un attīstību. Tas, savukārt, veicina jaunu darbavietu izveidi un pozitīvās konkurences palielināšanos ar visu no tās izrietošo. Taču pats galvenais, jaunu uzņēmumu izveide dod iespēju cilvēkiem daudz vieglāk realizēt savas idejas, tādējādi veicinot kopējo ekonomikas augšupeju.

Pēdējos grozījumos minētā likumā ir paredzēts, ka, lai novērstu mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja statusa izmantošanu kā izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, ņemot vērā, ka mikrouzņēmumu nodoklis tiek maksāts no mikrouzņēmuma apgrozījuma, tad, ja mikrouzņēmumam nav apgrozījuma taksācijas periodā, kas nesakrīt ar kalendāra gadu, kurā tika veikta šī mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja reģistrācija, tas ar nākošo taksācijas gadu zaudēs mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja statusu.

Grozījumi paredz, ka, ja mikrouzņēmuma darbinieka ienākums no mikrouzņēmuma pārsniedz 500 latu saistībā ar Darba likumā noteiktā atlaišanas pabalsta aprēķināšanu vai kompensācijas izmaksu par neizmantoto atvaļinājumu darba tiesisko attiecību izbeigšanas gadījumā un ar šo personu darba attiecības netiek atjaunotas 6 mēnešu laikā pēc to izbeigšanas, mikrouzņēmuma darbinieka ienākuma apmēra kritērijs (500 latu mēnesī) netiek uzskatīts par pārsniegtu un noteiktā nodokļa papildlikme šim mikrouzņēmuma darbinieka ienākuma pārsniegumam nav jāpiemēro.⁴¹

Pieskaroties tēmai par administratīvo sloga mazināšanu, atvieglotu MVU piekļuvi finansējumam un atbalstītu to ienākšanu jaunos tirgos, 2008.-2010. gadā Komisija un ES dalībvalstis īstenoja pasākumus, kas izklāstīti Mazās uzņēmējdarbības aktā.

Runājot par īpašam iniciatīvam kopš Eiropas Mazās uzņēmējdarbības akta pieņemšanas 2008. gadā panākti ievērojami uzlabojumi MVU atbalstam: 100 000 MVU izmantojuši Konkurētspējas un inovāciju pamatprogrammas finanšu instrumentus, izveidojot vairāk nekā 100 000 darbavietu; direktīvā par maksājumu kavējumiem noteikts, ka valsts iestādēm jāsamaksā saviem piegādātājiem 30 dienu laikā, tādējādi uzlabojot uzņēmumu naudas plūsmu; lielākajā daļā ES dalībvalstu uzņēmuma izveides laiks un izmaksas ir ievērojami samazinājušies; tādējādi ES samazinājušies arī vidējie rādītāji attiecībā uz sabiedrības ar ierobežotu atbildību dibināšanu – no 12 dienām un 485 eiro (340 latu) 2007. gadā līdz 7 dienām un 399 eiro (280 latu) 2010. gadā. Kā

⁴¹ Latvijas Republikas ministru kabinets. Finanšu ministrija – [atsauce 27.05.2012.]. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/aktuali/zinas/2011gads/11/221111-fm-22/>.

sasniegumu EK nosauc arī to, ka pagājušā gada novembrī Ķīnā ir atvērta Eiropas jaunais MVU centrs, kas palīdz piekļūt šīs valsts tirgiem.

Mazās uzņēmējdarbības aktā noteikti 10 principi, tostarp radīt vidi, kurā uzņēmēji un ģimenes uzņēmumi var attīstīties un uzņēmējdarbība tiek atalgota; nodrošināt, lai godīgi uzņēmēji, kas ir bankrotējuši, ātri varētu izmantot otro iespēju; valsts politikas instrumentus jāpielāgo MVU vajadzībām, atvieglojot to dalību valsts iepirkuma procedūrās; atvieglot MVU pieeju finansējumam un attīstīt tiesisko un uzņēmējdarbības vidi, kas atbalsta laikus veiktus maksājumus komerciālos darījumos.

Visas dalībvalstis atzinušas, cik svarīgi ir ātri īstenot Mazās uzņēmējdarbības aktu, bet izmantotā pieeja un sasniegtie rezultāti valstīs ievērojami atšķiras. Pārskatā ir novērtēts un salīdzināts dalībvalstu devums 10 principu iedzīvināšanā. Vairakkārt nosauktas arī uzņēmējdarbību veicinošās iniciatīvas Latvijā. Piemēram, 2010. gadā Latvijā pieņemtais Maksātnespējas likums paātrina un vienkāršo šīs procedūras, tas nozīmē, pēc neveiksmes cilvēkiem dod "otro iespēju". Latvija iekļauta starp valstīm, kurās ir nodrošināta pieeja finansējumam – ar garantijas atbalsta mehānismiem un mikrokredītiem, kā arī atbalsts eksportam.

Mazās uzņēmējdarbības aktā tā nepieciešamības pamatojumam minēti arī pētījumi, piemēram, aplēses, ka 6 miljoni mazo uzņēmumu īpašnieku nākamo desmit gadu laikā pensionēsies, taču Eiropa nevar atļauties risku zaudēt šos uzņēmumus, kas var notikt tradicionālā ģimenes uzņēmuma lomas neizpratnes dēļ. Taču veiksmīga uzņēmuma nodošana saglabā vidēji vairāk darbavietu nekā rada jaunizveidotie uzņēmumi.

Aptaujas liecina, ka gandrīz puse eiropiešu dotu priekšroku pašnodarbinātībai, un šī attieksme ir noturīga daudzus gadus. Cilvēkiem Eiropā vairāk jāapzinās, ka pašnodarbinātība, iespējams, ir pievilcīgs karjeras variants un tiem jāsniedz vajadzīgās prasmes, lai plānus pārvērstu par sekmīgiem uzņēmumiem, uzsvērts Mazās uzņēmējdarbības aktā.

Par pašnodarbinātā plusiem tiek uzskatīts tas, ka tiem nav sākotnējo izmaksu un ir vienkārša reģistrācija, tie nav apgrūtināti ar atskaitēm par sevi un var ātri apgūt grāmatvedības kārtošanu pašam. Un vienīgie mīnusi, ka tas atbild ar visu savu personīgo mantu un ka darbinieku atskaites un PVN ir tādas pašas kā uzņēmumiem.⁴²

Jāpiebilst, ka Latvijā pašnodarbinātības oficiālie dati (Valsts ieņēmumu dienesta reģistrs) rāda – gada laikā pašnodarbināto skaits ir samazinājies uz pusi (2009. gada 1. janvārī bija 32

⁴² Pašnodarbinātā, Individuālā komersanta un Sabiedrības ar ierobežotu atbildību salīdzinājums – [atsauce 27.05.2012.]. Pieejams: http://lighthouse.lv/pages/pros_and_cons?language=lv.

114⁴³, pēc gada – vairs tikai 16 741). Tas ir saistīts ar to, ka pašnodarbinātie atbild ar savu personīgu mantu un vairāk riskē. Lejupslīdes laikā vairāki bija spiesti pārtraukt savu darbību, lai nepazaudētu savu īpašumu neveiksmes gadījumā.

⁴³Brisele atgādina par mazo un vidējo uzņēmumu iespējām Eiropā un pasaules tirgos – [atsauce 12.05.2012].
Pieejams: <http://www.ekonomika.lv/brisele-atgadina-par-mazo-un-videjo-uznemumu-iespejam-eiropa-un-pasaules-tirgos/>.

3. MVU ATTĪSTĪBAS PROGRAMMAS

3.1. MVU attīstības pasākumi

Latvijā MVU veido lielāko daļu no uzņēmumu un nodrošina nozīmīgāko iekšzemes kopprodukta pieaugumu. Līdz ar to, MVU izaugsme un attīstība ir būtisks priekšnoteikums Latvijas kopējai izaugsmei un konkurētspējas nodrošināšanai. MVU attīstība ir nacionālās politikas jautājums, un Latvijas galvenais uzdevums ir palielināt MVU īpatsvaru Latvijas ekonomikā, pakāpeniski tuvinoties ES vidējam līmenim (50 MVU uz 1000 iedzīvotājiem). Daudziem MVU trūkst kapitāla, kas nepieciešams darbības izvēršanai ārzemēs. Vienotais tirgus sniedz MVU ievērojamas izaugsmes iespējas, turklāt nesenās paplašināšanās vairojušas MVU uzņēmējdarbības iespējas. MVU ir nepieciešams atbalsts un padomi, lai varētu maksimāli izmantot vienotā tirgus priekšrocības.

Lai sekmētu MVU veidošanos, nepieciešams uzlabot MVU piekļuvi kredītresursiem (riskā kapitāls, aizdevumu garantijas) un nodrošināt MVU konsultatīvu atbalstu. Lai veicinātu MVU dalību programmās, jāsniedz maksimāls finansiālais atbalsts un konsultācijas MVU pieteikuma projektu sagatavošanā iesniegšanai konkursiem ES līdzfinansējuma saņemšanai.⁴⁴ Konsultatīvais atbalsts varētu izpausties, piemēram, bezmaksas konsultācijas, kas sniedz kāda kompetenta institūcija. Persona varētu saņemt palīdzību likumdošanas jautājumos, kas skar uzņēmējdarbību un citos jautājumos, kuros ir vajadzīga attiecīga izglītība. Šāds konsultatīvais atbalsts sekmētu uzņēmumu nodibināšanas sarežģītības pakāpes pazemināšanu. Un personām, kurām nav daudz zināšanu šajā sfērā arī kļūtu pieejama uzņēmējdarbība.

Lielākajai daļai mazo un vidējo uzņēmumu vislielākā problēma ir administratīvais slogs. Administratīvo procedūru izmaksas mazam uzņēmumam var pat desmitkārt pārsniegt liela uzņēmuma izmaksas, tādējādi mazajiem uzņēmumiem šis slogs ir neproporcionāli liels. Tādēļ Eiropas Komisija 2007. gadā ir noteikusi sev divus galvenos mērķus: līdz 2012. gadam samazināt uzņēmumu administratīvo slogu par 25% un nodrošināt visu jauno, uzņēmējdarbību ietekmējošo tiesību aktu atbalstu MVU. Lai šos mērķus sasniegtu, Eiropas Komisija vienkāršo un uzlabo Eiropas likumdošanu un rosina valstu un reģionālajām varas iestādēm darīt to pašu savā līmenī.

⁴⁴ Latvijas dalības Eiropas Savienības – pamatprincipi, mērķis, prioritātes un darbība 2007.- 2013.. Ārlitu ministrijas informatīvais ziņojums – [atsauce 20.05.2012.]. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/eu/Prioritates/ja-par-ES/zinojums/#1>.

Projektā "Administratīvā sloga samazināšana un administratīvo procedūru vienkāršošana" var minēt dažādus jau sasniegtus rezultātus: izstrādāts Pasākumu plāns administratīvā sloga samazināšanai. Izstrādātas 2 metodoloģiskās rokasgrāmatas par administratīvo procedūru vienkāršošanu un administratīvā sloga samazināšanu valsts un pašvaldību iestāžu darbiniekiem tiesību aktu izstrādē un to ietekmes novērtēšanā. 2011.gadā uzsākti apmācību semināri valsts un pašvaldību darbiniekiem par administratīvo procedūru vienkāršošanu un administratīvā sloga samazināšanu. Uzsākts darbs pie vairāku izvērtējumu uzsākšanas: „Administratīvo prasību analīze un kontrolējošo institūciju darbības novērtējums veselības aprūpes pakalpojumu jomā” un „Privātā sektora glabājamo un Nacionālajā arhīvā nododamo dokumentu apjoma samazināšana” – uzsākta iepirkuma dokumentācijas izstrāde; „Publiskas personas dalības kapitālsabiedrībā mērķa, nepieciešamības un statusa kritēriju izvērtējums” – noslēdzies iepirkums, bet līguma slēgšana apturēta lēmuma pārsūdzības IUB rezultātā; „Administratīvā procesa likuma ieviešanas ietekmes izvērtējums un efektivizēšanas priekšlikumu izstrāde” – izsludināts iepirkums.⁴⁵

Lai uzturētu augstus izaugsmes tempus arī nākotnē, Latvijā ir jānodrošina stabila makroekonomiskā vide un jāīsteno strukturālās reformas produktivitātes un ekonomiskās aktivitātes pieauguma nodrošināšanai, uzņēmējdarbības vides, darbaspēka un izglītības uzlabošanai - savās ziņojumā ietvertajās rekomendācijās uzsver Ekonomikas ministrija.

Tā, piemēram, lai veidotu uzņēmējdarbībai⁴⁶ labvēlīgus nosacījumus un sekmētu iekšējā tirgus funkcionēšanu, pirmām kārtām, jāsamazina likumdošanas slogs uzņēmējdarbībai, veicinot likumdošanas procesa vienkāršošanu, skaidrību, savstarpējo saskaņotību un caurspīdīgumu. Vēl ministrija rekomendē nodrošināt ES iniciatīvas par "labāku regulējumu" (*better regulation*) ieviešanu Latvijā, kā arī uzsver, ka administratīvi teritoriālā reforma ir jāīsteno līdz 2009.gada pašvaldību vēlēšanām, turklāt īpaša uzmanība jāpievērš mazāk attīstītu reģionu attīstības stimulēšanai. Savās rekomendācijās ministrija uzsver arī to, ka struktūrfondu un Kohēzijas fonda kvalitatīvākai un efektīvākai apguvei jāpilnveido ES atbalsta ieviešanas sistēma, vienkāršojot procedūras un institucionālo sistēmu ES fondu līdzekļu piešķiršanas un izlietošanas kontrolei.

Rekomendācijās atrodams arī ieteikums uzlabot enerģijas piegādes drošību un dažādot enerģijas avotus, kā arī sekmēt valsts un privātās partnerības mehānisma ieviešanu. Tikpat liela nozīme, kā uzsvērts ziņojumā, ir arī efektīva valsts rīcībā esošo īpašumu pārvaldīšanai, patērētāju

⁴⁵ Valsts kancelejas pārziņā esošu 5.prioritātes "Administratīvās kapacitātes stiprināšana" aktivitāšu īstenošana – [atsauce 30.05.2012.]. Pieejams: komitejas.esfondi.lv/.../2_prezent_VKanc_UK_15062011.ppt.

⁴⁶ Lūse L. Nosauc vārdā problēmas, kas kavē mazo un vidējo uzņēmumu attīstību. Komersanta Vēstnesis, 2007, Nr. 9 – [atsauce 20.05.2012.]. Pieejams: http://www.kvestnesis.lv/body_print.php?id=153670

tiesību uzraudzības pastiprināšanai, kā arī patērētāju un uzņēmēju informēšanai un izglītībai, tā novēršot patērētāju tiesību pārkāpumus vēl pirms to rašanās.

Runājot par atbalsta programmām, kā piemēru, autors vēlas pieminēt dažus MVU attīstības pasākumus, programmas, tostarp arī kreditēšanas programmas, kas tika jau īstenotas un to rezultāti un programmas, kas tiek realizētas uz doto brīdi un gaidāmie panākumi uzņēmējdarbības sfērā.

2005. gada janvārī Hipotēku bankas ietvaros darbību uzsāka jauna struktūrvienība – Atbalsta programmu pārvalde. Izveidojot šo pārvaldi, ir izpildītas ES prasības - nodalīta organizatoriskā struktūra un grāmatvedības sistēma atsevišķi atbalsta funkcijām un komercdarbībai. Šāda atbalsta funkciju nodalīšana nodrošina to, ka valsts atbalsts netiek izmantots komerciālu labumu gūšanai.

2005. gada maijā Hipotēku bankas valdība apstiprināja Atbalsta programmu pārvaldes MVU kreditēšanas pilotprojektu, kura ietvaros kopā tika piešķirti 40 aizdevumi par kopējo summu 3,5 miljoni LVL. Pilotprojekta realizācijas gaitā tika pilnveidota pārvaldes struktūra, izveidojot reģionālos birojus Jēkabpilī un Valmierā, kā arī pieņemti darbā papildus kredītspeciālisti. MVU Pilotprojekta realizācija ļāva noskaidrot iespējamās problēmas un nepieciešamos uzlabojumus atbalsta kreditēšanas procesā. Iegūtā pieredze tika ņemta vērā, izstrādājot turpmākās aizdevumu programmas.

Hipotēku banka, Ekonomikas ministrija un Centrālā Finanšu un līgumu aģentūra noslēdza Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) līdzfinansējuma piešķiršanas līgumu Komerccdarbības uzsācēju kreditēšanas programmas īstenošanai. Līgums nosaka, ka trijos gados (2006.- 2008.) Hipotēku bankas darbības ietvaros tika piešķirti aizdevumi komercdarbības uzsācējiem par 20.6 milj. LVL. Pusi programmas finansējuma nodrošina Hipotēku banka, otru pusi- valsts budžeta un ERAF līdzekļu līdzfinansējums.

2007. gada jūnijā ES INTERREG IIIC programmas projekta "FinNetSME" noslēguma konferencē Briselē, prezentējot projekta gaitā sasniegtos rezultātus un atziņas, kā viens no veiksmīgākajiem projekta partneru labās prakses piemēriem tika atzīta Hipotēku bankas/ALTUM realizētā ESF Komerccdarbības uzsācēju apmācību, konsultācija un finansiālā atbalsta programma. Minētā programma ir veiksmīgs piemērs, kā kombinēt finanšu un nefinanšu instrumentus (apmācības/konsultācijas) MVU attīstības veicināšanai.

Līdz 2007.g. beigām ERAF finansētās programmas ietvaros piešķirti 215 aizdevumi par 20.7 milj. LVL, kamēr izsniegto aizdevumu apjoms veidoja 14.8 milj. LVL. Savukārt ESF

finansētās programmas ietvaros noslēdzās tās 1.posms- potenciālo komercdarbības uzsācēju apmācības, kopumā aptverot aptuveni 1000 programmas dalībniekus visos 5 Latvijas plānošanas reģionos. Bez tam bankas resursu ietvaros turpinās Strauji augošo MVU kreditēšanas programmas realizācija- atbalstīti 127 projekti par 12 milj. LVL, tai skaitā, izsniegti aizdevumi par 9.1 milj. LVL.⁴⁷

2008. gada ESF Komerccdarbības uzsācēju apmācību, konsultāciju un finansiālā atbalsta programmas ietvaros ALTUM piešķīrusi aizdevumus un grantus 340 topošajiem uzņēmumiem. Turpinās aizdevumu un grantu izsniegšana.

2008. gada noslēdzās ES līdzfinansēto programmu: 1) ERAF "Komerccdarbības uzsācēju kreditēšanas programma"; 2) ESF "Komerccdarbības uzsācēju apmācību, konsultāciju un finansiālā atbalsta programma" realizācija. ERAF programmas ietvaros izsniegti aizdevumi 291 uzsācēja investīciju projektu realizācijai 22.76 milj. LVL apmērā. ESF programmas ietvaros: apmācīti 998 potenciālie komercdarbības uzsācēji; realizēti 327 projekti par 5.84 milj. LVL. Līdz ar aizdevumiem uzsācēji saņēma arī grantus (uzņēmuma dibināšanai; konsultantu pakalpojumu apmaksai; iztikas nodrošināšanai) aptuveni 2.2 milj. LVL apmērā.⁴⁸

Vēl šajā gadā Aizkraukles banka un Hipotēku banka vienojās par mazo un vidējo uzņēmumu kreditēšanas programmu īstenošanu. Programmas ietvaros 10 miljonus eiro ir piešķīrusi valstij piederošā Hipotēku banka.

Programma ir domāta kā atbalsts Latvijas tautsaimniecības attīstībai, jo bijī ir nepieciešami papildu resursi, lai stimulētu ekonomiku.

Programma tika paredzēts, ka Aizkraukles banka aizdevumus izsniegs Latvijā reģistrētiem un jaundibināmiem uzņēmumiem investīciju un apgrozāmo līdzekļu finansēšanai. Apgrozāmie līdzekļi var tikt finansēti, nepārsniedzot 40% no visu investīciju izmaksām. Līgums paredz, ka aizdevums vienam aizņēmējam nevar pārsniegt vienu miljonu eiro. Kredītus nepiešķirs operācijām ar nekustamajiem īpašumiem - to iegādei vai celtniecībai ar mērķi pārdot.

Mazo un vidējo uzņēmumu iedalījums atbilstoši Eiropas Savienības standartiem ir plašs - aptver uzņēmumus līdz 250 strādājošajiem un līdz 50 miljonu eiro apgrozījumu. Latvijā šajā kategorijā ietilpst 90% no visiem uzņēmumiem. Banka plānoja šo aizdevumu - 10 miljonus eiro - izmantot klientu kreditēšanai galvenokārt rūpniecībā, ražošanā, tirdzniecībā, viesnīcu pakalpojumos.

⁴⁷ Hipotēku bankas Atbalsta programmu pārvalde – [atsauce 21.05.2012]. Pieejams: <http://www.altum.lv/public/29199.html>.

⁴⁸ Turpat.

Nelabvēlīgos apstākļos MVU saņemt kredītu ir grūtāk, un vēl grūtāk ir šo kredītu nodrošināt. Tāpēc investīcijas atbalsts ir ļoti būtisks. Nauda ir pieejama MVU attīstībai, tie var būt gan pavisam jauni projekti, ko uzņēmēji īstenos nākotnē, un, kā paredz vienošanās nosacījumi, kredītēt ir paredzēts arī pēdējā gadā jau iesāktus projektus.⁴⁹

2009. gada Hipotēku banka noslēdza līgumu ar Ekonomikas ministriju par komersantu konkurētspējas uzlabošanas aizdevumu īstenošanas nosacījumiem un kārtību, piesaistot ERAF līdzfinansējumu. Līgums nosaka, ka, atbilstoši ES prasībām, aizdevumu izsniegšanai no ERAF līdzekļiem tiek izveidots Aizdevumu fonds. Fonda kopējais finansējums ir 58.5 milj. LVL, tai skaitā, ERAF un valsts līdzfinansējums- 43.3 milj. LVL un Hipotēku bankas finansējums- 15.2 milj. LVL. Komersantu konkurētspējas uzlabošanas programmas (Nr. X 399/2009) ietvaros tiek sniegti aizdevumi Latvijā reģistrētiem komersantiem, kuriem ir ekonomiski pamatoti turpmākās darbības plāni, bet nav pieejams kredītiestāžu finansējums paaugstinātu risku dēļ.

2009. gada Hipotēku banka noslēdza līgumu ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru par ESF programmas „Atbalsts pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanai” īstenošanas nosacījumiem un kārtību. Līgums paredz, ka programma darbosies līdz 2015. g. jūnijam, programmas ietvaros nodrošinot konsultācijas/ apmācības 1200 uzsācējiem, bet aizdevumus- 600 uzsācējiem. Programmas realizācijai tiek ESF, valsts un Hipotēku bankas līdzekļi 23 milj. LVL apmērā (14 milj. LVL finansē ESF un valsts, 9 milj. LVL- Hipotēku banka). Programmas ietvaros Hipotēku banka līdz 2013.g. jūlijam no speciāli izveidota Aizdevumu fonda piešķirs aizdevumus saimnieciskās darbības uzsācējiem 17.5 milj. LVL apjomā. Bez tam programmas finansējums apmācībām un konsultācijām ir 4 milj. latu, programmas administrēšanai un vadībai – 1.5 milj. latu.

2009. gada Ministru kabinets apstiprināja koncepciju "Par valsts akciju sabiedrības "Latvijas Hipotēku un zemes banka" pārveidi par attīstības banku", paredzot Hipotēku bankas pakāpenisku pārveidi par attīstības banku līdz 2013.gada 31.decembrim. Atbilstoši akceptētajam koncepcijas 1.modelim, attīstības bankas veidošana paredzēta uz ALTUM un to Hipotēku bankas komercdaļas resursu bāzes, kas nepieciešami attīstības bankas funkciju veikšanai, piemēram, finanšu un riska vadības sistēmas, informācijas sistēmas, filiāļu tīkls, darbinieki. Savukārt, Hipotēku bankas komercdarbība tiek pakāpeniski samazināta un pārtraukta.

⁴⁹ Komersanta vēstnesis 23.07.2008, Nr 20 – [atsauce 21.05.2012.]. Pieejams:

<http://kvestnesis.lv/index.php?menu=DOC&id=178571>.

2010. gada beigās ALTUM administrēto ES Struktūrfondu programmu ietvaros sasniegti sekojoši rezultāti: 1) ESF Starta programmā finansiālais atbalsts piešķirts 267 uzsācējiem, piešķirto aizdevumu apjoms - 3.8 milj. LVL, piešķirto grantu apjoms - 1.1 milj. LVL, savukārt 74 apmācību grupās apmācības pabeiguši 614 interesentu; 2) ERAF Konkurētspējas programmas ietvaros piešķirti 54 aizdevumi par 60.9 milj. LVL. Līdztekus ES Struktūrfondu programmām sadarbībā ar Hipotēku bankas struktūrvienībām turpinājās arī citu atbalsta programmu īstenošana (lauksaimnieku aizdevumi, MVU izaugsmes aizdevumi, mikrokredīti).⁵⁰

Latvijas Stratēģiskās attīstības plāna 2010.-2013. gadam ir paredzēta MVU labvēlīgu nosacījumu ieviešana un Mazā biznesa akta īstenošana. Ir paredzēti šādi uzdevumi un gaidāmi rezultāti:

Ieviest finanšu atbalsta instrumentus investīcijām un apgrozāmiem līdzekļiem – paredzamais darbības rezultāts ir LHZB īstenota programma "Aizdevumi komersantu konkurētspējas uzlabošanai". Tas ir valsts piedāvātais atbalsta mehānisms apstākļos, kad komercbanku kredītpolitika kļūst konservatīvāka un nepieciešamo investīciju finansēšana ir apgrūtināta.

Paredzēts, ka kopējie investīciju apjomi sasniegs 200 miljonus latu un finansējumam varēs pieteikties vismaz 300 uzņēmumi. Programma ir izveidota, lai aizdevumu varētu saņemt arī tādi uzņēmumi, kuriem finansējuma saņemšana komercbankās ir apgrūtināta. Tie ir uzņēmumi, kuri nevar nodrošināt nepieciešamo pašu kapitāla apjomu vai aizdevuma nodrošinājumu, iesācēji ar nelielu uzņēmējdarbības pieredzi, strauji augoši uzņēmumi vai tādi, kuri darbojas jaunā, vēl neattīstītā tautsaimniecības nozarē, kā arī uzņēmumi, kuru kopējais biznesa risks pārsniedz banku akceptēto.

Uzņēmumam, lai saņemtu aizdevumu šīs programmas ietvaros, jāatbilst mazo un vidējo uzņēmumu kritērijiem, kā arī jānodrošina sava līdzdalība projektā vismaz 10% apmērā no kopsummas. Tāpat uzņēmumam jābūt labai projektu ieviesēja reputācijai un kredītvēsturei, nedrīkst būt nodokļu parādu. Paredzēts, ka programmas ietvaros īpaši tiks atbalstīti uzņēmumi, kuri orientējas uz starptautisko tirgu, ražo produkciju, vai sniedz pakalpojumus ar augstu pievienoto vērtību, tehnoloģiski ietilpīgi ražošanas uzņēmumi, kā arī jaunu uzņēmumu izveide.

⁵⁰Hipotēku bankas Atbalsta programmu pārvalde – [atsauce 21.05.2012]. Pieejams:

<http://www.altum.lv/public/29199.html>.

Maksimālā vienam klientam pieejamā aizdevuma summa būs līdz 3 miljoniem latu. Aizdevuma termiņš paredzēts līdz 10 gadiem, bet aizdevuma procentu likme būs tirgus līmenī.

Atbildīga institūcija šim uzdevumam ir Ekonomikas ministrija un VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka”.

Finanšu atbalsta instrumentu ieviešana investīcijām un apgrozāmiem līdzekļiem ir paredzētas arī tādas programmas, kā "Aizdevumi sīko (mikro), mazo un vidējo komersantu un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību attīstības veicināšanai", "Garantijas uzņēmumu konkurētspējas uzlabošanai", "Garantijas uzņēmumu konkurētspējas uzlabošanai".⁵¹

Mērķis ir uzlabot Latvijā reģistrētu saimnieciskās darbības veicēju pieeju finansējumam, lai atjaunotu un veicinātu Latvijas tautsaimniecības attīstību.

Programmas ietvaros finansējumu var saņemt mazie, vidējie komersanti un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības, kuriem ir ekonomiski pamatoti turpmākās darbības plāni, bet nav pieejams kredītiestāžu finansējums paaugstinātu risku dēļ.

Paredzēts, ka līdz 2013.⁵²gada beigām būs pieejami investīciju un apgrozāmo līdzekļu aizdevumi, t.sk. kredītlīnijām, 142 milj. LVL apmērā.

Programmas īstenošanai piesaistīti Eiropas Investīciju bankas (EIB) līdzekļi 70 milj. LVL apmērā, kā arī Eiropas Investīciju fonda (EIF) garantijas.

Vispārējie programmas nosacījumi:

- kā aizdevuma galvotāji ir jāpiesaista uzņēmuma īpašnieki, kuriem pieder vismaz 10% kapitāla daļu;
- aizdevumus nevar saņemt komersanti, kas ir nonākuši finansiālās grūtībās, kā arī komersanti, kuriem ir nodokļu parādi;
- apgrozāmo līdzekļu un investīciju aizdevumi kopā nedrīkst pārsniegt 300 tūkst. LVL vienam komersantam;

Šis MVU kredīta veids ieturi sevī diezgan stingrus nosacījumus, tādēļ tam nav tik viegli rast pieeju. Toties iepriekšēja programma, kas saistīta ar MVU globālo kreditēšanas programmu ietver plašākas uzņēmējiem iespējas, kas motivēs tos, censties realizēt izvirzītos mērķus un

⁵¹ Latvijas Stratēģiskās attīstības plāns 2010.-2013.gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3338>.

⁵² MVU izaugsmes aizdevuma programma – [atsauce 12.05.2011]. Pieejams: <http://www.altum.lv/public/29765.html>

projektus. Šajā gadījumā kredītu vieglāk būs piešķirt jau izveidotiem MVU, kas jau kādu laiku ir nogājuši attīstības grūtāko posmu.⁵³

Programmā noteiktais mērķis tiek īstenots ar augstākminēto piesaistīto finansējumu palīdzību, tiek ieviesti finanšu atbalsta instrumenti investīcijām un apgrozāmiem līdzekļiem, uzņēmēji saņem finansējumus, lai uzlabot savu konkurētspēju un attīstību. Vai programmas paredzētie summas izsniegumi tiks sasniegti pilnā apmērā varēs secināt pēc programmas noslēgšanas apkopojot sasniegtos rezultātus.

Nākamais uzdevums, kas ir paredzēts, tas ir pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalstīšana, organizējot apmācības jaunajiem komersantiem un sniedzot finansiālu un infrastruktūras atbalstu. Tika īstenotas šādas programmas: "Atbalsts pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanai", "Biznesa inkubatori".

Klasteru sadarbības mehānisma ieviešanas atbalstīšana, lai palielinātu Latvijas komersantu konkurētspēju, veicinot starpnozaru sadarbību ar vietējiem un Baltijas jūras reģiona komersantiem ir arī paredzēta MVU labvēlīgu nosacījumu ieviešanai.

Vēl viens uzdevums, kas ir paredzēts attīstības plānā ir saistīts ar īpašu programmu īstenošana mazo un mikrouzņēmumu darbības uzsākšanai. Tam ir paredzēta MVU kreditēšanas programma, ko finansē EIB vai citi starptautiski donori un programma "Aizdevumi sīko (mikro), mazo un vidējo komersantu un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību attīstības veicināšanai".

Pēdējais uzdevums minētais attīstības plānā ir uz finanšu tirgu balstītu parādu restrukturizācijas motivācijas stiprināšana, un gaidāmie darbības rezultāti ir Sagatavoti un noteiktā kārtībā iesniegti MK grozījumi Civilprocesa likumā, paredzot, ka daļa valsts nodevas maza apmēra prasību gadījumā tiek atmaksāta, ja attiecīgā tiesvedība beidzas kā maza apmēra prasība, kā arī paredzot samazināt valsts nodevu par prasības nodrošinājumu maza apmēra prasību gadījumā. Izvērtēta minēto grozījumu ietekme uz valsts budžetu un sagatavots saskaņots priekšlikums par minēto grozījumu spēkā stāšanās laiku. 2012.gadā šādi grozījumi sagatavoti un noteiktā kārtībā iesniegti MK.⁵⁴

Ir vērts arī pieminēt inovatīvas uzņēmējdarbības motivācijas programmas, kas arī ir vērstas uz uzņēmējdarbību attīstību un uzlabošanu. Septītā pētniecības pamatprogramma – ir ES galvenais instruments pētniecības finansēšanai; programma līdz 2013. gadam būs nodrošinājusi

⁵³ Turpat.

⁵⁴ Latvijas Stratēģiskās attīstības plāns 2010.-2013.gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3338>.

finansējumu pētniecībai vairāk nekā 53 miljardu eiro vērtībā, no kura liela daļa ir pieejama MVU. Konkurētspējas un inovāciju pamatprogramma (KIP). Programma atbalsta MVU uzņēmējdarbību, inovācijas, IKT pārņemšanu un enerģijas ilgtspējīgu izmantošanu. Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju politikas atbalsta programma (IKT PAP). IKT politikas atbalsta programma palīdz mazajiem uzņēmumiem vairāk un labāk izmantot IKT un mudina radīt inovatīvas preces, pakalpojumus un procesus. "Eurostars" - īpaši mazajiem uzņēmumiem paredzēts finansējums un atbalsts. Programma "Eurostars" nodrošina finansējumu, kas piemērots mazo uzņēmumu vajadzībām, atbalstot to iesaistīšanos starptautiskos projektos pētniecības un inovāciju jomā.⁵⁵

MVU attīstības programmu ilgtermiņa mērķis ir nodrošināt MVU izaugsmi, veicinot finansējuma saņemšanas iespējas, kā arī iedibināt efektīvu MVU atbalsta mehānismu, kuru var izmantot dažādu valsts prioritāšu realizācijai. Tās nodrošina MVU attīstību, uzlabojot tiem pieeju finanšu resursiem. Dažas programmas īpašu uzmanību pievērš uzņēmējdarbības uzsācēju un mikrouzņēmumu finansēšanai, kā arī MVU ar nepietiekamu nodrošinājumu un kredītvēsturi, kuru kredītēšana no komercbanku puses ir apgrūtināta. Programmas paredz arī speciālas finansēšanas shēmas ieviešanu ekonomiski īpaši izdevīgu MVU projektu realizācijai, kas šobrīd finansējumu bankās saņemt nevar paaugstināta riska dēļ.

Programmu, kas ir vērsti uz MVU atbalstu, mērķis ir attīstīt MVU sektoru un pilnveidot MVU finansēšanas un valsts atbalsta sistēmu.

Kā apakš mērķus var pieminēt:

- MVU sektora attīstība:
 - palielināt MVU skaitu un to lomu tautsaimniecības attīstības nodrošināšanā;
 - palielināt MVU apgrozījumu un ienākumu apjomu;
 - palielināt jaunu darba vietu skaitu;
 - palielināt uzņēmējdarbības uzsācēju skaitu;
 - veicināt investīciju apmēru pieaugumu MVU;
 - uzlabot MVU tehnoloģiju līmeni;

- MVU finansēšanas un atbalsta sistēmas pilnveidošana:

⁵⁵ Inovatīvas uzņēmējdarbības motivācijas programmas – [atsauce – 20.05.2012]. Piejams: <http://www.innovativelatvia.lv/inovācijas-abc/speciālas-programmas>.

- veicināt aizdevumu pieejamību specifiskām MVU grupām, kurām tas pašreiz ir apgrūtināši vai neiespējami;
 - nodrošināt finansējumu MVU, kuriem komercbankās aizņēmumus saņemt ir apgrūtināši nepietiekamas kredītvēstures, nodrošinājumu u.tml. iemeslu dēļ, ja MVU piedāvātie projekti ir īpaši ekonomiski izdevīgi un praktiski ieviešami;
 - izveidot efektīvu MVU atbalsta sistēmu, kas sniedz nepieciešamo atbalstu MVU izaugsmes veicināšanai, kā arī spēj ieviest citus specifiskus valsts atbalsta projektus;
- MVU zināšanu līmeņa uzlabošana:
- sniegt konsultatīvo un finansiālo atbalstu MVU kooperēšanās un pašfinansēšanās organizāciju izveidē;
 - paaugstināt MVU vadītāju un darbinieku kvalifikāciju sniedzot tiem nepieciešamo informatīvu un konsultatīvo palīdzību;
 - sniegt finansējuma piesaistes (inženierijas) palīdzību MVU, t.sk., palīdzības programmu un fondu piesaistes jomā.

Programmu plānotie rezultāti ir panākt Latvijas ekonomikas izaugsmes tempu noturību, kā arī veicināt ilgtermiņa MVU attīstības (investīciju) projektu realizācijas veicināšanu.

Programmu realizācijas rezultātā Latvijā jāpieaug MVU skaitam, pateicoties labākām uzņēmējdarbības attīstības iespējām un vienkāršotai biznesa uzsākšanai, uzlabojot pieeju kapitālam. MVU darbībai jāklūst ienesīgākai, ko sekmēs lielāki MVU ieguldījumi darbības modernizēšanā, izmantojot aizdevumus, t.sk., ar atvieglotiem nosacījumiem. Abu minēto sasniegumu rezultātā jāpalielinās arī vispārējai ekonomiskajai izaugsmei un jāsamazinās bezdarbam valstī. Jāsamazinās arī reģionālām atšķirībām ienākumu jomā, jo programmas ietvaros tiks paredzēta iespēja novirzīt vairāk līdzekļu īpaši atbalstāmajiem reģioniem (par šādu līdzekļu piešķiršanu būs nepieciešams atsevišķs valdības lēmums).

Mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) loma veselīgā un dinamiskā tirgus ekonomikā ir vispāratzīta. Daudzās valstīs pastāv MVU atbalsta pasākumi, kas veicina MVU attīstību. Pēdējos gados īpaši aktīva mazo MVU attīstības pasākumu ieviešanā ir bijusi Eiropas Savienība (ES). Līdz šim ES realizētā MVU politika darbojas divos galvenajos virzienos: biznesa vides apstākļu uzlabošanā un MVU atbalsta finanšu instrumentu ieviešanā. Apskatot ES MVU attīstības instrumentu darbību var secināt, ka MVU atbalsts pamatā tiek sniegts atkarībā no MVU attīstības

pakāpes. MVU tiek piedāvāti atšķirīgi pakalpojumi un atbalsts atkarībā no tā vai tas ir uzsācējs, mikrouzņēmums, mazais uzņēmums vai vidējais uzņēmums.

Šajā programma ir iekļautas daudzas vērtīgas rekomendācijas, bet praksē līdzekļu trūkums nozīmēja, ka ieviest varēja tikai dažas no šīm rekomendācijām, piemēram, MVU attīstības kreditēšanas programmu.

Gan teorētiskie, gan statistiskie dati liecina, ka neadekvāta pieeja kapitālam ir iespējams vislielākā barjera MVU attīstībai Latvijā un arī ES. Bez tam ekonomiskās aktivitātes līmenis valstī ir salīdzinoši zems. Pēc Starptautiskās finansu korporācijas datiem Latvijā ir 17 uzņēmumi uz 1000 iedzīvotājiem, Lietuvā — 15, Igaunijā — 27, Polijā — 35 uz 1000 iedzīvotājiem. ES vidēji uz 1000 iedzīvotājiem ir 40-60 uzņēmumi.⁵⁶

Latvijā, līdzīgi kā kādreiz ES finansu tirgū, ir vērojama informācijas asimetrija starp aizdevēju un aizņēmuma ņēmēju, t.i., aizdevējiem ir nepietiekama informācija par aizņēmuma ņēmēju biznesa projektu riska pakāpi, līdz ar to tiek prasīts lielāks nodrošinājums.

Labākā situācijā ir tie MVU, kas var piedāvāt saprātīgu un labi sagatavotu biznesa plānu, kas tiek papildināts ar veiksmīgu iepriekšējo darbību attiecīgajā nozarē un labu kredītvēsturi. Daudzi MVU, īpaši uzsācēji, bieži vien neatbildīs šiem nosacījumiem. Tā rezultātā komerciālo kredītu saņemšanas iespējas MVU šobrīd ir visai ierobežotas. Bez tam bieži vien mazas, bet novatoriskas firmas, darbojas ļoti komplicētā un strauji mainīgā vidē. To izaugsmes agrīnajai stadijai ir raksturīga nenoteiktība gan tehnoloģiju, gan marketinga un pat darbības virziena ziņā. Novatorisku uzņēmumu īpašniekiem bieži vien trūkst līdzšinējās komercdarbības pieredzes, tomēr viņi niansēs pārzina specifisku nozari. Šāda neizbēgama atrašanās riskantā stāvoklī padara uzņēmumus mazāk pievilcīgus bankām. Tomēr tieši šādu MVU strauja attīstība var ievērojami veicināt MVU sektora izaugsmi kopumā un veidot dinamisku uzņēmējdarbības vidi.

Iepriekšminētā rezultātā praktiski visās OECD valstīs pastāv virkne pasākumu, kas uzlabo mazo un novatorisko uzņēmumu pieeju kapitālam. Tiek izmantots plašs instrumentu klāsts. Visbiežāk sastopamais atbalsts MVU ir attīstības (subsīdēto) aizdevumu un grantu piešķiršana investīcijām savas darbības paplašināšanai.

Latvijas Republikas tālākajā izaugsmē liela nozīme ir tieši sabiedrības vidusslāņa mērķtiecīgai un paātrinātai izveidošanai un jaunu darba vietu radīšanai. Šī mērķa sasniegšanā

⁵⁶ Par Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības kreditēšanas programmu (otro posmu). MK rīkojums Nr. 649, 07.11.2002, Rīga: Ministru kabinets [atsauce 12.05.2012]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=68251&from=off>.

būtiska loma ir mazās un vidējās uzņēmējdarbības attīstībai, kā laukos, tā arī pilsētās, aktivizējot uzņēmējdarbības vidi un modernizējot esošās tehnoloģijas.

MVU attīstības kreditēšanas programmas tiek realizētas atbilstoši ES pieņemtajai praksei ar Eiropas Komisijas, Eiropas Padomes attīstības bankas un Vācijas attīstības bankas atbalstu. Līdzšinējā programmas realizācija parādīja, ka MVU kreditēšana var dot ievērojamu ieguldījumu tautsaimniecības izaugsmes veicināšanā, tiek veidoti jauni uzņēmumi, rezultātā pieaug nodarbināto skaits valstī, kā rezultātā pieaug arī nodokļu ieņēmumi. MVU attīstības kreditēšanas programmu realizācija risina MVU attīstības vienu no pamatproblēmām resursu pieejamība un projektu vadības (finansu padoma) trūkumu.

Kā rāda attīstīto valstu pieredze, tad MVU attīstības sekmēšanā ir jāiesaistās arī valstij, īpaši veicinot tādu MVU projektu realizāciju, kurus komercbankas vienas pašas finansēt nav ieinteresētas.

Programmu turpināšana nepieciešama, lai nodrošinātu MVU attīstību nākotnē, jo pieprasījums pēc piedāvātā valsts palīdzības veida būtiski pārsniedz piedāvājumu.

Pēc autora domām, gadījumos, ja netiek nodrošināta MVU attīstības kreditēšana, pastāv negatīvo seku iespēja attiecībā uz MVU attīstību. Bez pienācīgas finansiālas palīdzības jaunie uzņēmumi un uzņēmumi, kam radās finansiālas grūtības, kā arī uzņēmumi ar citām problēmām, kuru risināšanai ir vajadzīgs finansiālais atbalsts, nevarēs attīstīties, personām būs grūtāk nodibināt uzņēmumu. Visi apstākļi sekmēs ekonomikas lejupslīdi. Valstij jānodrošina attīstības kreditēšanas iespējas, tā kā ekonomikas stimulēšana, iespēju radīšana uzlabot valsts ekonomiskos rādītājus ir valsts intereses.

Pēc Ekonomikas ministrijas paustām atziņām, ja Latvija nepastiprinās un mērķtiecīgi neveicinās perspektīvu un jaunu biznesa ideju realizāciju, un jaunu uzņēmumu rašanos, var rasties negatīvas ekonomiskās sekas, kad Latvijas MVU nebūs spējīgi pienācīgi konkurēt ar ārvalstu uzņēmumiem palielinoties konkurencei. Ekonomiskās sekas var novest pie politiskajām sekām, ja pieaugs Latvijas uzņēmēju neapmierinātība ar realizējamo politiku (arvien pieaugot zināšanu līmenim par to, kā citas valstis atbalsta uzņēmējdarbības attīstību).

Neadekvāta pieeja kapitālam ir viena no visbiežāk minētajām problēmām, ko uzsver MVU. Pierādīts, ka mazie uzņēmumi atrodas neizdevīgākā stāvoklī investīciju nodrošināšanas jomā uzņēmuma attīstībai. Finanšu institūcijām ir ekonomiski neizdevīgāk finansēt mikro un mazos uzņēmumus, salīdzinot ar vidēju un lielu uzņēmumu finansēšanu. MVU projektu salīdzinoši lielais izvērtēšanas darbs un finansēšanas riski ir būtiski šķēršļi aizdevuma saņemšanai. Latvijas

komercbankām aizdevuma nodrošinājums, kas pārsniedz aizdevuma summu, bieži vien ir viens no galvenajiem projektu finansēšanas kritērijiem. Analizējot MVU attīstībai paredzētās aizdevuma programmas un minimālos aizdevuma nosacījumus var secināt, ka tie būtiski neatšķiras no lielākiem uzņēmumiem piedāvātajiem aizdevumu nosacījumiem. Bez valsts, ES vai starptautisko finanšu institūciju atbalsta MVU aizdevumu nosacījumi būtu nedaudz neizdevīgāki (īpaši procentu likmes jomā) nekā lieliem uzņēmumiem. Bez tam lieliem uzņēmumiem ir lielāka iespēja saņemt finansējumu pret nākotnes naudas plūsmu, jo tiem parasti jau ir kredītvēsture, labāks uzņēmuma vadības un kontroles līmenis u.tml.

Apskatot Latvijas MVU finansēšanas specifiku sīkāk, var secināt, ka aizdevumu procentu likme nav galvenais šķērslis MVU finansējuma saņemšanai, lai gan tas būtu aktuāls mikro un mazajiem uzņēmumiem. Bieži vien galvenais šķērslis ir nepietiekams vai mazāk likvīds (piemēram, netradicionālās nozarēs) nodrošinājums, ko piedāvā MVU. Bieži finansējums nav pieejams uzņēmējiem, kuri ierosina drosmīgus un neordinārus projektus. Viens no iemesliem ir finanšu institūciju nelielā pieredze netradicionālu projektu izvērtēšanas jomā. Kā otru iemeslu var minēt, ka šie projekti bieži vien ir finansējami pakāpeniski (soli pa solim), kas nav raksturīgs pašreizējām Latvijas finanšu institūcijām. Kā trešo iemeslu var minēt, ka šādiem uzņēmumiem parasti ir liela riska pakāpe, kā rezultātā uzņēmumam var būt neizsniegts aizdevums, vai izsniegts ar lielāko procentu likmi. Tad uzņēmumam var rasties problēmas ar aizdevuma atmaksu, un aizdevēj iestāde var vai nu vispār nesaņemt aizdoto summu, vai saņemt to nepilnu.

Līdz 2012. gada 1. septembrim tika paredzēts izskatīt pašreizējās riska pakāpēs un to samazināšanas iespējas.⁵⁷ Ja tiks ierosināti tiesību akta priekšlikumi par MVU riska pakāpju pārskatīšanu, rezultātā tiem uzņēmumiem, kam nebija iespējas saņemt aizdevumu liela riska pakāpes dēļ, parādīsies iespēja iegūt to ar vairāk labvēlīgiem nosacījumiem.

Bieži vien uzņēmējiem var tikt samazināts aizdevuma apjoms, atbilstoši piedāvātajam nodrošinājumam. Pasaules prakse rāda, ka finansējuma apjomam, kuru MVU iegulda sava projekta realizācijā, ir jābūt pietiekošam projekta pilnvērtīgai ieviešanai, nevis pakārtotam nodrošinājuma apmēram. Tomēr galvenā MVU attīstības kreditēšanas problēma ir ierobežotas iespējas dalīt finansēšanas riskus starp dažādām institūcijām, palīdzības programmām un fondiem. Bez tam tiešās palīdzības apjoma pieejamība MVU projektu realizācijai ir ievērojami zemāka, salīdzinot ar ES.

⁵⁷ Eiropas Parlamenta un padomes regula par kredītiestāžu un ieguldījumu sabiedrību konsultatīvās uzraudzības prasībām. Briselē, 20.07.2011. COM (2011) 452 galīgā redakcija.

Valstij ir svarīgi, lai ekonomika šobrīd attīstītos straujāk, lai tiktu atbalstīti uzņēmumi, kuri spēj veiksmīgi konkurēt vietējā tirgū vai arī eksportē savas preces vai pakalpojumus.

Autors secina, ka Latvijas tautsaimniecībā MVU īpatsvars ir nozīmīgs, tomēr uzņēmumiem ir raksturīga zema efektivitāte. Tas norāda uz problēmām uzņēmuma darbības rezultātu novērtējumā un vadībā. Kā risinājums, uzņēmumu rezultativitātes uzlabošanai, tiek izmantota ilgtspējīgas attīstības metodoloģija, kas ietver sevī noteiktas izmaiņas noteiktā laikā sprīdī, kas ir vērsti uz inovatīvām idejām uzņēmuma darbības stimulēšanai. Tas tiek balstīts uz teoriju par uzņēmuma dzīves ciklu. Šī pieeja ļauj uzņēmuma darbību ietekmējošos faktoros un rezultātīvos rādītājus apzināt atbilstoši uzņēmuma dzīves cikla fāzēm un nozares specifikai, jo uzņēmuma darbības efektivitāte ir atkarīga no noteiktiem parametriem un ietekmējošajiem faktoriem, kuri mainās uzņēmuma dzīves laikā.

Autors secina, ka valsts apskatāmajā periodā veic darbības MVU attīstībai, par to liecina uzsāktas kreditēšanas, attīstības programmas, šo programmu sasniegtais un arī gaidāmi rezultāti. Neskatoties uz dažādu aizdevumu fondu, kreditēšanas iespējam, esamību, sadarbību ar ES finansēšanas un citās jomās, kas veicina uzņēmējdarbības attīstību, joprojām pastāv problēmas. Ne visi uzņēmumi atbilst fondu un programmu izvirzītiem priekšnoteikumiem, kā rezultātā fondu un programmu veidotājiem ir jāvieglina nosacījumi un uzņēmējiem ir jādara visu iespējamo, lai atbilstu izvirzītiem kritērijiem.

Vēl viena no problēmām ir pastāvošs risks, ka uzņēmums neizmantos pienācīgi piešķirtos līdzekļus, kas var pievest pie uzņēmuma likvidēšanas vai nepietiekamas peļņas veidošanai, lai atgrieztu piešķirto finansējumu.

3.2. Uzņēmējdarbības finansiālā atbalsta fondi

ES ir izveidotas vairākas institūcijas, kas darbojas, lai veicinātu un atbalstītu uzņēmējdarbības attīstību. Vislielākā uzmanība pievērsta reģionālajai attīstībai un mazo un vidējo uzņēmumu atbalstam. Priekšroka tiek dota šādām nozarēm⁵⁸: dažāda veida ražošanas nozares, tūrisma attīstība, enerģijas taupības projekti, vides aizsardzība, celtniecība, tirdzniecība un pakalpojumi

⁵⁸MVU pieejamās EK iniciatīvas un programmas – [atsauce 12.05.2011]. Pieejams: <http://www.mvu.lv/pub/?id=12>

Līdz ar Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā, Latvijas uzņēmējiem ir pieejami arī ES MVU atbalsta instrumenti. ES finansiālais atbalsts MVU ir pieejams grantu, aizdevumu un garantiju formā. Atbalsts ir iespējams vai nu tiešā veidā vai arī caur ES Struktūrfondi, kas tiek pārvaldīti nacionālajā līmenī. Tāpat ir pieejams arī nefinansiāls atbalsts caur dažādām programmām un biznesa atbalsta pakalpojumiem. Atbalsts variē, piemēram, no uzņēmumu digitalizācijas, pētniecības un tehnoloģijas attīstības, darbinieku apmācības, uz vides aizsardzību vēršiem pasākumiem, sociālā atbalsta pasākumiem un lauksaimniecības uzņēmumiem.

Atbalsts iedalās:

- Tiešais finansiālais atbalsts MVU. Šis finansējums ir, lielākoties tematisks, ar specifiskiem mērķiem – vide, pētījumi, izglītība – izstrādāts un īstenots dažādos EK departamentos. MVU var pieteikties tieši uz programmām, galvenokārt ar nosacījumu, ka tie prezentē ilgtspējīgus, pievienotas vērtības un pārrobežu (*trans-national*) projektus.
- Strukturālie fondi. Eiropas reģionālās attīstības fonds ir galvenais MVU finansēšanās avots, kura līdzekļi pieejami no dažādām tematiskām Valsts atbalsta programmām un kopienas iniciatīvām, kas ieviestas reģionos. Struktūrfondu līdzekļi tiek izsniegti kā tiešs pabalsts projekta finansēšanai.
- Cita veida atbalsts. Latvijā darbojas daudzi fondi, asociācijas un programmas, kas piedāvā finansiālu, konsultatīvu un materiālu tehnisku atbalstu uzņēmējiem. To galvenais mērķis⁵⁹ ir sniegt palīdzību uzņēmējiem – ne tikai tiem, kas darbojas, bet arī iesācējiem. Daudzi no tiem ir orientēti uz palīdzības sniegšanu tieši mazajiem un vidējiem uzņēmumiem.

ES fondus, kuri ir saistīti ar uzņēmējdarbības atbalstu, nosacīti var iedalīt divās daļās. Vienu daļu no fondiem, piemēram, LIFE (apkārtējās vides aizsardzības fonds) vai 6. Ietvara Programma (pielietojamās zinātnes atbalsta fonds) apsaimnieko Eiropas Komisija (EK) centralizēti, respektīvi, attiecīgie EK ģenerāldirektorāti vai to pilnvarotas institūcijas. Daļu no fondiem EK nodod apsaimniekošanā dalībvalstīm. Attiecībā uz šiem fondiem katra no dalībvalstīm par katru no septiņgadēm gatavo valsts biznesa plānam līdzīgu dokumentu, ko mēdz dēvēt par Vienoto Programmēšanas Dokumentu vai Attīstības Plānu.

⁵⁹ Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs – atsauce [15.05.2011]. Pieejams: www.llkc.lv/upload-file/40045/uznemējdarbiba.pdf

Visus uzņēmējdarbības atbalsta fondus un aģentūras var iedalīt vairākas grupās: vieni palīdz ar padomu, sniedz konsultācijas (reģionālie Uzņēmējdarbības atbalsta centri), otrie – ar naudu, bet trešie sniedz garantijas uzņēmumiem, kuri saņem kredītus komercbankās.

Kā viens no labumiem Latvijai iestājoties Eiropas Savienībā, bieži no starptautiskas un vietējas funkcionāras puses tiek minēti dažādi ES fondi, kas sniedz iespēju finansēt sfēru, kas līdz šim nevarēja dabūt finansiālo atbalstu. Skeptiķi gan mēdz norādīt, ka līdzekļu saņemšana no ES fondiem saistās ar sarežģītu birokrātiju, kas padara to praktiski neiespējamu. Joprojām attiecībā uz ES fondiem mīti dominē pār patiesību.

Nekas tā nepalīdz izprast komplicētus jautājumus kā analogija. ES plānošanas sistēmu var salīdzināt ar tā sauktajām padomju piecgadēm. Gan PSRS, gan ES var raksturot kā lielas un sarežģītas sistēmas, kuru efektīvai vadībai ir nepieciešama ilgtermiņa finansu plānošana. ES izmanto septiņu gadu finansu plānošanas periodu, kura ietvaros arī tiek plānoti ES fondi. No 2007.g. līdz 2013.g. uz Latviju tāpat kā uz jebkuru citu ES dalībvalsti attieksies septiņgades ES fondi.

MVU strukturālie fondi⁶⁰ ir izveidoti, lai palīdzētu mazināt būtiskas atšķirības reģionu attīstībā un veicinātu ekonomisko un sociālo kohēziju ES. Tādēļ Eiropas Komisija līdzfinansē reģionālās un horizontālās aktivitātes ES dalībvalstīs caur programmām lauksaimniecības, reģionālās politikas, nodarbinātības un sociālajā jomā.

Katrs no šiem struktūrfondiem pilda noteiktas darbības, bet ne visi no tiem var būt saistīti ar uzņēmējdarbību.

Latvijai ir pieejams finansējums no šādiem strukturāliem fondiem:

Eiropas Sociālais fonds (ESF) mazina bezdarbu un stimulē nabadzīgo reģionu attīstību. Finansē apmācību programmas un darba tirgus pasākumus, kas veicina bezdarbnieku un sociāli izstumto sabiedrības locekļu atgriešanos darba tirgū.

Eiropas Lauksaimniecības vadības un garantijas fonds (ELVGF) finansē lauku attīstības un lauksaimniecības pārstrukturizāciju. Palīdz izlīdzināt izmaksas lauksaimniekiem, kuri strādā lauksaimniecībai nelabvēlīgos - kalnainos vai akmeņainos - rajonos. Palīdz jaunajiem lauksaimniekiem uzsākt saimniekošanu.

Zivsaimniecības vadības finansēšanas instruments (ZVFI) izveidots, lai attīstītu un modernizētu zivsaimniecību. Līdzekļus piešķir, gādājot par zivju resursu saglabāšanu, kā arī zivsaimniecības un ūdenssaimniecības produktu tirgus veicināšanu.

⁶⁰ Atbalsts MVU strukturālo fondu ietvaros – [atsauce 16.05.2011]. Pieejams: <http://www.mvu.lv/pub/?id=14>

Kā arī vairāku nelielu tā saukto Kopienas Iniciatīvu (Interreg un Equal) izmantošanu. Papildus ar Kohēzijas fondu trīs gadu laikā dažādu projektu atbalstam ir plānots novirzīt aptuveni 1 miljardu eiro, jeb aptuveni 600 miljonus latu publiskā sektora līdzekļu (ES un Latvijas).

Savukārt ar Reģionālā (ERAF) un Sociālā (ESF) fondu līdzfinansējumu patlaban ir plānotas 10 atbalsta programmas privātajam sektoram, kuru ietvaros tiktu līdzfinansēti projekti uzņēmumiem dažādos gan rūpniecības, gan pakalpojumu sektoros.

Kopumā skatoties uz plānotajām atbalsta programmām var teikt, ka pirmo reizi Latvijas uzņēmēji varētu tikt „palutināti” ar tik daudzveidīgu un plašu valsts atbalsta programmu klāstu. Tiesa, bez uzņēmīgiem atbalsta pretendentiem ar labi sagatavotiem projektiem un adekvātu līdzfinansējumu nav iedomājama uzņēmējdarbības sekmīga attīstība, pat ar ES fondu palīdzību.

Vadošā institūcija, kas pārvaldīs ES Strukturālo Fondu administrēšanai Latvijā ir Finanšu ministrija. Pirmā līmeņa starpniekinstitūcijas ir nozaru ministrijas, kas veic attiecīgā struktūrfonda prioritāšu sagatavošanu Attīstības plānam, projektu pieteikumu formu un atlases kritēriju definēšanu, kā arī veic projektu vērtēšanu.

Projektu konkursus izsludinās un projektu pieteikumus pieņemts otrā līmeņa starpniekinstitūcijas, kas kontrolēs arī projektu ieviešanu. Tās arī veiks projektu tehnisko un administratīvo novērtējumu, pirms tos iesniegt vērtēšanai pirmā līmeņa starpniek institūcijām. ELVGF un ZVFI gadījumā otrā līmeņa starpniek institūcija nodrošina projektu novērtēšanu un apstiprināšanu.

Otrā līmeņa starpniekinstitūcijas ir attiecīgi: Lauku atbalsta dienests, Nodarbinātības Valsts aģentūra, Profesionālās izglītības attīstības programmu aģentūra un Centrālā Finanšu un līgumu aģentūra, savukārt grantu shēmu, kas būs pieejama uzņēmējiem, apsaimniekos Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra un Valsts Reģionālās Attīstības aģentūra.

Konkrēti par pārējam struktūrām:

- Reģionu attīstības fonds – bezpeļņas organizācija, valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību. Fonda darbības mērķis ir veicināt uzņēmējdarbības attīstību īpaši atbalstāmajos reģionos.

Atbalsta veidi ir šādi:

- Kredītprocentu maksājumi vai daļēji procentu maksājumi;
- Ieguldījumi uzņēmumu statūtkapitālā;
- Vienreizēji maksājumi uzņēmējdarbību veicinošiem pasākumiem;
- Ieguldījumi reģionu vietējos attīstības fondos;

- Pašvaldību infrastruktūras attīstības kopfinansējums saistība ar uzņēmējdarbību.

Fonda klienti ir uzņēmumi, pašvaldības un to struktūrvienības, kas reģistrētas un darbojas īpaši atbalstāmajos fondos.

- Lauku attīstības fonds ir specializēts fonds, kas sniedz daļējas garantijas zemnieku saimniecībās. Garantējamā daļa ir apmēram 30% no bankas kredīta, bet tiem uzņēmumiem, kas nodarbojas ar eksportu, līdz pat 50%.

- Baltijas – Amerikas Uzņēmējdarbības fonds sniedz finansējumu vidējiem un mazajiem uzņēmumiem, kuriem ir rentabilitātes un izaugsmes potenciāls. Fonds piedāvā arī hipotekāros kredītus. Šo fondu izveidoja ASV valdība, piešķirot 50 miljonus ASV dolāru. Tā biroji darbojas arī Lietuvā un Igaunijā. Fonda finansētie objekti ir mazumtirdzniecības veikali un pārtikas pārstrādes rūpniecība, tūrisms un transports, noliktavu bizness, kokapstrāde, vieglā rūpniecība. Parasti šis fonds vienā uzņēmumā investē no 400 000 līdz 1500 000 ASV dolāru. Fonds koncentrējas uz ieguldījumiem uzņēmumā pamatkapitāla. Pēc 3-7 gadiem fonds savu daļu uzņēmumā pārdod. Fonds nevēlas iesaistīties uzņēmuma ikdienas darba vadīšanā.

- Baltijas Mazo uzņēmumu investīciju fonds nodrošina finanšu un tehnisko palīdzību privātiem maza un vidēja lieluma biznesa uzņēmumiem, kas atrodas Baltijas valstu pilsoņi īpašumā, ar mērķi attīstīt sabalansētu, atvērtu un brīvu tirgus ekonomiku Baltijas valstīs. Pamatā šis fonds piedalās kā viens no finansētājiem lielajos projektos kopā ar citām finanšu institūcijām.

- Norvēģijas – Latvijas Uzņēmējdarbības attīstības fonds ir investīciju fonds, kas iegulda naudu Latvijas vidēja lieluma veiksmīgos uzņēmumos, kas ražo augstas kvalitātes produkciju vai piedāvā konkurētspējīgus pakalpojumus. Vienā uzņēmumā fonds iegulda līdz 200 000 latu, kurus var izlietot gan pamatlīdzekļos, gan apgrozāmajos līdzekļos. Fonda ieguldījums parasti ir no 3 līdz 5 gadiem. Klientu ieguvums ir

- Ilgtermiņa līdzekļi sava biznesa attīstībai;
- Kompetents partneris finansēs, vadībā un mārketingā;
- Augstāka kapitāla bāze kredītresursu piesaistei.

- Kredītlīnija maziem un vidējiem uzņēmumiem, kas pieejama Latvijas Hipotēku bankā, arī ir uzskatāma par fondu. Tā ir kredītlīnija, kurai ir valsts garantijas. Līdzekļi šai

kredītlinijai tiek saņemti no Pasaules Bankas, lai caur Hipotēku banku izsniegtu kredītus trijās jomās.

3.3. Uzņēmējdarbības inkubatori

Biznesa inkubatoriem ir nozīmīga loma inovatīvu, uz eksportu vērstu mazo un vidējo uzņēmumu atbalstam un attīstībai, un to pakalpojumu kvalitātei ir jābūt saskaņā ar uzņēmumu vajadzībām un izaicinājumiem ekonomikas attīstībā. Tāpēc ir svarīgi pilnveidot biznesa inkubatoru vadības un speciālistu zināšanas par efektīvākajām jaunveidojamo uzņēmumu atbalsta metodēm un instrumentiem.

3.1. tabula

Biznesa inkubatoru piešķirtas atlaides

	Ja komersants iestājas biznesa inkubatorā pirmajā gadā pēc uzņēmuma dibināšanas:	Ja komersants iestājas biznesa inkubatorā otrajā gadā pēc uzņēmuma dibināšanas:
1. inkubācijas gadā	85%	80%
2. inkubācijas gadā	60%	55%
3. inkubācijas gadā	40%	35%
4. inkubācijas gadā	10%	10%

Biznesa inkubatora pakalpojumus uzņēmums var saņemt ne ilgāk kā četrus gadus pēc kārtas.⁶¹

Sakarā ar to, ka inkubatori piešķir attiecīgas atlaides, kas ir redzamas 3.1. tabulā, uzņēmējiem tiek atvieglotas izmaksas, finanšu līdzekļu paliek vairāk un tos var novirzīt uzņēmējdarbības attīstībai.

Biznesa inkubatoriem savstarpēji sadarbojoties, jābūt starptautiskajā apritē, kas ļautu piedāvāt kvalitatīvus pakalpojumus esošajiem un potenciālajiem uzņēmumiem.

⁶¹ Biznesa inkubatori kā finanšu avots – [atsauce 22.05.2012.]. Pieejams: <http://www.manambiznesam.lv/lv/2010/12/07/biznesa-inkubatori-ka-finansu-avots/#more-660>

Lai izveidotu starpvalstu biznesa inkubatoru sadarbības tīklu, 2007. gadā uzsākta projekta "Starptautisks biznesa inkubatoru tīkls" jeb "IBI Net" īstenošana. Projekta ieviešanas laiks bija paredzēts 2009. decembris - 2012. gada jūnijs. Projekta ietvaros tiks izveidots un stiprināts biznesa inkubatoru sadarbības tīkls Baltijas jūras reģionā. Tas būs pamats pastāvīgai informācijas, zināšanu un pieredzes apmaiņai darbā ar uzņēmumiem ar mērķi veicināt inovatīvu un eksportspējīgu uzņēmumu veidošanos Baltijas jūras reģionā. Projektā iesaistīti biznesa inkubatori un tehnoloģiju centri no Latvijas, Polijas, Baltkrievijas, Zviedrijas, Vācijas un Norvēģijas. Paredzams, ka projekta noslēgumā IBI Net tīklā darbosies biznesa inkubatori arī no citām Baltijas jūras reģiona valstīm: Lietuvas, Igaunijas, Dānijas un Somijas.

Projekta vadošais partneris ir Rīgas plānošanas reģions. Projekta partneri ir Rīgas Tehniskā universitāte (Latvija), Teknikdalen Fonds (Zviedrija), Elblagas pilsētas pašvaldība (Polija), Rietumpomerānijas Tehnoloģiju centrs (Vācija), Baltkrievijas valsts Tehniskās universitātes Zinātnes un tehnoloģiju parks "Metolit" (Baltkrievija) un Hedmarkas Inovāciju centrs (Norvēģija).

Projektu līdzfinansē Baltijas jūras reģiona programma 2007-2013 un tā kopējais finansējuma apjoms ir 677 050 eiro. Tā tiek līdzfinansēta arī no Eiropas Savienības un Norvēģijas. Programma atbalsta starpvalstu sadarbības projektus, kas sekmē Baltijas jūras reģiona attīstību par investīcijām, darbam un dzīvei pievilcīgu vietu. Šī ir vienīgā Eiropas programma, kuras finansējumā apvienoti struktūrfondi, Norvēģijas finansu līdzekļi un Eiropas Kaimiņattiecību un partnerības instruments.

Projekta darbības ir vērstas uz biznesa inkubatoru sniegto pakalpojumu kvalitātes un efektivitātes paaugstināšanu Baltijas jūras reģionā, lai sekmētu jaunu, inovatīvu un uz eksportu vērstu uzņēmumu veidošanos. Šā projekta galvenās aktivitātes:

- Izpēte un rekomendāciju izstrāde par biznesa inkubatoru attīstības un starpvalstu sadarbības virzieniem, lai nodrošinātu tādu pakalpojumu sniegšanu, kas veicina inovatīvu, uz eksportu orientētu jaunu uzņēmumu veidošanos
- Pieredzes apmaiņa starp biznesa inkubatoriem un biznesa inkubatoru tīkla - IBI Net izveide
- Biznesa inkubatoru darbības ilgtspējas priekšnosacījumu izpēte un to ieviešana, it īpaši jomās, kas skar biznesa inkubatoru finansēšanas mehānismus
- Apmācības biznesa inkubatoru speciālistiem par informācijas un komunikāciju tehnoloģiju izmantošanu biznesa inkubatoru darbībā un pakalpojumu sniegšanā

- Biznesa inkubatoru un uzņēmēju kontaktbiržu organizēšana
- IBI Net tīkla darbības izvēšana visās Baltijas jūras reģiona valstīs

Pozitīvi ir tas, ka pie izpētes un rekomendāciju izstrādes, projekts palīdzēs pareizi un strukturāli izplānot MVU inovācijas idejas realizācijas. Ja tiek lemts, ka MVU inovācijas projekti izrādīsies veiksmīgi un to plānu attīstība apmierinās izvirzītos un prasītos mērķus, tad pie pilnīgas informācijas apmaiņas starp projektu autoriem izdosies šīs idejas realizēt. Pieredzes apmaiņa ir ļoti starp biznesa inkubatoriem caur IBI Net tīklu ir vērtējama pozitīvi, jo pēc autora domām, tas motivēs jaunus un potenciālus uzņēmējus pareizi aprēķināt visas MVU idejas, novērtēt tas pozitīvus un negatīvus aspektus, izskatīt cik nākamais projekts var būt riskants un peļņu nesošs un vai projekta nodarbības veids tiek pozitīvi ietekmes gan uz uzņēmēju gan uz visu valsts kopumā. No šejienes arī iziet nākamais punkts, kas ļaus aprēķināt visus finansēšanas iespējas un riskus, ko piedāvā uzņēmējdarbības inkubators, kas attiecas uz inkubatoru un uzņēmēju kontaktbiržu organizēšanu, tas atkal palīdzēs uzturēt kontaktus abām pusēm, lai nepārtraukti darbotos palīdzības un informācijas avoti, jo atkal atgriezāties, ka informācija ir atslēga pie sekmīgas uzņēmējdarbības. Ka secinājums par IBI Net tīklu darbības izvēšanu visās Baltijas jūras reģiona valstīs ietekmēs ar informācijas pieplūdi sadarbības valstīs, kas motivēs nodarboties ir realizēt potenciālus uzņēmējus un palīdzēs tiem aktīvāk īstenot MVU projektus.

Projekta rezultāti arī izrādījās sekmīgi, jo tiek īstenoti nākamie soļi:

- Baltijas jūras reģionā izveidots starptautisks biznesa inkubatoru tīkls - IBI Net, kas izmanto sadarbības tīkla partneru informatīvo bāzi un ekspertīzi, lai sniegtu kvalitatīvus un efektīvus pakalpojumus inovatīviem un uz eksportu orientētiem uzņēmumiem visā Baltijas jūras reģiona teritorijā
- Stiprināta biznesa inkubatoru vadības un darbinieku zināšanas un prasmes par mūsdienu prasībām atbilstošu pakalpojumu sniegšanu, it īpaši jomās, kas skar atbalsta sniegšanu uzņēmumiem sadarbības kontaktu izveidē, jaunu tirgu apgūšanā un uzņēmumu stratēģiskā attīstībā Baltijas jūras reģiona teritorijā, it īpaši izmantojot informācijas un komunikāciju tehnoloģiju sniegtās iespējas.
- Veikta priekšizpēte un izstrādāti scenāriji finansiālās ilgtspējas nodrošināšanai biznesa inkubatoru pakalpojumiem Baltijas jūras reģionā
- Izveidots IBI Net portāls, kurā pieejama informācija par uzņēmējdarbības iespējām Baltijas jūras reģionā, kā arī uzņēmējdarbības atbalsta pakalpojumiem

- Veicināta sadarbība starp biznesa inkubatoriem un uzņēmējiem Baltijas jūras reģionā

Kā redzams, izveidotais IBI Net tīkls arī palīdzēja sekmīgai idejas attīstībai, notika informācijas apmaiņa starp Baltijas jūras reģiona valstīm. Attiecīgi nākotnē MVU projektus uzņēmējiem būs vieglāk realizēt, vieglāk aprēķināt riskus un uzzināt, kādi faktori saimnieciskā darbībā tajos spēs palīdzēt sekmīgi turpināt attīstīties nākotnē.⁶²

2012. gada 15.maijā starptautisks biznesa inkubatoru tīkls "IBI Net" – sadarbības platforma, kas apvienos biznesa inkubatorus, uzņēmumus un politikas veidotājus Baltijas jūras reģiona valstīs uzsāk savu darbību. Turpmāk biznesa inkubatoriem būs iespēja no lokāliem „spēlētājiem” kļūt par starptautiskiem, kā arī dalīties pieredzē, zināšanās un kontaktos ar citu valstu biznesa inkubatoriem un to uzņēmumiem.

Šajā starptautiskajā biznesa inkubatora programmas ietvaros vēl ir dažas nerisinātas problēmas. Pastāv nepieciešamība attīstīt vienotas metodes, kas, piemēram, ļautu veikt uzņēmumu pēc inkubācijas monitorēšanu un mērītu to sekmes. Ir jāattīsta arī vienota definīcija biznesa inkubatoriem Baltijas jūras reģionā, jo šobrīd tā atšķiras katrā valstī, līdz ar to grūti ir arī salīdzināt to sekmes. Tieši šī iemesla dēļ tika izveidota starptautiska biznesa inkubatoru asociācija. Tās uzdevumā ietilpst biznesa inkubatoru interešu aizstāvība reģiona līmenī un inkubatoru konkurētspējas uzlabošana, lai tādā veidā sekmētu Baltijas jūras reģiona ekonomisko izaugsmi. Asociācijas ietvaros plānots izstrādāt vienotus biznesa inkubatoru kritērijus, metodes un finanšu instrumentu piesaistes modeļus, kas ilgtermiņā sniegtu nozīmīgu ieguldījumu biznesa inkubatoru attīstībā.

Vēl viena problēma, kas pastāv šajā programmā iesaistītās valstīs ir tas, ka viens no galvenajiem biznesa inkubatoru izaicinājumiem ir finansējuma nodrošināšana ilgtermiņā. Pārsvārā tas tiek piesaistīts uz noteiktu laika periodu, kā rezultātā netiek attīstīti papildus pakalpojumi, piemēram, biznesa konsultācijas un apmācības, kas ir pats svarīgākais jauniem uzņēmējiem. Bieži ir sastopams, ka tiek iznomātas telpas un vairāk nepastāv nekādas palīdzības veids. Ļoti svarīgi ir palīdzēt uzņēmumiem attīstīt spēcīgas idejas ar padomiem un mācībām.⁶³

⁶² Baltijas jūras reģiona programma 2007.-2013.gadam. Starptautiskais biznesa inkubatoru tīkls. Rīgas Tehniska universitāte.

⁶³ Rīgā izveidots starptautisks biznesa inkubatoru tīkls – [atsauce 29.05.2012.]. Pieejams: <http://www.reitingi.lv/lv/news/ekonomika/66653.htm>.

Inkubatora uzņēmumiem jādarbojas šādās nozarēs (iekavās norādīts NACE klasifikatora kods) – pastāv noteikti biznesa ideju ierobežojumi:

- apstrādes rūpniecība (NACE D), izņemot dzērienu ražošanu (NACE 15.19) un tabakas izstrādājumu ražošanu (NACE 16);
- datori un ar tiem saistītā darbība (NACE 72);
- zinātniskās pētniecības darbs (NACE 73);
- darbība arhitektūras un projektēšanas jomā, tehniskā pārbaude un analīze (NACE 74.20, 74.30);
- dizaina pakalpojumi (NACE 74.84).

Priekšroka tiek dota biznesa idejām, kuras iespējams realizēt un attīstīt, izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, kā arī veicot zinātniskos pētījumus.

Jauno uzņēmumu biznesa inkubators Ventspilī tiek veidots LR Ekonomikas ministrijas Inovācijas centru un biznesa inkubatoru attīstības programmas ietvaros, kuras mērķis ir veicināt inovāciju infrastruktūras pilnveidošanu, stiprinot pašvaldību, augstskolu un zinātnisko institūtu kapacitāti tiem likumdošanā deleģēto funkciju izpildei, atbalstīt augstskolu un valsts zinātnisko institūtu iniciatīvu veidot jaunus inovācijas centrus un reģionālo pašvaldību iniciatīvu veidot jaunus biznesa inkubatorus, kā arī inovācijas centru un biznesa inkubatoru pakalpojumu nodrošināšanu jauniem uzņēmumiem, sekmējot jaunu inovatīvu uzņēmumu veidošanos un attīstību. Šīs programmas ietvaros šogad izveidoti vēl 10 biznesa inkubatori vai inovāciju centri dažādās Latvijas pilsētās: Jelgavā, Līvānos, Ogrē, Rēzeknē, Rīgā, Tukumā, Valmierā un Ventspilī.

Šāda biznesa inkubatora izveide sekmē mazo un vidējo uzņēmumu sektora izaugsmi Ventspilī un reģionā, nodrošinot labvēlīgus apstākļus jaunu uzņēmumu dibināšanai un darbības uzsākšanai. Veidojot jaunus uzņēmumus, pilsētā tiek radītas arī jaunas darbavietas, tostarp cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

Autors grib pieminēt Ventspils Augsto tehnoloģiju parka struktūrvienības Biznesa inkubatora sasniegumus. Pirmkārt, tika izveidots biznesa inkubators, kas ir ļoti svarīga struktūrvienība. Turklāt biznesa inkubatoram ir arī reģionālā filiāle Talsos. Tikmēr kopīgiem spēkiem ar Ventspils Brīvostas pārvaldi ir uzbūvēts tehnoloģiju parka ēku. Tikmēr lietas, ko cilvēki ikdienā neredz, ir aktīva un efektīva sadarbība Ventspilī un Kurzemes reģionā ar pašvaldībām un ar uzņēmējdarbību atbalstošām institūcijām.

Kā labs un interesants piemērs jāmin Ventspils elektronikas fabrika. Ir virkne lielo un mazo uzņēmumu, kas savu darbu ir sākuši ar biznesa inkubatora atbalstu, un šo uzņēmumi rādītāji atspoguļo to, cik labi strādā biznesa inkubators.

Biznesa inkubatorā ir noteiktas dažādas prioritārās jomas, kurās strādā uzņēmumi. Populārākās no tām ir elektronikas, kokapstrādes un metālapstrādes nozares. Patlaban biznesa inkubatorā ir 60 uzņēmumu, no kuriem aptuveni 40 uzņēmumu ir jau pabeiguši inkubācijas periodu.⁶⁴

Biznesa ideju izskatīšana un uzņemšana biznesa inkubatorā notiek 3-4 reizes gadā. Prakse liecina, ka ceturksnī VBII tiek uzklautas ~ 30-40 biznesa idejas, no kurām vērtēšanas komisijā tiek izskatītas 15-20 iesniegtās biznesa idejas. Plānots, ka nākamā kandidātu vērtēšanas komisijas sēde notiks jūnijā.

Pašlaik Biznesa inkubatorā jau strādā 5 uzņēmumi:

- Mobilās sistēmas - mobilo kontroles sistēmu mobilo aplikāciju izstrāde;
- Audio Gids – interaktīvās telefonijas pakalpojumi tūrismā;
- Creative Engine - WEB risinājumu izstrāde, reģionālo informatīvo portālu izveide un uzturēšana;
- Ventspils elektronikas fabrika – elektronikas un informācijas tehnoloģijas produktu izstrāde un ražošana;
- Malmar Sheet Metal – mašīnbūves risinājumi.

Biznesa inkubatora priekšrocība ir tā dēvētais sinerģijas efekts. Uzņēmumi ir izvietoti kopīgā ēkā, to vadītājiem un speciālistiem visu laiku ir iespējas kontaktēties, un tādejādi notiek informācijas un pieredzes apmaiņa, kas sekmē ideju attīstību un jaunu produktu izstrādi.⁶⁵

Biznesa inkubatora absolventi: ABL technics, kas ir ir dibināta kā sabiedrība ar ierobežotu atbildību un tās pamatdarbība ir smalkmehānikas un elektronikas preču komplektēšana. Digital Media Agency – piedāvā interneta mārketinga pakalpojumus. Interneta mārketinga. Interneta plūsmas analīze. Sociālais mārketinga. LED Solutions Latvia - Apgaismes tehnikas ražošana. Tās

⁶⁴ Uzņēmumu sasniegumi atspoguļo biznesa inkubatoru darbu – [atsauce 22.05.2012]. Pieejams: <http://nekrize.lv/uznemumu-sasniegumi-atspogulo-biznesa-inkubatoru-darbu/>.

⁶⁵ Biznesa inkubatora darbības rezultāti – [atsauce 23.05.2012.]. Pieejams: <http://www.vatp.lv/biznesa-inkubatora-darbibas-rezultati>.

ir tikai nedaudzi no uzņēmumiem, kas izmantoja inkubatora iespējas un tagad turpina veiksmīgi savu uzņēmējdarbību.⁶⁶

"Ventspils Digitālais centrs" realizē Ventspils pilsētas domes projektu "Jaunu uzņēmumu biznesa inkubatora izveide Ventspilī", izmantojot LR Ekonomikas ministrijas un Ventspils pašvaldības finansiālu atbalstu. Projekta gaitā tiek veidota biznesa inkubatora infrastruktūra, kā arī nodrošināti dažādi pakalpojumi tā uzņēmumiem.

Biznesa inkubatora dalībniekiem ir iespēja veidot savus uzņēmumus biznesa inkubatora paspārnē. Lai uzņēmēji varētu nodarboties ar pakalpojumu sniegšanu vai izstrādājumu ražošanu un tiem nenāktos veltīt tik daudz laika blakus rūpēm, inkubatora operators nodrošina pakalpojumus saistībā uz uzņēmumu nodibināšanu un darbības un attīstības plānu izstrādi, kā arī sniedz kvalitatīvus finanšu, mārketinga un citus ar uzņēmuma pamatdarbību tieši nesaistītos pakalpojumus. Jauno uzņēmumu rīcībā ir iekārtotas biroja un ražošanas telpas, kā arī zāles semināru un konferenču rīkošanai.

Inkubatora uzņēmumiem tiek organizētas teorētiskās apmācības un praktiskās nodarbības, lai paaugstinātu uzņēmēju profesionālās spējas un vadības kapacitāti, kā arī sagatavotu uzņēmumus pakāpeniskai pārejai no inkubatora vides brīvās ekonomikas tirgū.

Biznesa inkubatori uzņēmējiem tiešā veidā naudu neizsniedz, bet daļēji sedz rēķinu izmaksas par konkrētiem pakalpojumiem. Jāņem vērā, ka iekārtas, ierīces un citus pamatlīdzekļus ražošanai vai pakalpojuma nodrošināšanai inkubatori neapmaksā.

Atkarībā no uzņēmuma darbības ilguma un atrašanās laika inkubatorā pakalpojumiem tiek piemērotas 10–85% atlaides no pakalpojuma kopējām izmaksām.

Kā piemēru autors vēlas pieminēt arī Aizkrauklē izveidotu uzņēmējdarbības inkubatoru, kas palīdz jauniem uzņēmējiem īstenot līdzīgas idejas. Ideja dzimusi jaunajiem uzņēmējiem saražojot nelielos daudzumos mūsu pašu izaudzētus žāvētus augļus pārdod nelielos vietējos tirdziņos. Soli pa solim, lēni ideja spēja pārvērties par lielu uzņēmēj ideju. Veselīgas produkcijas autori, jau ražo 40 veidus un ir laiduši tos realizācijā vietēja tirgū. Pašlaik jaunie uzņēmēji jau meklē realizācijas ceļus Eiropas valstīs. Ja ideja izdosies, tad šis projekts kopumā sekmēs un motivēs jaunus uzņēmējus dibināt līdzīgus projektus, nodrošināt godīgu konkurenci, neveidot monopolu, paplašināt produkcijas klāstu un izvēst valstī starptautiskā konkurences līmenī.

⁶⁶ Biznesa inkubatora absolventi – [atsauce 23.05.2012.]. Pieejams: <http://www.vatp.lv/biznesa-inkubatora-absolventi-0>.

Parādoties jaunajām uzņēmējdarbības inkubatoram Aizkaulē, tas lika jau uzņēmējiem ar lielu pieredzi izmantot un attīstīt esošas idejas ar daudz mazākiem tēriņiem.

Pēc autora domām, uzņēmējdarbības inkubatori spēj pozitīvi ietekmēt Latvijas produkcijas ražošanu iekšzemē un eksportēt tos ārzemes. Rezultātā ražojot mūsu valstī ekoloģiski tīrus produktus, mēs spētu piesaistīt gan vietējos iedzīvotājus, gan arī ārzemju uzņēmējus slēgt ar mums līgumus par to iegādi. Tas, kopumā sekmētu Latvijas valsts un sekmētu to iziešanu starptautiskajā līmenī. Rezultātā tas sekmēs veiksmīgas idejas realizēšanai un konkurētspējīgumu starptautiskajā tirgū. Pēc autora domām, ja jaunie uzņēmēji spētu sevi realizēt nodarbojoties ar to, kas viņiem patīk, tad kopumā Latvijas ekonomika spēs augt un attīstīties. Bet šeit jābūt uzmanīgiem, jo ne katra uzņēmēja ideja un vēlēšanos realizēt sevi ir savienojami ar nopietnu uzņēmējdarbību, jābūt pietiekoši kompetentiem un ir jāapzinās riskus, kas var novest katru indivīdu vai līdz idejas nerealizēšanai un tieši otrādi sekmīgai uzsākšanai un turpināšanai nākotnē.

3.4.MVU darbinieku personāla apmācības programmas

Ļoti aktuāla problēma pašlaik, kas ir saistīta ar MVU attīstību, ir darbinieku personāla kompetence, kas ir saistīta ar saviem tiešiem darba pienākumiem un motivēšana ar pilnu atdevi pildīt savu darbu. Kā iemesli tie ir pārsvara nepietiekama darba samaksa, darbinieku neatbilstoša un nepietiekama kompetence darba izpildes jautājumos u.tml.

Pats galvenais un būtiskākais priekšnosacījums ir un paliek darbinieku nozīme uzņēmumā. Šodienas apstākļos darbiniekiem vajadzētu apzināties, ka viņi ir svarīgs faktors visā ražošanas procesā. Uzņēmuma peļņa un pašu darbinieku labklājība ir atkarīga no viņu darba ražīguma. Vadītājs var nodrošināt darbinieku tālāku izglītošanu, pilnveidošana, ja viņš vēlās paaugstināt darbinieku kvalifikāciju un zināšanas līmeni ar mērķi nākotnē, ka attiecīgais darbinieks spēs paaugstināt uzņēmuma ienākumus. Ja darba devējs attīstīs savu darbinieku zināšanas, tad tas noteikti sekmēs uzņēmuma attīstību un līdz ar uzņēmuma attīstību, paaugstināsies ekonomiskie un sociālie rādītāji valstī.

Darba spēka resursu uzņēmumā veido personāls, kuru var iedalīt:

- vadošais un kontrolējošais personāls
- kvalificētie un nekvalificētie strādnieki.

Uzņēmumam nepieciešamo darbinieku skaitu, darbiniekam nepieciešamo kvalifikāciju un pieredzi ietekmē vairāki faktori

- nozare, kurā darbojas uzņēmums
- uzņēmumā pielietotā tehnoloģija
- uzņēmuma lielums

Pēc autora domām, darba ražīgums galvenokārt ir atkarīgs no personāla kvalitātes, iemaņām un pieredzes.

Galvenais MVU uzņēmuma vadītāju uzdevums, pareizi atlasīt pareizos darbiniekus, kas būtu pietiekami motivēti, pietiekami kvalificēti, ar darba pieredzi un atbilstošu izglītību. Konkrēti amata apraksta sastādīšana, nepieciešamības izziņošana, pirmreizēja kandidātu atlase, atbilstošā darbinieka pamata izvēle, līguma noslēgšana ir atlases pamata procedūras.

Darba spēka piesaistē pastāv problēmas tādas kā nespēja samaksāt pietiekami konkurētspējīgu atalgojumu, potenciālo darbinieku motivācijas un kompetences trūkums, amata specifika, proti, amati ar biežu kadru mainību, kā arī tādas problēmas kā fiziski smags un nepatīkams darbs, kurš parasti ir arī zemu atalgots un stereotipi par darbiem, kas piemēroti specifiskām izpildītāju grupām.

Darbinieku atlase ir sarežģīta, darbietilpīga un būtiska cilvēkresursu vadības procesa sastāvdaļa. Atlases procesā ietilpst divas puses – darba devējs un darba ņēmējs. Darba devēja mērķis ir iegūt piemērotāko darbinieku, kura kvalifikācija un prasme nodrošinātu konkrētā uzņēmuma funkcionēšanu kopumā. Bez atbilstošām profesionālām zināšanām un prasmēm, darba devējam jāapzina cilvēka iespējamā rīcība, viņa spējas, dotības un vajadzības.

Viens no galvenajiem un atbildīgākajiem uzdevumiem personāla saimniecībā ir personāla atlase, jo tie būs cilvēki, kas veidos šo saimniecību un ar kuriem būs jāstrādā.

Uzņēmumi savā darbā pielieto visdažādākās personāla atlases metodes. Tie var būt gan testi un anketas, ko gan vairāk pielieto ārzemju uzņēmumi, kur potenciālos darbiniekus pakļauj vispusīgai psiholoģiskai analīzei. Latvijā, es domāju, ka izplatītākais veids kā iegūt jaunus darbiniekus ir ar paziņu starpniecību, un pēdējā laikā arī ar sludinājumu palīdzību. Meklējot augsti kvalificētus darbiniekus ir jāreķinās ar to, ka viņam jau ir stabils darbs ar labu atalgojumu. Pašlaik Latvijā pozitīva ir tendence, ka tiek novērtēti arī jaunie darbinieki. Viņu galvenā priekšrocība ir laba, mūsdienu prasībām atbilstoša izglītība, enerģija, jauns cilvēks uzņēmumā var būt arī jaunu, radošu interešu ģenerētājs. Vadītājam ir jāsaprot, cik svarīgi ir jaunam cilvēkam

palīdzēt iekļauties kolektīvā, jārada visi nosacījumi, lai jaunais darbinieks justos gaidīts, drošs, tā viņš spēs atraisīties, pilnībā parādīt savas darba spējas un prasmes. Uzņēmuma vadītājam ir jābūt ieinteresētam arī savu esošo darbinieku izaugsmē un attīstībā, jo savu darbinieku izglītošana ir lētāka nekā jaunu darbinieku meklēšana. Vienmēr ir jāatceras, ka labi darbinieki ir tie, kuri veicinās firmas izaugsmi un konkurētspēju.

Lai īstenotu ieceres, MVU uzņēmuma vadītājiem jāveido programmas un pasākumus personāla apmācībai.

Personāla izglītošanā pastāv problēmas, kas liecina par nepieciešamību aktivizēt izglītošanas procesu. Tie ir: personāla pastiprināta mainība, kas notiek, ja persona nav piemērota noteiktam amatam kvalifikācijas un zināšanu trūkuma dēļ. Negadījumu skaita pieaugums, tā kā personāls nav apmācīts strādāt ar noteikto darba inventāru, netiek veikti darba drošības instruktāža, nav pieejami tehniskas drošības noteikumi. Disciplīnas pazemināšanās – darbinieki netiek disciplināri kontrolēti un savstarpēju nesaskaņu dēļ notiek mikroklimate maiņa. Klientu sūdzības tiek izskaidrotas ar to, ka darbiniekiem nav noteiktas pieredzes klientu apkalpošanas jomā, piemēram, etiķetes, pieklājības normu nezināšana. Darba ražīguma pazemināšanās, jo personai vai nav attiecīgas kvalifikācijas, vai nav iespējas attīstīt savu esošo kvalifikāciju un tai nav motivācijas darboties ražīgāk savā amatā. Paredzētas iekšējas pārmaiņas (struktūra, uzdevumi utt.) – ja persona pilda citas personas darba pienākumus, bez attiecīgas kvalifikācijas. Notiek ārējo faktoru izmaiņas (likumdošana, tehnoloģija utt.) – personas nav kvalificētas atbilstoši jaunajiem standartiem.

Savu personālu sākam veidot jau tad, kad apzināties kādi speciālisti mums ir nepieciešami un kad izvēlamies darbiniekus, kas liecina par to, ka uzņēmums attīstās. Pieņemot darbā jaunus darbiniekus, ir ļoti svarīgi nekļūdīties un izdarīt pareizo izvēli. Ir jāņem vērā ne tikai profesionālā kvalifikācija, bet arī personības iezīmes un cilvēka priekšstati par vērtībām.

Formāla kvalifikācija, ko iegūstam augstākās mācības iestādēs vai arodskolās un tehnikumos, cilvēkam, uzsākot darba gaitas, arvien vairāk pāriet aizmugures fonā un ir tikai pati par sevi saprotama prasība. Profesionālā sākumizglītība jāpilnveido ar kvalifikācijas celšanu un mācībām, kas orientētas uz attiecīgi veicamo darbu. Turklāt nepieciešamā un pietiekamā kvalifikācija ir uzlūkojama nevis kā konstants zināšanu apjoms, bet gan kā vispārējs spēju kopums, kas ļauj darbiniekam uztvert problēmas un pareizi rīkoties dažādās, pastāvīgi mainīgās situācijās.

Darbinieku personāla kvalifikācijai, bieži pietrūks gan prakses, gan zināšanas. Tagad darbā tirgū mēs sastopamies ar to, ka cilvēkiem, jeb potenciāliem darbiniekiem ir vājas tehnoloģijas īpašības. Labi apmaksāti darbi praktiski viss iekļauj vismaz minimālas datorprasmes. Lai spētu veiksmīgi konkurēt mūsdienu komercdarbības vidē, kļūst arvien svarīgāka MVU prasme pielietot mūsdienu tehnoloģijas.⁶⁷ MVU ir īpaši svarīgi tos izmantot, stiprinot savu konkurētspēju mūsdienu ekonomiskajos apstākļos, tomēr ne visi darbinieki un vadītāji ir apguvuši un spēj šīs šodien tik nepieciešamās prasmes pielietot ikdienas darbā.

Īpaši jāuzsver atšķirības starp MVU darbinieku interneta lietojamību, kā arī atšķirības pa reģioniem. Piemēram, uzņēmumā Rīgā ar darbinieku skaitu no 10 darbiniekiem, internetu 2008.gadā no 100 aptaujātajiem uzņēmumiem, lietoja 87 procenti, Vidzemes reģionā tas daudz neatšķīrās un bija pat nedaudz augstāks, bet Latgales reģionā tas bija 75,9 procenti. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes 2009.gada datiem, Rīgas reģionā interneta lietotāju skaits minētajos uzņēmumos ir palielinājies par 1,5 procentpunktiem, bet Vidzemes un Latgales reģionu uzņēmumos, tas ir nedaudz samazinājies. Savukārt mikro uzņēmumos (ar darbinieku skaitu līdz 10 darbiniekiem) Rīgā internetu lietoja 58,4 procenti darbinieku, Vidzemes reģionā tas bija par 21,7 procentpunktiem zemāks, bet Latgalē tas bija jau par 30,6 procentpunktiem zemāks.⁶⁸ Minētie dati norāda uz to, ka ir nepietiekamas e-prasmes un šī krasā atšķirība (digitālā plaisa) starp MVU, atšķirība reģionos, kavē konkurētspēju un izaugsmi un, to ir nepieciešams paaugstināt.

Līdz ar IT attīstību sabiedrībā ir izveidojusies tā saucamā "digitālā plaisa", kas cilvēkiem bez datorzināšanām un bez e-prasmēm liedz pilnvērtīgi iesaistīties sociālajā un profesionālajā dzīvē.

NVA bezdarbniekus un darba meklētājus iesaista neformālās izglītības programmu apguvē, ja viņu prasmes neatbilst mainīgajām darba tirgus prasēm (vai šīs prasmes ir nepietiekamas), un šī iemesla dēļ ir grūti atrast darbu. Programmas apguve ietver mainīgajām darba tirgus prasībām atbilstošu sistematizētu sociālo un profesionālo pamata prasmju, t.sk. datora prasmju apguvi.

Apmācības mērķis - dot iespēju bezdarbniekiem un darba meklētājiem apgūt vai pilnveidot mainīgajām darba tirgus prasībām atbilstošas prasmes, veicinot personu iekļaušanos darba tirgū. MVU darbinieku apmācībā daudzos uzņēmumos ir efektīva, taču pastāv arī dažas problēmas, piemēram, tādas kā uzņēmuma finansējuma trūkums, īpaši ekonomiski nestabilajos laikos, kad

⁶⁷Latvijas banku asociācijas statistika. Latvijas Komerčbanku asociācija – [atsauce 15.05.2011.]. Pieejams: <http://www.bankasoc.lv/lka/statistika/ratios/index2.php>

⁶⁸„Par informācijas sabiedrību Latvijā”, Centrālās statistikas pārvalde, 2009.

uzņēmēji cenšas ietaupīt līdzekļus un tiem nav intereses apmācīt savus darbiniekus. Ka arī uzņēmumu mācību procesa organizācijā⁶⁹ un pasniedzējiem pietrūkst profesionālas zināšanas pedagogijā un psiholoģijā, kā arī jāņem vērā katras darba vietas specifika, kultūra un pieaugušo izglītības īpatnības.

⁶⁹ Santa Lize-Kruze, Employment agency. Pieaugušo profesionālās kompetences apguve darba vietā. 2010, 57.lpp.

Secinājumi un priekšlikumi

Secinājumi

1. Uzņēmējdarbība ir ilgstoša saimnieciska darbība, ko persona ierosina pēc savas iniciatīvas ar mērķi gūt peļņu. Uzņēmējs uzņemas savas darbības risku, organizē un apvieno visus nepieciešamos ražošanas faktoros, saņemot par to attiecīgu atlīdzību. Uzņēmējdarbības formas, kas ir pieejamas personai, atšķiras pēc nodibināšanas prasībām, atbildības līmeņa un citiem faktoriem, ko personai ir jāizvērtē izvēloties vajadzīgo darbības formu. Uzņēmējam jāizvērtē savi mērķi, nodarbošanās veidu un finansiālas iespējas, lai izvēlēties attiecīgo uzņēmējdarbības formu, kas veiksmīgāk sekmēs uzņēmējdarbības realizēšanu.
2. Jebkura uzņēmējdarbība tiek ietekmēta no vides, kurā tā darbojas. Ārējie vides faktori, kas saistīti ar valsts ekonomiku, kultūru, demogrāfiju, tehnoloģiju, politiku, tiesību sistēmu, institūcijām, ietekmē valsts konkurētspēju pasaules tirgū. Valstij ir jānodrošina tādu ārējo vidi, lai tā veicinātu uzņēmējdarbības attīstību. Iekšējās vides ietekme uz uzņēmējdarbību ir atkarīga no paša uzņēmēja, kam vajag pareizi noteikt mērķus, strukturēt uzņēmumu un motivēt darbiniekus. No uzņēmēja spējas attīstīt iekšējo vidi ir atkarīga uzņēmuma attīstības iespējas un sasniedzamie rezultāti.
3. Valsts tautsaimniecības pamatu veido uzņēmējdarbība, kuras aktivitāte, attīstība un panākumi nosaka valsts dzīves līmeni. Katra sekmīga, peļņu nesoša, uzņēmuma izveidošana un pastāvēšana, dod sabiedrībai tādus pozitīvus labumus, kā iedzīvotāju pirktspēja, bezdarba līmeņa samazināšana, budžeta ienākumu palielināšana, IKP palielināšana.
4. Dinamiska un elastīga uzņēmējdarbības realizācijas forma ir mazie un vidējie uzņēmumi. Valstij ir jāatbalsta mazo un vidējo uzņēmējdarbības attīstību, jo tie veido tirgus ekonomikas svarīgākus elementus, veicina preču ražotāju un pakalpojumu uzņēmumu konkurences rašanos, sniedz darba iespējas, nodrošina vietējo un reģionālo labklājību un veido valsts ievērojamo ienākumu daļu.
5. Problēmas ar jaunas uzņēmējdarbības uzsākšanas sarežģītību, investoru tiesību sliktu aizsardzību, nodokļu nomaksāšanu līdz šim nav pilnīgi atrisinātas.
6. Rīgas rajons uzņēmējdarbības sektorā ir attīstītāks nekā citi Latvijas darbā apskatāmie rajoni. Valstij jāpievērš lielāko uzmanību pārējo rajonu attīstības iespējām, lai situācija ar

laiku izlīdzinātos, lai uzņēmējdarbība attīstītos ne tikai viena reģionā, lai veidotos darbavietas, lai pārējie reģioni aktīvāk piedalītos valsts IKP paaugstināšanā.

7. Apskatāma perioda laikā no 2008.gada līdz 2010. gadam notika liela esošo darba vietu likvidēšana MVU sfērā. Neskatoties uz MVU sektora aktivitātes stabilizāciju un pozitīvuma tendencēm, valsts valdība joprojām nav atrisinājusi bezdarba problēmu. No 2008. gada līdz 2010. gadam uzņēmumiem ievērojami samazinājās peļņas apmēri, nepastāv iespēja nodrošināt jaunas darba vietas un pienācīgu atalgojumu jau esošiem darbiniekiem. Jaunu uzņēmumu dibināšanai un esošo uzņēmumu pastāvēšanai nelabvēlīgi priekšnosacījumi veido uzņēmējdarbības attīstības kavēšanu, kas nav izdevīga ne uzņēmējiem, ne valsts ekonomikai.
8. Kopumā, uzņēmumu nepietiekamais ienākums pieveda pie tā, ka daži sektori pārdzīvoja samērā lielu darba algas samazinājumu tādi, ka finanšu un apdrošināšanas sektors, būvniecības sektors un izglītības sektors.
9. MVU attīstību Latvijā kavē problēmas uzņēmējdarbības vidē. MVU sektora konkurētspēja nevar attīstīties bez uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides. MVU attīstību kavē reģionālas atšķirības, kā arī valsts un nevalstisko organizāciju administratīvā kapacitāte MVU politikas izstrādei un īstenošanai. MVU sektora attīstību kavē arī salīdzinoši zemas konkurētspējas līmenis un nepietiekami cilvēkresursi.
10. Latvijā ir ievērojama ēnu ekonomikas īpatsvars, pēdējo trīs gadu laikā tās sastāda vidēji 30%. Ēnu ekonomikas rezultātā valsts budžetā veidojas lielāks deficīts. Paaugstinot nodokļus, tiek gaidīts, ka uzņēmumi maksās lielākus nodokļus un ar to valsts budžeta palielināsies, bet lielākie nodokļi vairākiem MVU rāda finansiālas grūtības.
11. MVU attīstības īstenošanas programmas sfērā joprojām pastāv problēmas tādas, kā finansēšanas saņemšanai izvirzīto priekšnoteikumu realizācijas grūtības daudziem uzņēmējiem, mazas nodrošinājuma iespējas un arī riska iespējas, ka uzņēmumi nepiemēroti izmantos finansēšanu un citas atbalsta iespējas.
12. Biznesa inkubatoriem ir nozīmīga loma inovatīvu, uz eksportu vērstu mazo un vidējo uzņēmumu atbalstam un attīstībai, un to pakalpojumu kvalitātei ir jābūt saskaņā ar uzņēmumu vajadzībām un izaicinājumiem ekonomikas attīstībā. Uzņēmējdarbības inkubatori spēj pozitīvi ietekmēt Latvijas produkcijas ražošanu iekšzemē un to eksportēšanu ārzemēs. Inkubatoru piemērošanai jābūt pietiekoši kompetentiem un ir

jāapzinās riskus, kas var novest katru indivīdu vai līdz idejas nerealizēšanai un tieši otrādi sekmīgai uzsākšanai un turpināšanai nākotnē.

13. Darbinieks ir svarīgs faktors visa ražošanas procesā, uzņēmumu peļņa un pašu darbinieku labklājība ir atkarīga no viņa darba ražīguma. Uzņēmuma vadītājs var nodrošināt darbinieku tālāku izglītošanu, pilnveidošana, ja viņš vēlas paaugstināt darbinieku kvalifikāciju un zināšanas līmeni. Tas tiek īstenots ar mērķi nākotnē iegūt atdevi no darbinieka, kurā tiek ieguldītas zināšanas un finanses.

Priekšlikumi

1. Uzņēmumu reģistram jāattīsta uzņēmumu elektroniskās reģistrācijas iespējas, samazinot UR apmeklēšanas reizes. Tās padarīs uzņēmējdarbības uzsākšanas procedūru par vieglāku un vairāk pievilcīgu jauniem uzņēmējiem.
2. Citas valstis ir apsteigušas Latviju investoru tiesību aizsardzības jomā. Tagad Saeimā atrodas Finanšu instrumentu tirgus likuma, Gada pārskatu likuma un Komerclikuma grozījumi, ar kuriem tiek uzlabota investoru tiesību aizsardzība. Šo grozījumu apstiprināšana ir prioritārs uzdevums 2012.gadam, bet nevajag aprobežoties tikai ar piedāvātiem grozījumiem, vajadzētu attīstīt investoru aizsardzības jomu tālāk, lai Latvija kļūtu pievilcīgāka citu valsts uzņēmējiem, salīdzinājumā ar citām valstīm.
3. Ja Uzņēmumu reģistrs organizētu bezmaksas konsultācijas vai konsultācijas ar pazeminātu maksu jauniem uzņēmējiem, tas varētu paaugstināt interesi uzņēmējdarbībai, jo personām, kas vēlas iesaistīties uzņēmējdarbības sfērā tiks skaidrota Latvijas likumdošana attiecībā uz uzņēmējdarbību un tās atbalsta iespējām. Likumdošanas juridiskā valoda ir grūti saprotama cilvēkiem, kam nav ar juridiskām lietām saistītas izglītības, bet likumdošanas skaidrojumi Latvijā pieejami diezgan norobežotos gadījumos un arī tie, vairākus, paredzēti profesionāliem, pieredzējušiem uzņēmējiem.
4. Sākoties ekonomikas lejupslīdei, Latvijas bankas un citas kredītiestādes pārgāja uz stingru kredītu programmu, kas neparedz kredītus jauniem uzņēmējiem ar biznesa plāna galvojumu, lielu risku dēļ. Šādos gadījumos valsts varētu procentu maksāšanas daļu pārņemt uz sevi, un otro daļu varētu segt investori, piemēram, kredītiestādes. Ja valsts pievērstu uzmanību programmas attīstībai tieši jauno uzņēmumu dibināšanai, tie varētu kļūt par konkurētspējīgiem un perspektīviem vietējā un starptautiskajā tirgū.

5. Latvijas Saeimai, jāpapildina uzņēmumu ienākuma nodokļa likumu ar papildus atļaidēm, tādām kā uzņēmumu ienākuma nodokļa un sociāla nodokļa no darba devēja puses, attiecībā uz maziem un vidējiem uzņēmumiem. Piemēram, varētu atbrīvot no uzņēmuma ienākuma nodokļa ar tādu nosacījumu, ka uzņēmums reinvestēs peļņu. Uzņēmuma ienākumi tiks virzīti tieši uzņēmuma attīstībai, piemēram, nolietotu iekārtu un citu pamatlīdzekļu atjaunošanai. Sociāla nodokļa likmes samazināšana, varētu sekmēt uzņēmuma izdevumu mazināšanu, kā rezultātā tas varētu dot uzņēmējam iespēju novirzīt ietaupītos līdzekļus uzņēmuma attīstībai.
6. Jāattīsta tālāk biznesa inkubatora sfēru, veidojot jaunus inkubatorus teritorijās, kur pašlaik nav pieejama šāda veida uzņēmējdarbības atbalsta iespēja. Attīstība ir vajadzīga, jo jau pastāvošu projektu rezultāti rada, ka tas ir efektīvs atbalsta līdzeklis, kas sekmēja uzņēmumu veiksmīgu darbību.

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

Oficiālie dokumenti

1. Baltijas jūras reģiona programma 2007.-2013. gadam. Starptautiskais biznesa inkubatoru tīkls. Rīgas Tehniska universitāte.
2. Eiropas kopienu komisija. Komisijas dienestu darba dokuments. Brisele, 25.6.2008. 19.lpp.
3. Eiropas Parlamenta un padomes regula par kredītiestāžu un ieguldījumu sabiedrību konsultatīvās uzraudzības prasībām. Briselē, 20.07.2011. COM (2011) 452 galīgā redakcija.
4. Inovatīvas uzņēmējdarbības motivācijas programmas – [atsauce – 20.05.2012]. Pieejams: <http://www.innovativelatvia.lv/inovacijas-abc/specialas-programmas>.
5. Komerclikums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 29.decembris, nr. 158/160 [atsauce 15.05.2012.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=5490>.
6. Komisijas paziņojums padomei, Eiropas parlamentam, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un reģionu komitejai. Briselē, 25.6.2008, COM(2008) 394 galīgā redakcija, 4.lpp.
7. Latvijas Nacionālais attīstības plāns. MK noteikumi Nr. 564, 04.07.2000, Rīga: Ministru kabinets [atsauce 20.05.2012]. Pieejams: polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file44075.doc.
8. Latvijas Republikas Finanšu Ministrija. Latvijas attīstības plāns 2004. – 2006. gadam. Rīga: 2003. Pieejams: http://www.esfondi.lv/upload/05-saistosie_dokumenti/spd_lv_04122003.pdf.
9. Latvijas Stratēģiskās attīstības plāns 2010.-2013.gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3338>.
10. MVU izaugsmes aizdevuma programma – [atsauce 12.05.2011]. Pieejams: <http://www.altum.lv/public/29765.html>.
11. MVU pieejamās EK iniciatīvas un programmas – [atsauce 12.05.2011]. Pieejams: <http://www.mvu.lv/pub/?id=12>.

12. Par Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības kreditēšanas programmu (otro posmu). MK rīkojums Nr. 649, 07.11.2002, Rīga: Ministru kabinets [atsauce 12.05.2012]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=68251&from=off>.
13. Par Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plānu 2010.gadam. MK rīkojums Nr. 164, 24.03.2010., Rīga: Ministru kabinets [atsauce 15.05.2011.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=207148&from=off>.
14. Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs. Gada publiskais pārskats, 2008. – [atsauce 22.05.2012.]. Pieejams: <http://www.ur.gov.lv/faili/Saliktie%20publiskie/Gada%20parskats%202008.pdf>.

Grāmatas

15. Hofš K. G. „Biznesa ekonomika. 2. izdevums”, R.: SIA „Jāņa Rozes apgāde”, 2010, 603. lpp.
16. Lībermanis G. “Makroekonomika: teorija un Latvijas attīstības problēmas-II”, Rīga, “Kamene”, 1998., 264 lpp.
17. Vedļa, A. (2000) Uzņēmējdarbības kurss. R.: Petrovskis&Co, 46.-52. lpp.; 259.-275. lpp.
18. Горфинкель В.Я., Коллектив авторов. „Экономика предприятия. Учебник для вузов.”, Москва: Юнити-Дана, 2007, 66 стр.
19. Бекряшев А.К., Белозеров И.П. Теневая экономика и экономическая преступность – [atsauce 15.05.2011]. Pieejams: <http://www.vipstudent.ru/index.php?q=lib&r=25&id=1195396215>
20. Гражданкина Е.В. „Экономика малого предприятия”, М.: ГроссМедиа, 2008, 96.стр.
21. Нордстрем К., Риддерстрале Й. „Бизнес в стиле фанк”, Санкт – Петербург: Стокгольмская школа экономики, 2002, 60.стр.

Disertācijas, maģistru un bakalauru darbi

22. Keršys M. Uzņēmējdarbības finansēšanas modeļi un instrumenti, Rīga: 2010 – 160.lpp

Statistikas dati:

23. Latvijas banku asociācijas statistika. Latvijas Komerčbanku asociācija – [atsauce 15.05.2011.]. Pieejams: <http://www.bankasoc.lv/lka/statistika/ratios/index2.php>.
24. Par informācijas sabiedrību Latvijā, Centrālās statistikas pārvalde, 2009.
25. Reģistrēto un likvidēto Uzņēmumu reģistra un Komercreģistra subjektu sadalījums pēc to uzņēmējdarbības – [atsauce 12.05.2011.]. Pieejams: <http://www.lursoft.lv/lursoft-statistika/Registreto-un-likvideto-Uzņemumu-registra-un-Komercregistra-subjektu-sadalijums-pec-to-uznemejdarbibas-formas&id=21>.
26. Statistiskas datubāze. Rīga: Aktīvo un likvidēto uzņēmumu skaits Latvijas pilsētās – [atsauce 19.05.2012]. Pieejams: <http://www.lursoft.lv/press/2010/03/24/Visvairak-likvideto-uznemumu-Daugavpili>.
27. Statistiska datubāze. Rīga: Ekonomiska aktivitāte, 2011 – [atsauce: 12.05.2011]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>.
28. Statistiskas datubāze. Rīga: Iekšzemes kopprodukts statistiskajos reģionos, republikas pilsētās un rajonos – [atsauce 20.05.2012]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/DATABASE/ekfin/Ikgad%C4%93jie%20statistikas%20dati/Iek%C5%A1zemes%20kopprodukts/Iek%C5%A1zemes%20kopprodukts.asp>.
29. Statistiskas datubāze. Rīga: Jaundibināto un likvidēto MVU izvietojums pa Latvijas rajoniem – [atsauce 12.05.2012]. Pieejams: <http://www.lursoft.lv/lursoft-statistika/Uzņemumu-registresanas-un-likvidesanas-dinamika-Latvijas-rajonos&id=209>.
30. Statistiskas datubāze. Rīga: Jaundibināto MVU izvietojums pa Latvijas rajoniem – [atsauce 18.05.2011]. Pieejams: <http://www.lursoft.lv/lursoft-statistika/Uzņemumu-registresanas-un-likvidesanas-dinamika-Latvijas-rajonos&id=209>.
31. Statistiskas datubāze. Rīga: Strādājošo bruto darba samaksa, 2011 – [atsauce: 12.05.2011]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/varval.asp?ma=DS0060c&ti=DS06%2E+STR%C2D%C2JO%D0O+REGUL%C2R%C2+M%C7NE%D0A+VID%C7J%C2+BRUTO+DARBA+SA+MAKSA+PA+DARB%CEBAS+VEIDIEM%2F+PA++CETURK%D0%D2IEM+%28latos%29&path=../DATABASE/Iedzsoc/%CEstermi%F2a%20statistikas%20dati/Darba%20samaksa/&lang=16>.

32. Statistiskas datubāze. Rīga: Uzņēmumu peļņa pa gadiem – [atsauce 20.05.2012].
Pieejams: <http://www.lursoft.lv/lursoft-statistika/Uzņemumu-pelna-pa-gadiem&id=1>.

Elektroniskie informācijas avoti

33. Akciju sabiedrība. Rīga: Definējums, 2011 – [atsauce 12.05.2011]. Pieejams:
<http://www.jpv.edu.lv/attachments/article/253/Uzņemejdarbibas%20pamati.pdf>.
34. Atbalsts MVU strukturālo fondu ietvaros – [atsauce 16.05.2011]. Pieejams:
<http://www.mvu.lv/pub/?id=14>.
35. Baltijas Starptautiskā Ekonomikas Politikas Studiju Centrs. Ēnu ekonomika Latvijā pērn pieaugusi – [atsauce 20.05.2012.]. Pieejams: <http://scenariji.lv/2011/09/enu-ekonomika-latvija-pern-pieaugusi/>.
36. Brisele atgādina par mazo un vidējo uzņēmumu iespējām Eiropā un pasaules tirgos – [atsauce 12.05.2012]. Pieejams: <http://www.ekonomika.lv/brisele-atgadina-par-mazo-un-videjo-uznemumu-iespejam-eiropa-un-pasaules-tirgos/>.
37. Doing Business. Economy profile: Latvia – [atsauce 20.05.2011]. Pieejams:
<http://doingbusiness.org/~media/FDPKM/Doing%20Business/Documents/Profiles/County/LVA.pdf>.
38. Individuālais komersants. Rīga: Definējums, 2011 – [atsauce: 12.05.2011]. Pieejams:
<http://www.jpv.edu.lv/attachments/article/253/Uzņemejdarbibas%20pamati.pdf>.
39. Komersanta vēstnesis 23.07.2008, Nr. 20 – [atsauce 21.05.2012.]. Pieejams:
<http://kvestnesis.lv/index.php?menu=DOC&id=178571>.
40. Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs – [atsauce 15.05.2011]. Pieejams:
www.llkc.lv/upload-file/40045/uznemējdarbība.pdf.
41. Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija. Atbalsta programmas – [atsauce 25.05.2012.]. Pieejams: <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=30253&lng=lv>.
42. Latvijas Republikas ministru kabinets. Finanšu ministrija – [atsauce 27.05.2012.].
Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/aktuali/zinas/2011gads/11/221111-fm-22/>.
43. Lūse L. Nosauc vārdā problēmas, kas kavē mazo un vidējo uzņēmumu attīstību [tiešsaiste]. Komersanta Vēstnesis, 2007, Nr. 9 – [atsauce 20.05.2012]. Pieejams:
http://www.kvestnesis.lv/body_print.php?id=153670.

44. Mazo un vidējo uzņēmumu būtiskā nozīme, lai veicinātu lielāku izaugsmi un vairāk darbavietu. Termina vidus pārskats. Mūsdienīgās MVU politikas pārskats, COM(2007) 592, galīgā redakcija, 4.10.2007 – [atsauce 20.06.2011]. Pieejams: <http://eur-ex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0592:FIN:LV:HTML>.
45. Mazo uzņēmumu izvirzīšana prioritāšu augšgalā – [atsauce – 23.05.2012.]. Pieejams: http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/_getdocument.cfm?doc_id=4575.
46. MVU izaugsmes aizdevumu programma – [atsauce 20.05.2012]. Pieejams: <http://www.altum.lv/public/29765.html>.
47. Pašnodarbinātā, Individuālā komersanta un Sabiedrības ar ierobežotu atbildību salīdzinājums – [atsauce 27.05.2012.]. Pieejams: http://lighthouse.lv/pages/pros_and_cons?language=lv.
48. Pašnodarbināta persona. Rīga: Definējums, 2011 – [atsauce 12.05.2011]. Pieejams: <http://innovate.lv/uzsac-biznesu/pasnodarbinata-persona-tas-ir-viegli/>.
49. Rīgā izveidots starptautisks biznesa inkubatoru tīkls – [atsauce 29.05.2012.]. Pieejams: <http://www.reitingi.lv/lv/news/ekonomika/66653.htm>.
50. Sabiedrība ar ierobežotu atbildību. Rīga: Definējums, 2011 – [atsauce 12.05.2011]. Pieejams: <http://www.seb.lv/lv/corporate/special-offers/esi-atpazistams/celvedis/3/sia/>.
51. Small and medium-sized enterprises – [atsauce 20.06.2011]. Pieejams: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/index_en.htm.
52. Uzņēmējdarbības ārēja vide. Rīga: Definējums, 2011 – [atsauce 12.05.2011]. Pieejams: <http://www.jpv.edu.lv/attachments/article/253/Uznamejdarbibas%20pamati.pdf>.
53. Vācijas uzņēmējdarbības vide un uzņēmējdarbības formas - [atsauce 16.05.2012.]. Pieejams: <http://www.aizbraukt.lv/valstis/vacija/raksts-par-vaciju/vacijas-unemejdarbibas-vide-un-uznamejdarbibas-formas/>.
54. Valsts kancelejas pārziņā esošu 5.prioritātes “Administratīvās kapacitātes stiprināšana” aktivitāšu īstenošana – [atsauce 30.05.2012.]. Pieejams: komitejas.esfondi.lv/.../2_present_VKanc_UK_15062011.ppt.

Citi avoti

55. Santa Lice-Kruze, Employment agency. Pieaugušo profesionālās kompetences apguve darba vietā. 2010, 57.lpp.

Bakalaura darbs „Mazo un vidējo uzņēmumu attīstība” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Dmitrijs Kotke

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Dr.ekon. Edgars Kasalis

Recenzents: Dr. oec., docents Kārlis Purmalis

Darbs iesniegts EVF tautsaimniecības katedrā

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē _____ prot.
Nr. _____, vērtējums: _____.

Komisijas sekretāre: